Şehir Mektupları

AHMET RASİM

Karanfil
YAYINLARI

ŞEHİR MEKTUPLARI

•

Ahmet Rasim

"Bandrol uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmeliğin 5. maddesinin 2. fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

Kitabın adı : Şehir Mektupları
Yazarı : Ahmet Rasim
Hazırlayan : Figen Berk
Editör : Mehmet Dikmen
Kapak : Ramazan Erkut
Syf.Düzeni : Ayhan Ogan
Üretim Sor. : Bilal Temur
Baskı : Ziya Ofset - 567 99 05
Cilt : Savaş Mücellit - 501 99 42

İstanbul, Eylül 2005
ISBN 975-6195-29-0

Türkçe ve Edebiyat öğretmenleri kontrolünde, bazı tasvir ve ayrıntılar özet hale getirilmiş; yeni işleme tekniği ve sadeleştirmeler ile öğrencilerin istifadesi dikkate alınmıştır.

KARANFİL YAYINLARI
Alayköşkü Cad. Taşsavaklar Sk. No:2 Kat:2 Cağaloğlu/İST.
Tel: (0212) 511 61 62 (Pbx) Fax: (0212) 520 26 86
www.karanfil.com.tr e.mail: karanfil@karanfil.com.tr

© "Karanfil" Yayınları

ŞEHİR MEKTUPLARI

AHMET RASİM

Hazırlayan:
Figen Berk

Karanfil
YAYINLARI

AHMET RASİM

1864 yılında İstanbul'da doğan Ahmet Rasim, Darüşşafaka Lisesini birincilikle bitirdi. 1927'den 1932'ye kadar İstanbul milletvekilliği yaptı. 1932 yılında vefat etti.

Edebiyat dünyasına 1891 yılında dönemin gazete ve dergilerinde yazarak başladı.

Servet-i Fünun, Mektep, Maarif, Hazine-i Fünûn gibi yayın organlarında hem Fransızca'dan tercümeler; hem de hikaye, şiir ve fıkra türünde yazılar yayınladı.

Halka bilgi vermeyi gaye edinmiş biriydi. Bu tavrı Ahmet Mithat Efendinin geleneğiydi.

İstanbul hayatını, yeme içme kültürünü ve edebiyat gündemini anlatan yazılar yazmıştır. Başlıca eserleri: Şehir Mektupları (1896), Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi (1912), Eşkâl-i Zaman (1918), Muharrir Bu Ya (1927).

1. MEKTUP

Ne dersiniz? Baharın uğurlu günleri birbirini kovalayan yağmurlarla tabii tazeliğini kaybederek sünbülleri perişan, ruhları solgun, ağlamış bir genç bir kız yüzünü andırdı. Her sabah gül ağacında şebnem araştırmasıyla mazmunların yenilenmesinde şevklenmeye bahane arayan şairlerimiz galiba her seher sicim gibi düşen yağmura tutularak bu ilhamı yok eden kırbacın tesiriyle bütün bütün dilsiz oldular.

Bu sene zavallı bülbülü dinleyemedim, bir taze gül koklayamadım diye üzüntüsünü ortaya koyan şairin birine sonbahar zamanını tavsiye ettim.

Bahar, geçici ömrünün geri kalanını Adalar'da geçirmek üzere o gönül açan yerlere çekilmiş gibi oralarda tazelik ve canlılıkla duruyor. Gûya çimenler bitiyor zannedilecek derecede yeşillenmiş, çamlar yeni yapraklanmış görünüyor. Bu mevsimin doğal gereklerinden mi nedendir ne kadar bulutlu, yağmurlu olursa olsun yine seviliyor. Denizdeki dalgalar en şiddetli sağnaklara hedef olduğu halde büyüyemiyor. O sert rüzgarlar üşütemiyor.

Güneş gittikçe ısıtıyor. Akşamları güneşin batışı, sabahları güneşin doğuşu manzaralarında yine bir güzellik ve saflık var. Eğer baharın bir kısmını yaza aktaran yağmurlar dinip de bir ikinci bahara erişecek olursak, size bir ikinci bahar makalesi yazar, zavallı şairleri teselli edecek bazı dostça uyarılarda bulunurum.

Boğaziçi halkı Şirket-i Hayriyye'nin seferleri çoğaltacağına kazancını arttırmak için bilet fiyâtını yükseltmeye kalkacağı haberinden oldukça endişe etmektedir. Bakırköy Belediye Bahçesi gösterilen olağanüstü çalışma neticesinde epeyce donanmış. Mesela, kırmızı kına çiçekleriyle, şebboylarla türlü türlü otlarla düzenlenmiş. Dikkati en çok çeken bir madde var ise, o da akasya ve benzeri ağaçların sarışın yaprak açmalarıdır. Bir söylentiye göre arazi tamamen kireçli olduğu için ağaçlar büyüme gücünden mahrum kalıyormuş. Bir başka söylentiye göre de dikilen ağaçlar başka cinstenmiş. İnsan bahçeye girdi mi zeminden akseden kırmızı renk ile yukarıdan vuran sarı renkten oluşan bir renk karışımı içinde kalarak kavuniçine benzer bir geçici manzaraya dönüyor. Işık araştırmasına merakı olanlar burayı ziyaret ederlerse faydalanırlar.

Yenibahçe'yi unutmayalım. Bu sene o taraflar da oldukça şen. Çevre halkının hepsi oralara yayılarak akşamları gezmektedirler.

"Dalları bastı kiraz"ı şimdilik "çiğ bal" bastırdı. Evlerde başı dinç oturmak, çocuk uyutmak, hasta oyalamak, biraz sohbet etmek, heyecansız bir saat geçirmek mümkün değil. Tablayı başına alan sokak başından kendini verdi mi çın çın öttürüyor. Bir ses ki kaza eseri (Opera Françoise) Opera Fransez'de ötse, binanın akustik tekniğine uyumu sebebiyle orada bulunanların ku-

lak zarları patlar ve sağır yetiştirmek için yeni bir alet bulunduğuna bütün Avrupa'yı inandırır. Herifler dik kafalı, inatçı, rica bile edilse kulaklarına girmiyor. Biz göçmen arabalarına "görünür kaza" derken bir de başımıza "görünmez kaza" çıktı. Bakalım. Vişne biraz ucuzlasın. Ondan neler çekeceğiz?

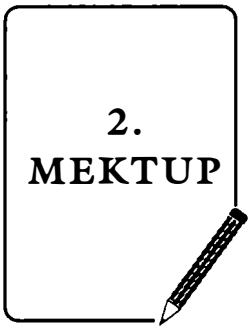

Boğaziçi yer yer gezinti alanlarını açıyor. Yine eğlence günleri geri geldi. Baharın son günleri yazın son günleri ile birleşerek ne terletici ne de üşütücü rüzgârlarla o güzel girintinin kenar ve tepesini tazelemiş. İnsan derhal bir kayığa veya sandala atlayarak gün batımında, tepeden tepeye akseden renklerin oyununu, sahilden sahile vuran renkli dalgaları seyretmeye hevesleniyor... Bakış etrafı dolaşıp durdukça, o daracık yerde toplanan benzersiz doğal güzelliklere hayran kaldıkça zevk ve şenliğin bu yerleri terk edeceğine inanamıyor. Benim fikrimce, Haliç yalnız bir Sa'd-abad'la buralara karşı kendini övmeyi düşünemez. Göksu'nun manzarası ondan aşağı kalır mı? Akşamları süzüle süzüle vadiye sokulan sandallar orda - burda dinlenerek gün batımında Küçüksu önüne çıktıkları zaman, suların coşkulu akışındaki hüzünlü ilhamlar, Kağıthane dönüşünde bulunur, görülür manzaralardan değildir. Gönül oralarda gecelemek, yarını görmek istiyor. Gece yıldızlı örtüsünü gök yüzüne serer sermez, hatıra, yorulmuş zihinlere ferah ve şenlikten ibaret bir sevinç duygusu geliyor. Terlemiş alınların üstünde, rahat ve

huzur verecek rüzgarlar esiyor.

Göksu, gölgeler içinde kaldığı zaman batan güneşin son ışınları o hafif karanlık içinde ayrı bir yansıma güzelliği meydana getiriyor. Suya doğru eğilen yaprakların uçları, yere inen dalların her yanı karararak renk karşıtlığı ortaya çıkıyor. O zaman ta içerilerden ağır ağır gelen, gittikçe hafifleşen uzak bir gürültü, bir vakit oralara da yansıyıp kalan neşeli seslerin dönüşünü hatırlatıyor. Sanki zihne zayıf bir ses gelmiş gibi sürekli tekrar ederek gönül alemlerine özgü garip bir hüzün hissediliyor. İnsan ağlamaya bahane ararken seviniyor. Sandal ilerledikçe gölge koyulaşıyor. Bir yere geliniyor ki ondan öteye geçilmiyor. Uzun, karanlık, titreşimli derin bir koridoru andıran bir boşluk, iç burukluğu veren bir tenhalık gitmemize engel oluyor. İşte Göksu'nun bir başka şairce manzarası.

Gece oradan çıkılmaya gelmez. Yuvada barınan kuşlar sanki insanların orada olmalarından hoşnutmuşlar gibi arasıra o yıldızlı gök yüzüne, sessizce akan suya baka baka ötüşüyorlar. Kanat (uçmak) yok. Yalnız ilahi, doğal bir nağme havalarda uçuşuyor. Bir yerde yerleşemeyip yine yuvaya dönüyor. Ayın doğuşu, mehtap töreni ayrı ayrı nağmeli seslerle icra ediliyor. Parlak yıldızlar kesik, etkisiz ışıklarla, oralara esmer gölgeler yağdırıyor.

Ben bu güzelliklere rastlıyacağımı bildiğim için bu mevsimi oralarda geçiririm. Dün yine orada idim. Gece, kenarında düşünceye dalmış olarak son buldu.

İşte Göksu'daki duygularımı size yazdım. Geceden bahsettiğim için bir aralık hatırıma geldi. Bir sınavda öğrencinin birine:

– "Gece hayvanlarını say." Derler.

Çaresiz öğrenci canının olağanüstü yanmasından mı nedendir derhal saymaya başlayarak:

– Sivrisinek, tahtabiti, tatarcık, pire, diye söylenir.

Nasıl, sizde bu sevimli yaratıklardan şikayet yok mu?

Ben "dalları bastı kiraz"ı, "çiğ bal" bastırdı derken şimdi bu baş belası çiftleşti. "Kuru kaymaklı, vişneli dondurmam!" diye bağırarak gece gündüz, sokak sokak dolaşanları ne yapalım? Zavallı öğrenci bunları saymayı unutmuş olmalıdır. Eğer saysaydı belki tam not alırdı.

Allah bilir ya! Artık yağmurların ardı alındı gibi. Fakat gözümüz yılmış, havada bir bulut parçası görür görmez işkilleniyoruz.

Bakırköy'ünden aldığım haberlerde yağmur, belediye bahçesinde epeyce feyiz ve bereket meydana getirmiş. Özellikle yapılan havuzu doldurmuş.

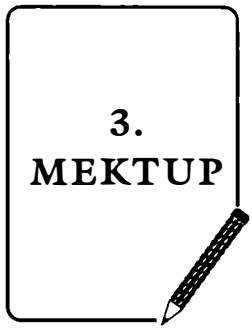

3. MEKTUP

Misafirlik her vakit iyi değildir. Fakat ne çare? Yaz geldi mi insan, şehrimizi kuşatan ve her biri ayrı ayrı bir benzersiz bahar ülkesini andıran gezinti alanlarına gitmek hevesinden de kendini alamıyor. Mesela Boğaz'ın Hisarlar'dan ötede ne kadar köyü, mahallesi varsa hiç olmazsa birer gece kalmak, Adalar'ı sırasıyla gezmek, Kadıköy'ünden başlayarak Kalamış, Fener, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Maltepe, Kartal taraflarına doğru uzanmak, benim gibi havalı kişilere hemen hemen yaşamın zorunlu gereklerden imiş gibi geliyor. Bu gezinti esnasında da dostlardan birine rastlanarak onda kalmak mecburiyet oluyor. Yalnız bu gibi hallerde dikkat edilmesi gerekli bir şey varsa o da her ihtimale karşı tedbirli davranmak; o yerin hava durumunu ve topografyasını iyice bilmektir. Eğer bu türlü bir önlemi önceden almamış olursanız genellikle rahatsız olursunuz.

Geçen gün sevdiğim dostlarımdan biriyle Köprü'ye kadar geldik. Dostum yeleğinin cebinden saatini çıkararak:

– Vapura yirmi dakika var. Bana müsaade! Deyince:

– Vay! Boğaziçi'ne mi? Dedim.

Aldırış etmez bir tavır ile cevap vererek:

– Erenköy tarafına.

– Bu sene orada mısınız?

– Hayır, misafirliğe gidiyorum. Bu gece orada kalacağım, çoluk çocuk da beraber.

– Pekala! Allahaısmarladık.

Ayrıldık. Ertesi sabah matbaaya erken geldiğim için kimseyi bulamadım. Köprü üzerindeki gazinolardan birine gidip bir nargile tellendirmek istedim. Birinci gazinoyu geçtim, ikincisine oturmak istedim. Ta Ada kahvesine kadar gittim. Haydarpaşa vapuru da geldi. Merak bu ya! Kimler var? diye çıkanları seyrederken sözettiğim dostum ailece çıkmasın mı? Beni gördü. İkimizde de bir şaşkınlık! Zavallı arkadaşım! Kızamığa uğramış gibi cılk kızıl. Kızı geceden beri ettiği feryadlara doyamamış, hala kızamığa tutulmuş gibi o da kıpkırmızı. İkisi de sürekli kaşınıyor. Derhal hâlini, hatırını sordum. Birdenbire dedi ki:

– Senin mekteplinin sivrisinekle tahtakurusunu gece hayvanlarından saymakta hakkı var imiş. Bize sabaha kadar hora teptirdiler. Uyumak değil, durmak bile imkan dışı.

İşte karpuz, işte kabuğu, işte deniz hamamları! Yüzme sporunda ustalığı olanlar hazırlansınlar Bize bir uğraşı daha çıktı. Köylerde denize devamlı gidenler ilk bakışta belli olur. Bilmem hiç dikkat ettiniz mi? Genellikle başta alafranga bir başlık, keten gömlek, ucu

topuzlu boyunbağı, açık renk bir ceket, belde jimnastik tokalarını andırır kemer, dar ve hafif bir pantolon, renkli çorap, şık terlik, azmanlarından bir iskarpin, bir elde kayışla bağlı hamam takımı, bir elde de sarımtrak kumaşlı bir şemsiye. Buna bir de gözlük ilave ederseniz denize alafranga dalıcılardan birini görmüş olursunuz. Bunlar hamamda nargile içmezler, çok fazla oturmazlar, bir sigara yakıp söndürdükten sonra ufacık donu çekerek havlu ile ter kurutmak bahanesiyle gezindikten sonra merdivenin altından "curp" diye denizin içine atılırlar. Kulaçlama, köpekleme, sırt üzeri, balıklama, yan çaprazı, dalma, yarama, tarama tarzlarında yüzerek ve çıktıktan sonra başlarına birer maşrapa tatlı su dökerek giyinir, evlerine giderler. (Déjeuner) Döjene midir, (Diner) dine midir nedir, o türlü yemeği yerler. Ufak bir uykuya yatarlar. Kıyafet değiştirerek işlerinin başına giderler. Bu düzen fena değil. Bu hal, sabah akşam aynı saatte olur ki hesaba göre, yedi defa giyinmek, sekiz defa soyunmak gerekiyor. Bir şey değil! Yalnız benim işime gelmez. Gazeteciler bu fıkrayı görürlerse sevineceklerdir. Çünkü kendilerine epeyce sermaye çıkar. Tıp yazarları çabucak kaleme sarılarak (Sağlığı korumak denizde yıkanmakla olur) diye makaleler yazmaya hazırlanacaklar. Bizimkiler de Kurtarma-Boğulma başlıklarıyla birkaç fıkra yazarız diye günlük olayları kızıştıracaklardır.

Ben yüzme bilmediğim için genellikle Kalamış sahillerini severim. İsterseniz denizin ortasına kadar gidin, sular belden yukarıya çıkmaz. Hem biraz da sıcak olur. Fener de ondan aşağı kalmıyor. Bakırköy hamamlarında da bu kolaylık bulunur. Köprü'ye hiç söz yok. Yalnız ne zaman girsem altındaki döşemenin büyük bir

gürültüyle hamamın gövdesinden ayrılarak Haliç'e doğru yüzeceği korkusu aklıma gelir.

Geçen sene Rıhtım Şirketi'nin gezici hamamlar yapacağı söyleniyordu. Denizle ilgili yararlı buluşlardan olan böyle bir binanın şehrimizde de olması gereklidir. Eğer Şirket bu teşebbüsünde hayırlısıyla bir başarı elde ederse haylice kazanır zannederim.

Bu türlü hamamlarda hatırı sayılır komiklikler meydana gelir. Yüzme bilmeyenleri korkutmak, denize itmek, su serpmek, eski adetlerdendir.

Geçen pazar, Köprü deniz hamamında bulunuyordum. Tanımadığım kuruntulu bir zat soyunmuş bir halde yanıma geldi. Gözümde gözlük olması sebebiyle beni doktor sanmış. Birdenbire dedi ki:

– Doktor bey! Denize aç mı, tok mu, yoksa ikisinin ortası mı girmeli?

Hiç bozuntuya vermedim. Doktorlara özgü olan ağırbaşlılık ile dedim ki:

– Şimdi ne haldesiniz?

– Aç!

– Öyle ise durmayın girin.

Ben cümleyi bitirir bitirmez, suyun ortasında bir şey patladı. Meğer o kuruntulu yüzücü kendi fikrince de aç girmek taraftarıymış. Ben söyler söylemez kalp rahatlığıyla ile kendini kapıp hamamın ortasına fırlattı. Fıkrayı arkadaşlardan birine anlattığım zaman arkadaşım dedi ki:

– Ya o kişi yıkanma zamanını soraydı ne cevap verecektin?

Dedim ki:

– Bundan kolay ne var? Ne zaman vaktin olursa o zaman, derdim.

Bunun üzerine epeyce gülüştük.

Şimdi hatırıma geldi. Sivrisineklerden çekmiş olan dostuma keşke deniz hamamını tavsiye edeydim. Bir söylentiye göre de deniz suyu cilt kabarmalarına pek çok faydalı imiş.

Denizden bahsediyoruz a. Bir hocanın zekâ inceliğini hatırladım. Öğrencinin biri sorar:

– Hoca Efendi, boğulanlar niye denizin üzerine çıkıyorlar?

Hoca bunun hikmetini birdenbire akıl edemez. Fakat o zeki öğrenciye ikna edici bir cevap vermek zorunda olduğu için der ki:

– Çocuklar görsünler de ibret alsınlar diye.

Alafranga geçinen arkadaşlardan biri geçenlerde "Ma'lûmat"ın, bir konuyu unutmakta olduğunu söyleyince, çarçabuk sordum:

– O konu, hangi konudur?

– İspor.

– İspor mu? İspor ne demektir?

– İspor İngilizce bir kelimedir ki bizde koşu, yarış, müsabaka, güreş ve bunun benzeri eğlence ve oyunların hepsini kapsar. Hatta kara ve deniz avcılığı dahi bunun içindedir.

Ben ayrıntıyı aldım a. Bu noksanı gidermek ve tamamlamak için önüme çıkan, duyduğum şeyleri birer birer yazarak size mektup göndermeğe karar verdim. Fakat ne garip raslantı! Arkadaşımla havanın sıcaklığından, akşamın serinliğinden bahsede ede Şişli'nin Maslak ve Zincirlikuyu taraflarına doğru giden caddesinde yürüyorduk. Öteden bir dumandır söktü. Hızı göz kamaştıran şimşeği andıran bir cin arabası görünmeye başladı. Sokaklarımızda alabildiğine gezen, garip hay-

vanlara ve insanlara bile ağzı açık saldıran olan köpeklerden birkaçı da ardını bırakmıyordu. Bu geliş, öyle kavga çıkarmaya yeltenen gelişlerden değildi. Önde bir tekerlek, o tekerleğin çevresine değerek çekilen çizgi yönüne doğru eğilmiş bir vücud, ondan ötede yine bir tekerlek sürekli hareket ediyordu.

Bu alet binicisinin yaklaştıkça yüz hatları, kıyafeti tavrı, hali apaçık belirmekteydi. Uzunca, sarışın, kadınların bergamudi (sarımsı pembe) dedikleri rengin daha açık tonunda. Başında bu aleme özgü olan damalı kasket, sırtında limonî keten ve önü adeta yeleklerin yanlarını kapayacak derecede düğmeli bir ceket, ham ipekten üretilen bir gömlek var. Takma yakalı, püskül boyunbağlı, omuzları geniş, kürekkemiği adaleleri ve pazusu kuvvetli, beli bir kuşakla bağlı. Bir ucu kuşağa, diğeri bismark (koyu kahve) rengi kısa pantolonun cebine dalmış gümüş veya nikelden yapılmış bir zincir. Ayaklarında dizine kadar örten hafif kahve rengi bir çorap ile alafranga çarık vardı.

Terlemişti. Akşamın kararsız rüzgârı velosipetle (bisikletle) önde döne döne havlayan kayış bacakların kaldırdıkları tozu devamlı yüzüne iade ediyordu. Yüzü kir içinde, koltuklarının altı akciğer ve karaciğerlerine doğru bir nemli zemin halinde idi. "İspor!" diye söylendim. Binici, bir gurur bakışı ile bakarak yanımızdan hızla geçti. Göz açıp kapayıncaya kadar uzaklaşacak diye seyretmekle meşgulken bir girdaba tutulmuşcasına birkaç defa döner gibi oldu. Gözümüz değmiş olmalı ki çaresiz o kazandığı hızın verdiği kuvvet ile devrilerek bindiği alet bir tarafa, kendi hendeğin yanına yuvarlandı. Bu hale acınır değil mi? Fakat ben gülmekten yanına gidemedim. Arkadaşım Frenklere özgü tavrıyla

yaklaşarak Fransızca kazanın neden kaynaklandığını sordu. Makinenin çivisi mi düşmüş, tekerleği mi eğilmiş, kısaca bir şey olmuş. "Geçmiş olsun" dedik. Meğer olay bununla savuşmuyormuş. İşin daha dehşetlisi varmış. Makineyi kucaklayıp götürmeli imiş. Doğrusu ya, yorgunluğun, düşmenin üzerine bu, yenir yutulur şey değil.

Artık böyle bir olayla karşılaşıldıktan sonra ne konuşulur? Arkadaşım bu aletin Avrupa'da sebep olduğu eğlenceler hakkında ayrıntıya girişmişti. Aman Yarabbi! Velosipet (bisiklet) deyip de geçmeyiniz. Maddi faydalarından başka sanayide de uygulanmış. Mesela hırsızlık, takip, kızları, karıları iğfal gibi pek çok kullanıldığı yer var imiş. Hamdolsun, üçüncü maddeye ilişkin olaylardan birini de biz şehrimizde gördük, işittik. Beyoğlunda geçenlerde başgöstermiş olan ve bir bisiklet binicisi ile zenginlerden birinin kızının Büyükdere'ye geçişlerini tasvir eden herkesin bildiği hikâye bu bisikletin son icatlarındandır.

Bu aletin gezintilerde yaptığı etki, gittikçe ilk garipliklerini çoğaltıyor. Genellikle gençler bizim kızak kayarken (turna katarı) dediğimiz tarzda dizilerek öncü olanın gösterdiği durumu izleyip gelişigüzel bir resm-i geçit yapıyorlar. Arada bir yarışma dizisi oluşturarak baştan öttürülen düdüğün ardından ayakları hareket ettiriyor ve ulaşılmak istenen yere kadar gidip geri dönüyorlar. Tabur ta'limleri gibi ikişer, dörder oluyorlar. Düzenli bir hareketle tekerlekleri gözeterek sıra sıra koşup duruyorlar. Bunda yalnız bir eksik yön var ki o da "sağdan geri"ler pek çabuk yapılamıyor. Tornistan mıdır, torn rayt (turn right) mıdır nedir, geri dönüş hareketi asla yok. Buluş yeri, gelişmiş ülkelerin en birin-

cilerinden olduğu için, geriye dönüşü çağrıştıracak belirtilerin hepsi yok edilmişmiş.

İki ayaklı, iki tekerlekli olan bu gezici araçları gördükçe "Haftalık Ma'lumat"ın gezici yazarı hatırıma geliyor. Geçenlerde yazdığı bir mektupta sinir illetine tutulduğu için sürekli gezip dolaşma içinde bulunduğunu bildiriyordu. Yaptığım araştırmaya göre bisiklet, deniz hamamlarından daha çok, sinirlerin düzelmesine hizmet ediyormuş. Bizim yazar için bunun kadar uygun, bundan daha lezzetli bir ilaç olamaz. Bir tane alsın. Zaten tabanları yaya gitme ve harekete alışkın. Bir taraftan gezer, hastalığın zorlamalarına uymuş olur. Bir taraftan da kendisini tedavi eder. İkinci olarak, her aybaşı vereceği potin parasından kurtulur. Üçüncü olarak ise her yere vakti vaktine yetişir. Hele dördüncü olarak Ma'lumat'ın gezici yazarı bisikletlidir, diye gazetesine şöhret kazandırır.

Zannederim ki bu bisiklet merakı bizim dağıtıcılara da bulaşacak. Eski dağıtıcılar ihtiyar, halsiz, koşamaz bağıramazlar. Biraz gençleri de eskileri taklide mecbur olduklarından gazete satıp da geçinen birtakım çığırtkan çocuklara yetişememektedirler. Benim düşünceme kalırsa dağıtıcılarımız o baldırı çıplaklara rekabet için mutlaka bisiklet kullanmalıdırlar, çünkü hem rahat, hem yararlı.

Üç günden beridir, göz ağrısından acı içindeyim. Güya gözlerime yakıcı bir madde dökmüşler gibi cayır cayır yanıyor, kaşınıyor, kanlanıyor, acıyor. Günden güne artan bu acı beni korkuttu. Sevdiğim ve bilgisine güvendiğim göz doktorumuza başvurdum.

Göz doktoru bir müddet muayeneden sonra dedi ki:

– Göz kapağının altında, içinde, hatta bebeğin üzerinde bile yabancı maddeler var.

– Yabancı maddeler mi?

– Evet.

– Fakat ... Nasıl olur, bu kadar yabancı madde benim gözüme gider de ben hissetmez miyim?

– Acaba matbaada şaka yaparken mürekkep tozu gibi bir şey dökmesinler?

– Hayır, böyle bir şeyi hatırlamıyorum.

– Bu hafta nerelere gittin?

– Fener'e.

– Ha! Sebebi bulduk. Araba piyasası, toz, duman.

– Evet, hatırlıyorum. Pek çok toz var idi. Öyle bir durum oldu ki yarım saat sonra gözümün görüş oranı azalmıştı. Hatta yirmi otuz adım ötede bulunanları görmek mümkün değildi. Toz, şeffafımsı bir bulut gibi yerden göğe doğru kalkmıştı.

Göz hekimi, gözlerimi yıkadı, temizledi. Asidborikli su verdi. Kullanılış şeklini gösterdi. Gözlerimde ufak ufak yaralar olacağı ve iltihab bulunduğu için vapur dumanı gözlük takmamı öğütledi. Gözlüğü aldık taktık. Aman efendim! Ne bela şey imiş. Kendimi akşam üzeri Köprü'den geçiyor zannettim. Tuhaf bir karanlık. Düşeceğim diye korkuyorum. Aynaya baktım. Garip bir şekil almışım. Dahası var, ta burnumun üzerinde ağır bir yük. Terledikçe ortalık kararıyor. Sürekli silmeli. Daima temizlik işleriyle uğraşmalı vesselam!

Göz doktoru, gözlük dediği zaman, nasılsa tek gözlük hakkında ne düşündüğünü sordum. Bana:

– Gözler daima eşit güçte değildir. Hangisi görüş olarak zayıf ise ona göre numaralı cam verilir. Tek gözlük esasen tasarruf için yapılmış ise de eksantirisite (excentricite) yani hoppalıkla züppelik arasındaki alışkanlıkları, şıklık gereçleri arasına dahil etmişlerdir. Çift gözlük alınarak birine adi cam konulsa daha iyi olur, dedi.

Gözlükle ilgili az komiklikler meydana getirilmemiş değildir. Hakkında uydurulan hikâyeler veya yaşana gelen gülünç şeyler pek çoktur.

Büyüklerden biri gözlüğe tutkunmuş. Kendisi gayet titiz, ağırbaşlı, azman görünüşlü, öfkeli olduğu için hizmetçileri ve adamları korkarlarmış. Birgün evin içinde bir kıyamet kopar. Harem, selamlık birbirine

girer. Herkes, efendinin gözlüğünü arıyor. Ayvaz, at uşağı, bahçıvan bahçede; büyük kahya, kahveci, ibrikdar, sofa ile selamlık odalarında; aşçı yamakları, kilerci, ayvaz mutfak ile diğer odalarda; ispir ile arabacı, çıraklar arabalarla faytonda; dadı, bacı, daye kadın haremin sofa ve odalarında; halayıklar efendinin yatak, yemek, çamaşır, tuvalethanelerinde; hanımefendi, kızları elleri böğründe. Efendi hem haremde, hem selamlıkta arama ile meşgul. Bir velvele, bir azar, bir haşlama, bir feryad, bir ağlama, bir homurdanma, bir mırıltı, bir korku, sürüp gidiyor. Ayvaz sapsarı, kahya endişeli, arabacı şaşkın, aşçı şaşırmış, dadı, bacı gözlüğe lanet ediyor, halayıklar "şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi" şeklinde geri getirme duaları ediyorlar.

Bu hal hayli sürer, ev halkı da yorgunluktan nefes almak için birer yer bulurlar. O aralık baş kahya huzuruna çıkar. Önceleri telaş ile dikkatini kaybetmiş, önlem almayı unutmuş imiş. Bir aralık kendini toplayarak efendisinin yüzüne bakınca ne görse beğenirsiniz? Gözlük efendinin alnında duruyor. Fakat efendi yine ter ter tepiniyor. Gözlük bulunmazsa, hepsini kovacağını söylüyor. Kahya sözünü bilir takımından olduğu için efendiyi körlük ile itham etmek istememiş, savurduğu tehditlere karşı:

– Merak etmeyin efendim, buluruz. Şimdilik alnınızdaki gözlük ile vakti geçiştirin de biz de bu arada ötekini ararız, diye cevap vererek efendinin kızgınlığını yatıştırır.

Her neyse! Bize bir Fener'e gitmek, kesemizi boşalttırdı ama gözlerimizi doldurdu. Vücutça hissettiğim ağrılara gelince, kaldırımların bozukluğu sebebiyle belim epeyce incinmiş. Tenim hamama ihtiyaç duyuyor. Göz-

lerim ağrılar; başım, beynim uğultular içinde. Elbisemi sormayın, yaka ile diğer tarafları asıl rengini kaybetmiş. Yeleğin düğme tarafı başka, koltuk ve yan tarafa gelen yerleri yine başka. Kalıpçıdan utandım. Herif süpürge ile fesimi süpürüp de şak! şak! eline vurdukça un çuvalı gibi tozuyordu. Adeta ağarmış. Bir harcama daha!

Fener'in eğlencesi söylendiği kadar pek hoş değil. İnsan arabalara tabi olup da sürekli gezecek olursa baş dönmesi hastalığına tutulacak Orası güya araba sirki imiş gibi mükemmel dolaşıyorlar. Ama ne arabalar! Çek-çeklerden tutun da paraşol, bağ arabası, fayton, brik, kupa, lando, yarımlando, tek atlı, çift atlıların tümünden birer tane var. Atların rengi de çeşitli. Kır, bakla, demir kırı, al, siyah karışık renkli, benekli, beneksiz, abraş, bilmem daha neler! Eşeğe binenler bile o gezinti yerinde arasıra görünüyor.

Tuvalet, burada iki şık gösteriyor. Kadınlar ya bildiğimiz gibi çarşaflı, yaşmaklı veyahut yeldirmeli. Çarşaflılarla yaşmaklılar genellikle arabalarda. Yeldirmeliler paraşollarda, bağ arabalarında. Fakat incelikten anlayan gözler genellikle sadelikten hoşlandığından ikinci kısım daha da üstünlük kazanıyor. Mesela dolma, helva tabaklarını yenecek yemiş vesaireyi taşıyan sepet tertemiz olduğu halde, arabada en arka yere konulmuş. Onun üzerinde mama dadı, onun üzerinde beyaz dadı, onun üzerinde bey, küçük beyden sonra küçük hanım, ondan sonra çatık çehreli büyük anne ile küçük anne yeralmış bulunuyor. Arabacıyı sormayın, kelle traşlı. Üzerinde on tel püskullü, kalıpsız eski fes. Gerdan, surat bakır gibi. Sarışın bıyık, cılız mavi göz, buruşuk alın. Gerdandan sonra kırmızılı bir mintan,

yelek gibi beyaz düğmeli. Belde yine kırmızı kuşak, sarı ile siyah arasında bir potur. Çorapsız ayaklara geçmiş altı kerpiçeli (çivili) yarım kunduralar. Elde kamçı. Dudakları sürekli "çık çık" ediyor.

Konuşabildiğini ispatlamak için de "Varda! Destur!" diyor. Araba da şık. Uzunca bir kerevet. Tavanı kubbeye benzer, beyaz örtülü. Örtünün yanları püskürlü, içerisi şiltelerle, kar gibi beyaz çarşaf ve yastıklarla döşenmiş. Yürürken gıcırdıyor. Koştu mu içerdekilerde yerinde durmak kabil değil. Üzerinde bir zıplama. Sesler gayet titrek, arada bir feryad. Küçükbey dilini ısırmış, ağlıyor. Mama dadı şeker veriyor, beyaz dadı göz yaşlarını siliyor. Büyükanne meraklanıyor. Küçük anne sussun diye, çocuğun eline çil kuruş sıkıştırmış. Ablası "Sus, ayıptır" diye azarlıyor. Çaresiz sepet şangırtı içinde sallanıp duruyor.

Şimdi Fener'e gider misiniz? İşte size bir gezinti...

6. MEKTUP

Köprü ile Kadıköy arasındaki mesafenin kaç mil olduğunu bilmiyordum. Ben köye gidip gelen vapurların büyük bir zorlukla durakları aşarak yarım saatten önce varamadıklarını görünce şaşıyordum. Zaten Kadıköy vapuru basın dilinde hantallığı belirten özel işaret ve alametlerden ise de bunda abartı olduğuna hükmediyordum.

Vapur hareket ettikten bir iki dakika sonra bir velvele koptu. Küpeşteye koşan koşana, herkeste bir korku. "Ne var" diye, ben de seğirttim. Bakışlar öteden beriye dolu yelken gelen bir mavnaya dikilmiş duruyor. Aman şimdi çarpışacaklar, diyen diyene. Üstü başı oldukça temiz zata dedim ki:

– Çarpışmada bizim için ne tehlike var ki bu kadar korkuyorsunuz?

Adamcağız dikkatle yüzüme baktı, dedi ki:

Nasıl yok? Geçenlerde bunlardan biri vapurun çarkını hurdaya çevirdi.

Meğer korkan yalnızca halk değilmiş. Kaptan da

endişeli duruyordu. Başı, eli bir tarafta; var kuvvetiyle "tornrayt, stopper" (turn-right, stop her) diye bağırıyordu. Her ne hal ise kazayı, tehlikeyi atlattık. Yerlerimize oturduk. Artık çarpışma üzerine açılan konuşmanın sınırı yok. Fakat içlerinde tuhafça bir kişi dedi ki:

– Dikkat ettiniz mi?

– Ne gibi?

– Aman, dikkat ettiniz mi?

– Hayır.

– Bir daha dikkat edin. Kaptan (tornrayt) deyince makinelerden yukarı doğru kesik kesik bir "aman" sesi geliyor. Fulspid (Full speed), yani tam yol dedi mi bu amanlar biraz – biraz mi ya! – hissedilecek derecede hızla tekrar ediyor. İskeleye yanaştığımız zaman kaptan merhametinden "istop" dediğinde de bir "oh!" sadasıdır çıkıyor.

Bu tanım, olağanüstü bir maharetle ve bütün ayrıntılarıyla yapıldığı için epeyce gülüştük. Köye ulaşmamıza yakın gözüme deniz üzerinde bir rıhtım başlangıcı görüldü.

– Bu nedir? diye sorunca:

– Liman ağzıdır, dediler.

– Neye yarayacak? diye sordum.

– Tamamlanırsa buraya yanaşacak vapurları ve diğer deniz araçlarını lodosun etkisinden koruyacak, denildi. Fakat ilaveten, bir seneden beridir ancak iki metrelik yer yapılabildiğini de söylediler. İdare-i Mahsusa ile Şirket-i Hayriye arasındaki anlaşmazlık pek fazla olsa gerek. Bu iki idare aralarında anlaşamadıkları için

olmalıdır ki birbirinin iskelelerine uğramıyorlar. Mesela Kadıköy'ünden Sarıyer'e gidecek olan bir zat, önce Köprü'ye inip oradan Şirket-i Hayriye vapurlarına bindikten sonra gidiyor. Acaba bu iki idare bu konuda bir görüşme yapsalar da belirli saatlerde Boğaziçi'ne, Kadıköy ve Adalar'a, Kadıköy ile Adalar'dan Boğaziçi'ne birkaç posta işletseler olamaz mı? Böyle bir tedbirin ortaya çıkaracağı faydaları anlatmaya gerek yok zannederim.

Kadıköy büyüdükçe büyüyor. Birkaç sene içinde Haydarpaşa ile birleştiği gibi Zühdüpaşa Mahallesi'ne, Kızıltoprak'a doğru da kol atıyor denilse yerindedir. Hele Haydarpaşa rıhtımı kalmamış denecek bir halde.

Rıhtım, kıyı şehirlerinin adeta düzen ölçüsüdür. İstanbul rıhtımlarının şehrimize verdiği yeni görünüm ne kadar hoşa gidiyor. Fakat Galata rıhtımı boyunca yapılan salaşlar pek çok münasebetsiz. Yıkılma ve benzeri gibi olaylar ortaya çıkmadan buralarının iyice gözden geçirilmesi gerekir. Başka bir tuhaf durum daha var. Her salaşın önünde güçlü, kuvvetli birer garson. Herifler ellerinden gelse gelip geçenlerin kollarından tutup zor ile oturtacaklar. "Buyurun!" "Beyim!" "Efendim!" "Mösyö!" "Kirye!" "Oriste!" kelimeleri kulak patlatacak derecede şiddetli şiddetli duyuluyor. Geçmek mümkün değil. İnsan sıkılıyor. Bu garsonlar önceleri Gümrükönü kebapçılarında çalışmış takımından olacaklar. Onlar da aynı tarzda, aynı dille konuşurlar. Gözlerini sırasıyla geçenlerin gözlerine dikerek elleriyle de lokantanın kapısını gösterirler. Girmeye teşebbüs eder etmez, sizi bırakıp ikinci müşteriye asılırlar. Ben bu hallerden nefret ettiğim için, daima Yeni cami yolunu seçerim.

Sabahları, akşam üzerileri büyük caddelerde dalgın yürümek kötü sonuçlara sebep oluyor. Geçen gün yine rıhtıma gitmek üzere Bahçekapısı önünden geçerken (Ma'lumat) diye kulağımın dibinde patlayan sesten ürktüm. Birdenbire döndüğüm sırada müthiş bir sağnağa tutuldum. Bu sene yağmurların çokluğu yüzünden ıslanmaya alışmış olduğumuzdan, ilk anda yağmurun yağmasına ihtimal vererek şemsiyeyi açmaya davrandım. Ancak bu durumun Terkos borucularının cömertliğinin eseri olduğunu anlayınca lahavle çekip yoluma devam ettim.

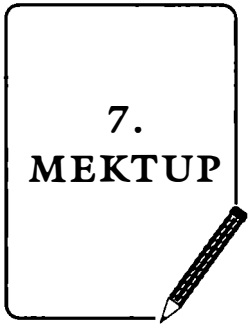

7. MEKTUP

Lira, para denildi mi, zihnin düşünceleri derhal değişiyor. İnsan en tatlı düşüncesini birdenbire fikrinden kaydırarak vezne dairelerine, bankalara, köşe sarraflarına kadar girip çıkıyor. Alışverişte olan vazgeçilmez önemi sebebiyle paranın huzur bahşeden tesiri sinirleri güzelce gevşetiyor. Borç mes'eleleri birer birer gözüküyor. Bildik sarrafların çehreleri teker teker rica eden bakışların önünden geçiyor. Matbaalardaki idare memurlarının iltifatlı yüzlerini görme hasreti ortaya çıkıyor. Ödeme günlerinde bir an önce matbaadan çıkılıp da bize ayrılmış olan o meblağı cebe koymak arzuları uyanıyor. Müdür bey veya efendiden bu husus sorulduğu zaman gayet tedbirli olarak verilen cevabın "evet" veya "hayır"la neticeleneceği zamana kadar çekilen hafif, yürek oynatıcı ıztırablar akla geliyor. Bazen idare memurunun verdiği kesik İngiliz liralarıyla Kremisler, silik mecidiye ve çeyrekler yüzünden uğranılan zararlara, ziyanlara önem verilmemek isteniyor. Bu hallerin hepsini sizin gezici yazarlarla konuştuğumuz zaman tekrar ederiz de boynumuzu bükeriz. Bizim yazarlık aleminde bu gibi olaylara pek önem verilmezse de

mesele bodrum hesapları kadar önemli olduğundan bir daha iyi kalplilikle gözler önüne seriyorum.

Silik çeyrek mi, dedim? Bu türlü paraları piyasaya sürmek hususunda Şirket-i Hayriye ve İdare-i Mahsusa biletçilerinin gösterdikleri gayret bizim idare memurlarının gayretinden pek çok fazladır. Biraz söylenecek olsanız:

– Benim canım yok mu? Ben de alıyorum, diye insanın yüzüne haykırıyorlar. Bu hesapça hakları var. Fakat parayı sürüm meydanı yalnızca şirketin, İdare-i Mahsusa'nın bilet satış yerleri değil ki, her akşam bu yüzden çarşıda hırıltı, zırıltı çıkıyor. İngiliz lirasının, Kremis'in kesikleri fena halde can yakıyor. Yüz yirmiye al, yüz sekiz buçuğa sarrafa değiştirt. Bu da insaflı bir iş değil.

Lira konusu tuhaftır. Aniden görünmesi insanı hayrette bırakır. Hatta hayatı süresince bir lirayı tek parça halinde bir kere görmüş ve bu türlü bir akçenin bir taneden ibaret olduğuna inanmış olan milletin yoksullarından biri, arkadaşının avucunda bir diğer liranın parladığını görünce olağanüstü bir telaş ile:

– Aman kardeş, üç sene önce bu bende idi. Sana ne zaman geldi? diye incelik göstermeye çalışmıştır.

Biz de öyleyiz. İnşallah gezici yazarımızda böyle birkaç tanesi bulunur da alacağı bisiklet için ufak bir sermaye biriktiririz.

Gezici yazarımızın tavsiyesi hoşuma gitti. Bana daha çok keskin gören bir gözlük alarak gezinmeyi tavsiye ediyor. Ben de acemiliği sebebiyle bineceği bisikletin alafranga borusunu çokça öttürmesini tavsiye ederim. Eğer öttürmezse epeyce olaylara meydan verir.

Şehrimizde gözlük piyasası pek çeşitli. Mesela (Verdu) dan alınan bir gözlüğe otuz, Galata'dan alınan bir gözlüğe yirmi beş, Köprü başından, Bahçekapıdan alınana on beş, seyyar gözlükçülerden alınana da on kuruş veriliyor. Aradaki sayı orantısını görüyorsunuz ya. Hep çeyrek. Meğer gözlük almakda da mevki gözetmek gerekiyormuş. Eğer doktorun raporu varsa fiyat iki kat artıyor. Bunun için ayrıca dikkat etmeli. Mesela Verdu'ya gitmekten ise Köprü üzerindeki gazinolarda oturup ufak camekanı ile gezinen satıcılardan birine bakmalı. Sıkı pazarlık ederseniz sekiz kuruşa kadar indirerek alırsınız.

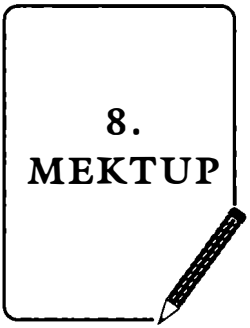

"Ma'lumat", akşamları rıhtımda, birahanelerde keyif çatan, salaşlarda sadesi zehir gibi acı olan, şekerlisi bulaşık suyu gibi mide bulandıran bir tek kahve ile gece vaktine kadar oturan sahil konuklarının keyfini kaçırdı. Akşam üzeri rıhtımda, oranın yadigarları, yani hafif kadınları dolaşmaktadır. Bu piyasa oldukça önemlidir. İçlerinde arabalarına kurulup bir kere geçişinde avını elde edenlerle, saatlerce etrafa sırıtarak yürüdüğü halde akşam edenlere varıncaya kadar hepsi rıhtımın havasından ve suyundan yararlanmakta imişler.

Yadigar dedim de "İkdam"ın Avrupa'daki şehir nüfusu hakkında yazdığı yazı hatırıma geldi. Paris'de bu yadigarların epeyce ürünleri de var imiş. Meğer o ünlü şehirde doğanların yüzde yetmiş biri, gayr-ı meşru imiş. Bu halde yirmi dokuzu sağlam kalıyor. Şehirde tahminen iki buçuk milyon nüfus var ise söylediğim insanların kalabalığını düşünün. İnsan hayret ediyor. Arkadaşımız İkdam'ın ibret diye verdiği sonuca, biz de "sürüsüne bereket!" diyebiliriz.

Galata, Galata! (Beyoğlu) Bu mekanı ta'rif edebilmek gayet zordur. Döl bereketinin şehrimizde uğradığı çeşitlilik, çoğunlukla bu civarın korkunç etkisinden kaynaklanır. Ahlaklı insanlar oralarda tramvaya, arabaya binip gitmekten başka doğru yol göremez. Polis yirmi dört saatin yirmi dördünde de olayları gözetmek suretiyle görevini yerine getirir. Kötü ahlak namına ne kadar kötülük var ise her biri için orada örnekler bulunabilir.

Geçen gün Amerika Tiyatrosu önünde saatlerce seyredip ibret alınacak bir olayın içine düştüm. İşin önemini anlamak için ilk önce Galata sokaklarında külhanbeylikle geçimini sağlayan sefil kimseleri ve ikinci olarak da "Küplü" denilen sefil meyhaneye devam edenlerden birini düşünün. Lehli veya Avusturyalı olduğu anlaşılan uzun boylu, kalınca bir ayyaş, sokağın ortasında duruyor. Başında, eski, yırtık, silindir şapkalardan biri var. Bu şapka, lekeci dükkanlarının mosturaları gibi rengarenk, tepesinde kağıttan yapılma bir bayrak dalgalanıyor. Kır saçları uzamış; kirli alnını, ensesini kaplıyor. Burun mosmor, pürtük pürtük. Yüz kırmızı, şişkin. Gözler şaşı olmayıp da bu hale düşenlerde rastlanan görüntüde, yani kapakları şiş, pınarları dolgun, bakışlarının yönü az değişmek üzere daima bir diğerine zıt. Bıyık, sakal dudaklar içeriye doğru çevrildiği için bitişik. Boyun katmer katmer, çıplak örtüsüz olan göğsü ile beraber ortada meyilli. Yırtık bir redingot, yırtık bir pantolon, yırtık bir potin. Kollar hep sarkık. Parmaklar kalın, pis. Endam öne, sağa, sola, arkaya eğilimli. Ufak bir çarpmaya dayanıksız, nazik, ayağı takılır takılmaz düşer. Onun için alnında çizikler, yarıklar, yüzünde eziklik belirtileri var. Sırtındaki palto-

nun eteğine ip ile koca bir gaz tenekesi takılı. Etrafını beyler almış "küp, küp!" diye bağırıyorlar. Onlar bağırdıkça o da kaba küfürlerle karşılık veriyor. Nasıl bu eğlenceyi beğendiniz mi? Galata'da zararsızca oynanan komedi parçalarından biridir bu.

Bu sarhoş azmanlarının millî terbiye üzerine olumsuz etkisi pek çoktur. Bunlar gittikleri yerlerde kötü hareketler ile nefreti çekerlerse de ibret vermezler. Onun için onları görmemek daha iyidir. "Küplü"nün müşterileri arasıra gazinolara, kıraathanelere de girip dilenmektedirler. Kıyafet, tavır, hal, bakış, duruş aynıdır. Yalnız içlerinden biri sadaka verene, vermeyene bir "Eyvallah!" diyerek çekiliyor.

Darülacezenin açılışından beri dilenciler arasına düşen azalma hali, bir süre bizi rahatça gezmeye, konuşmaya kavuşturmuşken bu günlerde yine huzursuz olmaktayız. Hatta geçenlerde kibar bir aileye mensub olduğu tavırlarından belli olan bir hanımefendiye Köprü'de sipsivri bir dilenci yaklaşarak ta Köprü'nün ortasına varıncaya kadar tacizde bulundu. Kadın bozukluk olmadığını ileri sürerek başından gitmesini söyledi ise de kim dinler? Çaresiz kadın, sıkılır, bozulur; adam sürekli omuzu başında, elini uzatmış, habire söylenir. Bir hal ki ta'rif edilemez. En nihayet bir çeyrek vererek başından savdı. Ben bu manzara ile meşgul iken beri taraftan bir feryaddır koptu. Gözleri kör bir dilenci kadın bağırıyor. Görevliler kendisini Dar-ül-aceze'ye götürmek için araba getirmişler, kadın "gitmem!" diye haykırıyor, çırpınıyor, etrafa saldırıyor. Görüntü büyük bir ibret. Hükümet, bir ferdi dilenme utancından, sefaletten kurtarmak için kendisine bir mutluluk yuvası hazırlamış, kalmaya çağırıyor. Bu sefil kadın nimeti inkar

ediyor. "Dileneceğim" diyor, insanların şefkat hislerine hakaret ediyor.

Bizde dilenciler ayrı bir sınıf teşkil ederler. Aralarında meczub, ahmak, budala, kör topal, sarsak, titrek, sulu, ayyaş bulunduğu gibi "fukara-yı sabirîn" (sabırlı fukara) dediklerimizin biraz meydana çıkmışları da vardır.

Sebilciler, okuya okuya gezenler; santur, kaval, ney, kemençe, keman, armonika, saz çalanlar bu takımdandır. Akşamları kaside ve şiirler okuyarak bir yerde durmayanları, kendilerine daha çok acındırdıklarından genellikle üstleri başları temizcedir. Fakat kapı çalarak evin en çok meşguliyet içinde bulunduğu bir zamanda ta'ciz edenler sevilmiyorlar. Bunlar arada sırada ayakkabı hırsızlığı yaparak da iş görürler.

– İnayet ola! Çalış! Diyenlere: "ben senden nasihat istemedim, para istedim." fıkrasına uygun davrananlar çoktur.

Para istediği kimse: "Allah versin", deyince "Allah bana vereceğini, sana verdiği paranın içinde kısmet etmiştir" diyor.

Bu türlü dilenci sözleri, ne kadar ahlak bozucudur.

Köprüden para kesen görevliler, arada sırada yine azıtıyorlar. Fakir olup da verecek parası bulunmayan ve hal ve kıyafetinden namuslu olduğu anlaşılan kadınlara bile dil uzatıcı davranışlarda bulunuyorlar. Geçen gün siyah tenli bir kadına Köprücünün söylediği söz o derece saygısızca idi ki insan ağzına almaktan utanır. Köprü, hayır işlerinden biridir. Parası olanların vermeleri gerekir. Fakat olmayanlardan, hükümetin yardım fonundan sayılarak para alınmamalıdır.

Korkumdan matbaaya gidemiyorum. Birkaç gün devam eden hastalığım sebebiyle müdüre bir dilekçe yolladım. Okur okumaz, kızgınlıktan ateş parçası kesilmiş ve derhal yerinden kalkarak:

– Bundan büyük kabahat olamaz. Hasta olan mutlaka bir yaramazlık etmiştir. İnsan durup dururken, keyifsizlenmez, demiş. Karşısındaki kişi:

– Efendim, soğuk almış, ne yapsın? deyince, daha çok hiddetlenerek:

– Pencereleri kapayıp yatsa idi. Hele matbaaya gelsin de görür gününü, diye cevap vermiş. Bir kere bu hali düşünün, bir de benim korkumu. Ben çoktan iyi oldum ama, gidemiyorum ki. O haftalık "Ma'lumat"ın gezici yazarı da dayak mes'elesini yazmış. Bütün bütün iradem elden gitti. Ne yapayım? Hiç başka çare yok. Köprü'de filan kendisine rastlayıp şıkça el uzatarak af dilemeliyim, derken geçen gün karşı karşıya gelmeyelim mi? Bende bir çarpıntı, direktörde bir hayret! Büyük bir ağırbaşlılıkla hitap ederek:

– Bu gün mutlaka mektubunu yaz, matbaaya yolla,

tarzında emir vererek selamsız ayrıldı.

Bende bir sevinç! Durup durup, haniya Kadıköy'üne işleyen "Beş numara"nın İstop! kumandasını alarak çıkardığı "ooh, oh!" seslerini tekrar ediyorum. Ama ne yazmalı?

İnsan garibtir, duygularına en çok tesir eden şeyleri zihninden tekrar eder. Benim de dimağımda sürekli renk renk sadaları dönüyor. Deyim yerindeyse zihnim renkli bir gürültü içindeydi.

Bu etki altında yürürken Köprü'nün üzerinde bir kalabalık ortaya çıktı. Bir taraftan Ada, Kadıköy, Üsküdar vapurları, diğer taraftan Anadolu, Rumeli kıyılarına işleyenler, iskelelerden topladıkları halkı boşaltıyorlarmış. Tam vakti! Bundan uygun zaman olamaz. Şu renk kelimesini araştırayım dedim.

Bakışım, birdenbire nar çiçeği fesli, kahverengi paltolu, beyaz yelekli, bismark pantolonlu, krem eldivenli, cam göbeğinin koyusu, üstü laden benekli boyunbağlı bir efendiye çarptı. İskarpinleri ne renktedir, diye bakayım der iken bir çift kolla atlı bir araba buna engel oldu. İspir; kır bıyıklı, deve tüyünün açığı kostümde "Varda!" deyip duruyor. Bir madam, fakat şık. Başındaki şapkaya bizim bahçenin çiçeklerini yığsanız, yine az gelir. Gülkurusu renginde kar topu gibi iki çiçek arasından parlak, koyu eflatuni bir tüy ile iki tarafından al ebruli iki tüy daha. Şapkanın kenarının biraz yukarısında bir sıra vişne çürüğünü andırır, gelincik kırmızısına benzer leylaksı çiçekler var. Beyazı çok, siyahı az bir tül, ondan sonra galibardanın açığı, bonbeli, gerdan tarafından kabarık ceketimsi bir şey. Yenlerinde horoz ibiğinin açığı dantelalar. Belde tokalı, siyah İngiliz ke-

meri. Pişmiş ayva bir jüpon, ayaklarda bal rengi bir iskarpin. Onun da ne türlü bir çorap giydiğini göreyim diye baldırlarına doğru bakarken, tüyler ürperten bir feryat beni titretti. Küçük bir çocuk, zavallı yavrunun mini mini ayağı deliklerden birine girmiş. Denize düşeceğim korkusuyla tir tir titriyor.

Büyük annesi olacak, ihtiyar bir kadın güvezimsi feraceli, mangal kapağı yaşmaklı, eski usulde yapılmış rugandan yarım potin, elinde tarçın rengi bir şemsiye var. Derhal koştum. Gürbüz bir çocuk. "Korkma oğlum" filan diyerek kurtardım. Aldığım duanın haddi hesabı yok. Ben bu hizmeti bitirdiğim esnada karşı taraftan da beş altı tanesi geçiyordu.

Aman ne çarşaflar! İnsan temaşa ile doyamıyordu. Elektrik alevi, yanar döner, akşam güneşi, parlak nefti. Bu rengarenk güzellik, işve ve naz arttıran yürüyüşlerle giderken bir ses daha duyuldu. Kar gibi beyaz bir yeldirme giyinmiş olan bir siyahlı kadın, bir şeyler söylüyor. Dikkat ettim. Şemsiyenin ucu, yine o deliklerden birine girip kırılmış. O kuzguni çehrenin üzerinde parlak gözler sürekli dövecek bir adam arıyor.

Artık o çarşafların rengini sormayın. Geçen seneden kalan moda eseri olan kah ördek başı, kah kumru göğsü, kah sincabi, kah yanık al, menekşe moru ile karışık ipek dallı, şeftali çiçeği rengi üzerine serpik sırma rengini andırır işlemeli, modaya uyma derecesi sahibi olan kadının bu yadigara ilgisi ölçüsüne uyarak; fes rengi samani, fındıki, nohudi, mavi, tahini, mor, laciverdi, kırmızı, kanarya sarısı, zeytin rengi, şarabi, deniz rengi, şeker rengi, ekşi karadut, toz pembesi, bunların açığı, koyusu karışık olarak... Komik İngilizin karnaval alemine benzetmekte haklı olduğu örtülü, açık

binlerce vücut gözümün önünden geçiyordu.

Arada doru ata binmiş bir süvari, ak saçlı bir ihtiyar, bakla kırı, yağız, demir kırı beygirler, boz bir eşek, alaca entarili biri, abraş bir hayvan, vapur dumanı gözlüklü bir sakat, maun boyalı bir çerçeve, kırçıl bir gazete dağıtıcısı, güvem gözlü bir kız çocuğu, havai kağıda sardığı paketi koltuğunda tutan bir ağa, lepiska, kumral, siyah saçlı madamlar, tirşeye çalar renkte bir servi sandık, esmer, beyaz, siyah, buğday rengi, keşmiri insanlar, pembe feraceli bir hanım, özetle renklerin derece derece çeşitlendiğini gösteren bir panorama ki bunu her yerde görmek nasib olmaz.

Köprü üzerindeki Rumeli ve Anadolu kıraathaneleri şu mevsimde o kadar serin oluyor ki insan saatlerce çıkmak istemiyor. Temizlik ve hizmet son derece kaliteli olduğundan şehrimizde bir benzerine tesadüf etmek güçtür. Fakat eski köprü ile yeni köprüyü birbirine bağlayan geçitlerin merdiven yerleri, çok tehlikeli, yan demirleri kopmuş, kırılmış olduğundan insan inerken biraz sendeleyecek olursa, denize yahut dubaların üzerine düşecek.

Beni Köprücülere kim haber vermiş? Gelip geçerken birbirlerine gösteriyorlar. Eleştirilerimiz kulaklarına gitmiş ve tenbih edilmiş olmalı ki bu günlerde o türden uygunsuz durumlar görülmüyor. Hatta para vermeyenlere sadece bir kere uyarı yapılıyor. Galiba bu ikaz da dalgınlıkları uyarmak için olsa gerek.

"Baba Yaver"e ithaf"

Geçenlerde aziz dostlardan biri işkembe ve işkembecilere özgü yazı hakkında dolaşan konuşmalara dalarak Galata lokantalarının günlük yemekleri hakkında inceleme yapmaya başlamış ve bu konuda elde ettiği listeyi bana yollamış olmakla ilişikte ve açıkça midesine düşkün efendimizin huzurlarına sunuldu.

ÇORBA

Kokulu işkembe çorbası.

ETLİLER VE BALIKLAR

Paçavra haşlaması, kılıç kebabı, kalkan kebabı, şiş kebabı, süngü kebabı, çoban kebabı, keçi kebabı, orman kebabı, kuzu başı, hafta başı, fileto pane, ben kül oldum yâne yâne, beyin tavası, tonton havası, kuzu fırında, omlet dö jarden, kotlet dö eski şaten, kızartma, sarartma, morartma, Okmeydanı mektupçusu bize bu kadar sarma, pantolon paçası, kuş dili, et meydanı, taş kasap (hep bir hesap) yahni kapan, acem aşiran, salma tomruk.

SEBZELER

Semiz otu bastı, aftos suratı astı, tramvay silkmesi, zeytinyağlı çınar dolması, Yeni Bahçe, Bostancı.

HAMUR İŞİ

Kasîdeli asîde, mantarlı pilav, kantarlı çilav, Unkapanı, altı kere altı, asma altı, yel değirmeni, bulgurlu, pencere gözlemesi, segah maya.

TATLILAR

Kaymaklı tulumba tatlısı, hortumun iki katlısı, balcı kızı (daha tatlı), dilber dudağı, saba buselik, sütlaç, ağzını aç.

MEYVELER

Top atan, Dekadan, adam aman ne derde? (ne sevdaya uğradı garib başım ne derde!) şeftali sokağı, incir köyü, fıstıklı, fındıklı, Bağlarbaşı, narh kapı.

İÇKİLER

Ördek rakısı, pehlivan yakısı, (doktor reçetesine göre eczanelerden verilir) züğürtler şampanyası, Terkos Kumpanyası, vay-vay çayı, Kızılırmak, Zincirlikuyu.

Taze Haberler

Cinasa ve cinâs yapmaya eğilim ve arzularıyla ünlü olan (eskiler alayım) tüccarının bundan böyle (eskiler satalım) namıyla anonim bir şirket kurmaya karar verdikleri ve durumu İştayn, Mayer, Tring mağazalarıyla bütün yeni edebiyatçılara haber verdikleri işitilmiştir. Hevesliler sokağa çıkmayın.

(Tribuna) gazetesi yakınlarda yazmış olduğu bir makalede, İtalyalı meşhur düşünür Viko (Jean Babtis Vico) yüksek bilgili teorilerinde, ilerlemenin şeklini helezoni olmak üzere vasıflandırarak yeni edebiyatçılarımızın dahi bu yola giderek ve fakat daha gümüşsü olmasına dikkat eyleyerek bir şekil vücuda getirmeye çalıştıklarını belirtiyor.

"Derdine deva bulamayanlara" başlığıyla gazetelere ilan veren doktorla yarışmak üzere meşhur Kadıköylü "Kanbur Terzi", matbaamıza gelerek eski akçe hesabıyla yüz dirheme dinleyeceğini söylüyor. Okmeydanı mektubçuları hazır olun.

Hazımsızlık, iştahsızlık, kan kuvvetsizliği, kalp

rahatsızlığı gibi hastalıkları (hayret edilecek bir hızla) yok eden (fosfodin) adlı ilacın zaman aşımıyla ihtiyarlayarak günde iki mil yol alabilmekte olduğu, Türkiye eczanesinin geçenlerde attığı perakende hesaplarından anlaşılıyormuş.

Ma'lum a, nezlenin her iki çeşidi de geçicidir. Söylentiye bakılırsa geçmemesini isteyenler Portakalis şurubundan içtikleri takdirde tam bir öfkeyle, başarılı oluyorlarmış. "Vebâli söyleyenin boynuna" Eczanelerde "pehlivan yakısının" her isteyene verilemeyeceği ve öteki berikinin tıbbî işlere müdahale edemeyeceği konusunda tıbbî sebepleri araştıran bir zat sonunda bu zor işi çözebilmiştir. Bilindiği gibi yiğit lakabıyla anılır.

Reji idaresi "Bafra" tütünleri hakkındaki tavrını değiştirmiştir. İdare bu tütün paketlerinin yaldızı aynen kalmak ve yirmi beş gramdan beş gramı çıkarılıp azaltılmak şartıyla her birini iki kuruşa satmaktadır. Tütün fiatını indirmiyor diye Reji'den şikayet edenler gözlerini dört açsınlar!

Sahne-yi Alem tiyatrosunda yer yer dikkati çeken tabiî garipliklerden olarak, bir tiyatroda oyun oynandığı sırada ortaya çıkan bir demet menekşenin korkusu dağılarak koklayanların burnunu düşürdüğü haber veriliyor. (Acaba ben de koklayayım mı? Ne dersiniz?)

"Veresiye içenler iki defa sarhoş olurlar" gerçeğine dayanarak meşhur ayyaşlardan Bekri Mustafa'nın bin bu kadar sene yaşamış olduğunu Yeni Takvim yazıyor.

Bütün yeni şairlerin bir araya gelerek (kar yağdı, karbastı, kar topu, karlı dağı ben aştım geldim, kar gibi beyaz, karfiçe, karlık, kartal, karga) ünvanlarıyla manzumeler yazacağı duyulması üzerine Baba Yaver'in kar helvasından vaz geçtiği söyleniyor.

Aşka dair...

Ma'lum ya, aşk ve sevgi su götürür şeylerden değildir. İnsan bir kere fitili aldı mı idare kandili gibi sabahlara kadar yanıp tutuşur. Hani ya, bekçinin biri bir eve girmiş, odada sopası dizinde muhabbete dalmış da kadının kocası gelir gelmez yüklüğe saklanmış. Bir esnemiş, bir daha esnemiş, uykuya dalar dalmaz, rüyasında nöbetçi gelmiş "evde yangın var" diye bağırarak bütün mahalleyi ayağa kaldırmış, diye bir hikaye yok mu? İşte insan hikayedeki o bekçi gibi bangır bangır bağırır. Fakat herkese rüyada nöbetçi gelmez. Yalnız sevgilisine, aşkın can yakan ateşini "âh" şeklinde gösterir. Yahut gözlerimle görüp neşelendiğim şöyle bir mektub ile anlatmaya çalışır.

"Sevgili Cânânım"

Beni sönmez ateşlerde yakan o baştan çıkarıcı gözlerini görmeyeli kalbim cehennem alevleriyle harab oldu. Yanıyorum, o günden beri yanıyorum. Hatırında mı? O gece ben sana kömürlükte aşkımı bildirirken bekçi "yangın var" diye bağırmıştı da sen "acaba nerede?" diye kulak verir vermez, ellerini "sine-i sad pâre-

me" (*) götürerek yavaşça:

– Burada! demiş idim. İşte gönül evimde o gece başlayan aşk ateşi, henüz sönmedi ve sönmeyecek de:

Bu nâr ile ben kabre girersem bilirim ki
Dûzah tutuşur şûle-i âh-ı elemimden (**)

Mektub ne hoş değil mi? Ancak belaya bakın ki sevgili, mektubun içindeki şairâne ve yakıcı sözleri ciddiye alarak, bir ah ederse evi, kömürlüğü ateşe verir korkusuyla, zavallıyı bir daha kabul etmemiş!

Bence de sevgili haklıdır. Fakat ben bu ateş gönüllü zâtı ele geçirirsem matbaadaki odama hapsedeceğim. Zira mangal bile yakılmadığı için zemheri zariflerinden (karakış ortasında yazlık elbise giyenlerden) biri gibi tiril tiril titriyorum. O bana derdini yanar, ben de dinler ısınırım.

Fazlasıyla çakır keyif olmayı âdet edinen zamâne ayyaşlarından biri geçen gecelerde düşe kalka evine doğru giderken yolda sızacağını nasılsa kestirmiş ve fakat ortalığın çamur olması sebebiyle derdine bir çare bulmayı da tasarlıyarak, genişçe halkalı bir evin kapısına kolunu geçirip ayakta uyumaya başlamış. O sırada ev sahibi dışarıya çıkmak için kanadı hızla çeker. Halbuki kanat içeri doğru bükülünce uyuyanın kolu acır, kendini kurtarmak için o da asılır. O açar, bu kapar. Uzun süre devam eden bu çekişme, en sonunda sarhoşun çamurlar üzerinde bir şükran secdesine kapanmasıyla ve ev sahibinin dahi kol demirini kapı ardına büyük bir hızla koyarak feryad ü figanı ile biter.

(*) Sine-i Sad-pâre: Hacı Arif Beyin segah makamındaki ünlü şarkısı.

(**) Bu ateş ile ben mezara girersem, ıstırap an'ımın şulesinden, cehennemin tutuşacağını biliyorum.

Al tavanlı yüksek evde
Gelin mi oldun, gelin mi oldun?
Evvel sen benim idin
Şimdi ellerin mi oldun?

Manzumesinde vezin ve kafiye olmadığını iddia edenlerin:

Boynuma kabak takarım.
Hovardayı gözünden çakarım.
A dinga dinga din kabak.
Gönlümün sevdiği kıza bak.

şarkısındaki kafiyelerin zengin kafiye olduğuna karar verdiklerini Karşı (Beyoğlu) gazeteleri yazıyorlar.

Çok yiyip içmekten "dil-altı" olan biri, geçen Kandil gecesi fitil gibi dolaşmakta iken düşerek çürük kellesinde kaldırım çiçekleri ortaya çıkar. Zariflerden biri aşağıdaki beyti okuyaraktan o kişiye vermiştir.

Kandil günü gök kandil olup gezme sokakta
Bayram günü meyhanede yat, kalma konakta.

Ma'lumat:

– Pek iyi ama, ramazanda ne yapsın?

Mektubçu:

– Geçmiş geceleri de hesaba katarak akşamdan ayılmaya gayret etsin.

"Havadis-i Belediye" (Belediye haberleri) tamlamasını kabul eder misiniz? Bu yeni ifade de adeta "Havadis-i Medeniye" türündendir. Birbirine çok yakındır. "Medeniyet Haberleri" başlığı altında bulunan fıkralar yeni buluşlardan, bilime ve fenne ait önemli keşiflerden ve sanayiye ait yenilik ve düzenlemelerden bahsettiği gibi "belediye haberleri" dahi yalnız bizim şehirde ortaya konulan şeylerden bahsedecektir. Bu hafta içinde havadis-i belediyeye dair duyduğum önemli haberleri güvenilir Ma'lumat gazetesine ulaştırıyorum.

Bakırköy'de oturduğum için oranın belediye durumunu oldukça iyi bilirim. Eski müdür bin sıkıntı, bin zorluk ile orada bir bahçe meydana getirdi. Bahçede ağaçlar, çiçekler bitti; otlar, çimenler çıktı. "Lak" dedikleri bizim büyük havuzlardan bir tane yapıldı. Su fışkırtma makinesi yerli yerine konuldu. Kadınlara, erkeklere özel yerler ayrıldı. En son buraya kiracı da bulundu. Onlarca "eksiltme kaimesi" denilen kağıt çıkarıldı. İmzalar atıldı. Fakat bir mes'ele askıda kaldı. Biraya izin verelim mi vermeyelim mi? İki komşu: "hayır,

olmaz" der. Zabıta: "bizce engel yoktur" diye cevab verir. Bahçe, kahveyle işlemez. Tekrar belediyeye baş vurulur. "Bir şeye benzetiriz" cevabı verilir. Nasıl?

Kadıköy Belediyesi de Haydarpaşa rıhtımını doldurmak için önüne gelen yere toprak yığmaktadır. Pekala! Fakat yerler çok zayıf olduğu için geçen gün bağ arabalardan birine binmiş olan bir aile, arabanın, dolgu toprak yerlerden birine batıp devrilmesi yüzünden, biraz yaralandılar. Güç halle, hanımlar ve araba kurtuldu. Zannederim ki biraz dikkat, oldukça büyük kazaları savuşturur.

Aklıma gelmiş iken belediye dairelerine bir ricada bulunayım. Bizim arabacılarımızın halini kendileri bizden daha iyi bilirler. Bir kere daha tenbih edilemez mi ki bu adamlar idare dizginini her yerde beygirlerin çenelerine bırakmasınlar. Bahçekapısı'ndan Köprü'ye gitmek kadar şehrimizde tehlike atlatacak bir yer tasavvur edilemez. Ya Köprü başında? Allah korusun! Zaman oluyor ki ahali kaçacak yer diye birbirinin üzerine çıkıyor. Üstü başı temiz bir zat görmesinler, yirmi tane araba birdenbire hareket ederek zaten dar olan o meydanı kaplıyorlar. Geçen gün iki kadın ile üç yavru, arabaların arasında birbirini kaybettiler. Çocuklar "anne, abla" diye bağrışır, kadınlar "kızım, oğlum, kardeşim" diye haykırırlar. Fakat kim dinler! Yine arabacılar: Beyefendi, efendi, küçük bey, gözlüklü efendi, paşa baba, hanımefendi, küçük hanım, diye feryad etmekte devam ettiler. Kadınlar, çocuklar güç hal ile kavuştular. Üç dakikada öyle bir hasret çekildi ki tarif edilemez.

Hatırda mıdır? Şehri güzelleştirmek namına arabacıların tek çeşit elbise giymeye mecbur edilecekleri söy-

lendi idi. Bu fikir uygulanabilse idi, ne kadar şık olurdu. Eğer buna gayret edilir ve kamçıların ipleri de küçültülürse, gerçekten belediye adına hizmet edilmiş olur.

14. MEKTUP

Sıcaklar arttıkça serin yerler aramak adeta doğal bir ihtiyaç haline giriyor. İnsan Boğaz'da yükseldikçe yükseliyor. Ben bile kısa bir süre için Göksuyu'nu bırakarak Sular'a doğru aktım. Büyükdere'de biraz oturup karnımı doyurayım, diyerek, bahçesi denize uzanan, uzunca bir lokantaya girdim. Sofrada alafranga, beyaz, kar gibi örtü. Takımlar temiz. Ortada bir liste.

Ben zaten deniz havasını bilirim. Beni her zaman acıktırır. Gereğinden fazla harcama yaptırır. Listeyi alır almaz, hepsinden birer tabak yemek istedim. Ne de güzel, ne de ustaca yazılmış:

Piliç suyuna çorba, piliçli pilav, pirzola, tas kebabı, orman kebabı, şiş kebabı, dağ kebabı, Büyükdere kebabı, patlıcan kebabı, kuzu ciğeri, kuzu başı, kuzu fırında... bunlar et çeşitlerinden.

Gelelim sebze yemeklerine: Patlıcan beğendi, patlıcan musakka, patlıcan oturtması, patlıcan silkmesi, patlıcan imambayıldı, patlıcan dolması, ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri, bamya (etli), domates dolması, türlü (güveç ile)

Balıklar: Barbunya (tavası), kefal (pilakisi),

Yemişler: Kavun, karpuz, şeftali, armut (akça),

Çeşitli peynirler.

Tamam! Her şey var. Fakat hangisini yiyeyim? Çorba: hava sıcak. Tereyağlı pilav, sonra piliçli pilav; birdenbire tıkar. Piliç kızartması: kupkuru. Piliç soğuğu: söğüşten ne çıkar? Piliç ekşilisi: kimbilir nasıl şey? Biftek: burada pişirmezler. Fileto: (Yani) de olup yemeli. Pirzola: bizde de yapıyorlar. Tas Kebabı: yemeden bıktım. Orman Kebabı: burası yeri değil. Şiş Kebabı: biraz durdum. Dağ Kebabı: işitmediğim bir yiyecek. Büyükdere Kebabı: şaştım. Patlıcan Kebabı: şiş kebabından ne farkı var? Kuzu ciğeri: vakti geçti. Kuzu başı: işkembeci dükkanında mıyım? Kuzu fırında: şimdi tatsızdır. İzmir Köftesi: hiç sevmem. Patlıcan beğendi: patlıcanı ez, üzerine tas kebabı koy ver müşteriye, yenmez. Patlıcan silkmesi: keza. Patlıcan imambayıldı: zeytinyağlıdır. Patlıcan dolması: bir tanesi yenir. Ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri: sebze dedik a! Bamya (etli): sıvışık. Domates dolması: iyi pişiren olsa. Türlü: karmakarışık şeyden hiç hoşlanmam. Barbunya: Bu fena değil, hem alafrangada önceden balık yenir. Kefal pilakisi: şimdi hiç yenmez. Kavun: acaba Topatan mı? Karpuz: soğuk mu? Şeftali: sulu mu? Armut: porsiyonu kaça? Peynir çeşitleri: ma'lum a, kaşar, beyaz, gravyer, flemenk.

Ben bu düşünce ve kararsızlık içinde iken uyanık bir garson:

– Efendim, ne buyuracaksınız? Dedi.

Artık düşüneyim olmaz. "Şiş kebabı" dedim.

Dedi ki:

– Yanına biraz fasulye koysun mu?

– Peki, fakat önceden bir barbunya ver, şarap getir, yemiş de getir, dedik. Emirlerim sırasıyla yerine getirildi.

Yemek esnasında sordum:

Buraya ne derler?

– Pamuk Yani.

– Pamuk Yani mi? Dikkat ettim. Topuz gibi biri. Beyaz bıyıklı, karnı çenesinden daha çok ileriye fırlamış. Pekala! Ağzımızı sildik. Borcumuzu sorduk. Herif pamuk değil, çelik imiş, "otuz beş" demesin mi? Zengin dostlarımdan biriyle bazen böyle yerlere gelip de ben garsonun hesabını incelemeye kalkıştığımda:

– Dokunma. Buralarda hesab sormak ayıptır, derdi. Keşke demez olaydı. Her nasihatı tutmam da bu zararlı nasihatı tutarım. Kuzu gibi iki mecidiyeyi verdim. Silik bir çeyreği cebe atarken, düşünüp de sindirim sistemim bozulmasın diye birdenbire dışarı fırladım. Daha kapıdan çıkar çıkmaz, bir araba durdu. Benim zengin dostlardan dediğim zat içinde. İçimden biraz evvel gelse idin, ne olurdu? Diye söylendim. İki taraftan bir "vay" dır gitti. Sordum:

– Nereye?

– Bendler'e! Haydi beraber gideceğiz.

– Olur.

Arabaya atladık. Daha ömrümde Bendler'e gitmemiş idim. Bu ilk ziyâretten duyduğum sevincin pek fazla olacağını tahmin ediyordum. Her ne ise! Araba zıp-

lar, biz zıplarız. Maltız Mahallesi'nden geçtik. Karakolun önünden Büyükdere çayırına girdik. İnce, pürüzlü bir zurna sadası, gürültülü bir davul sesi bizi karşıladı. Eski tunç renginde iki Çingene, yerden selam vererek, arabaya yaklaştılar. Arkadaşım biraz şık, hoppaca biri olduğundan:

– Biraz dinleyelim, dedi. Durduk. Zurnacı boğazının yan damarlarını şişirerek, bir "meded" kopardı. Yahey! Davul da basso tutuyor.

Uşşak üstünden biraz gezinir gezinmez:

Allının allısıyım ben
Kara kızın ablasıyım ben

diye bir feryaddır koptu. Meğer işveli güzeller etrafımızı sarmışlar. Başlarında doğal çiçeklerle süslü örtüler, rengini atmış, önü yırtık mavi yeldirmeler, kırmızı renkte şalvarlı entariler, o hınalı (kınalı) parmaklar, rastıklı kaşlar, kar gibi dişler, sicim gibi örtülü perçemler. Arada bir göbek hoplaması, nasıl anlatayım, bir nağme, bir eğlence ki hakikaten çingene usulü.

Hava değişti. Yine hep bir ağızdan:

Sevdiğim Bursalı Bursalı,
Bana gel her Salı, her Salı,

türküsüne girdiler. Arada bir mani:

Adam aman ne derde
Belaya ne uğradı
Garib başım ne derde?
Ben onun kurbanıyım
Beni sevmez ne eder de?
Ooh! Yahey! Yaşa!

Yarım saat böylece dinlendikten sonra yine yolumuza devam ettik. Sultan suyu denilen alana geldik. Bir alay da orada koptu. Zurna, klarnet, davul, çifte nekkare, laterna. Bir saz ekibi ki alaturkası da var, alafrangası da. Orada da birkaç hava dinledikten sonra, yine yollandık. "Kanbur" denilen, bir yere geldik. Burası sakin, gürültü yok. Karşımızda koca havuz, yapılır şey değil, tam bir alçakgönüllülükle altından geçerek yürüdük. Bendler, hakikaten Osmanlı medeniyetine örnek verilecek büyük eserlerden imiş. Hayret içinde kaldım. Çevrenin güzelliği, o ormanların güzelliği şairce düşünenler için epeyce sermaye verir. Ne çare ki zurna bizi orada da yakaladı.

Büyükdere piyasası pek güzel oluyor. Akşamın saat on ikisinde başlayan bu gezinti, gecenin üçüne, hatta dördüne kadar sürerek gündüzün cayır cayır yanan ateş mağdurları, gecenin kararsız tazeliğinden şöylece istifade ediyorlar. Buranın gözlere ve düşünceye verdiği süs sebebiyle bu piyasaların parlaklığı ziyadeleşiyor. Fakat gazinoda oturmak için epeyce yürek ister. Kendine güvenmeyen içeriye girmesin. Ne diyorlar, biliyor musunuz? İnsan Büyükdere'ye para yemeye gelirmiş. Doğru, fakat insan vapur parasına kadar soyulursa burası biraz endişe vermez mi?

Meşhur kemancımız Tatyos, bu sene yine Çırçır'da kemanını öttürüyor, fasıllar yapıyor. Karakaş, Kanuni Şemsi, Tanburi Yuvakim birleşmişler. Fakat geçen Pazar günü olduğu gibi yağmur yağacak olursa, tente altında oturmak hoş kaçmıyor. Ne var ki dinlenecek bir saz takımı varsa, o da ancak bu takımdır. Çırçır sahibinin üstün zevki zaten su götürmez. Derme çatma şeylere iltifat etmez o.

Ne dersiniz? Tuzlu şeyler yeyip de Sular'a gitmek adeti henüz kaybolmamış. Ben bile bir içgüdü ile sardalya yiyip gitmeyeyim mi? İç bre iç! İnsan kırbaya dönüyor. Bereket versin, su durmuyor, akıyor. Yoksa ben de İstanbul'a davul gibi bir karın ile inecektim.

Aşık ile sevgili üstüne

Feci ve gayet yakıcı bir komedi

Perde: 1

Fasıl: 2

Tablo: 3

Kanto: 4

Balet: 5

(Perde açılınca) Alafranga bir yatak odası. Yan tarafta bir mermer masa üzerinde lavmana. Onun yanında örtülü, ayaklı çekmeceye benzer bir şey. Sıkı sıkıya kapanmış pencereler. Tek, madeni, kabarık bir karyola, kanepe, iskemle, sandalye, koltuk, yastık. Geyik avını gösteren bir levha. Karpuz, üzüm, şeftali resimleri olan bir levha daha. Yaz mehtabı. Hava sıcak. Aşık ayakta, terini siliyor. Sevgili köşede oturmuş, gözlerini süzüyor. Diyalog Fransızca sürdürülüyor.)

Sevgili:

– Siz beni seviyor musunuz?

Aşık:

– Bütün kalbimle, madam.

– Ne vakitten beri seviyorsunuz?

– (Bir hayli düşündükten sonra)... İşte o günden beri...

– Off!.. Hava da sıcak, şu ceketimi çıkarır mısınız?

– Baş üstüne! (Vişne çürüğü, üzeri siyah kaytan ile oymalı, yakası sarımsı dantelalı, kısa ve dar kollu ceket çıkarılıyor. Ufak, düz bir boyun ile bir karış yüz ölçümünde dekolte bir göğüs, yumuk iki omuz görünür.)

– (Süzülerek) hala seviyor musunuz?

– Şüphe mi var madam... Görmüyor musunuz? Neler çekiyorum?

– Hava da pek ağır! Şu korsemin bağlarını çözer misiniz?

– Baş üstüne madam! (Çözer çözmez "puf" diye bir göğüs sadası. Dümbelek bir karın şişkinliği.)

– Oh! Biraz genişledim.

– Evet...

– Benden evvel bir başkasını sevdiniz mi?

– Kabil mi? İlk ilişkim bu. Ben yalnız sizi sevdim, severim, seveceğim, seviyorum.

– Teşekkür ederim. Fakat siz de sıkılıyorsunuz. Ceketinizi çıkarın.

– Baş üstüne, madam!...

– Yanıma oturmaz mısınız? Lakin bu sıcaklık ne olacak? Jüpon bile sıkıntı veriyor, çıkarır mısınız?

(Beyaz dantelalı diğer bir şey daha çıkarır.)

– Ama siz de terliyorsunuz. Yeleğinizi çıkarın. Boyunbağınızı çözün.

– Peki, baş üstüne madam!..

– Aşk hakkında fikriniz nedir?

– Sizden başka fikrim yoktur. Yanıyorum.

– Bari gömleğinizi de çıkarın.

(İnce ten fanilası aralığından bir iki göğüs kılı perçemi.)

– Ah Madam...

– Söyleyin mösyö...

– .....

– Fakat iskarpinlerim de...

– Çıkarayım.

– Sana zorluk ama, çoraplarımı çıkarır mısınız?

– Başüstüne!..

– Ya, siz pantolonunuzu neden çıkarmıyorsunuz! Aman ne kadar da esniyorum.

– Karyolanıza yatsanız a....

(Güm, diye bir ses. Madam yatakta Mösyö ayakta...)

– Sizin uykunuz gelmedi mi? Uyuyalım mı Madam?

– Elbette!...

(Güm, diye ikinci bir ses daha. Ah! Oh! Of!)

Aşık kendi kendine:

– Başımda bir ağırlık var. Evet, evet uyumalıyım.

Çaresiz uyumalıyım.

(Derin, dik sesli bir esneme. Gözlere su hücumu. Çene ayrılmaları. Ufaktan nefes. Gözlerde alajapone uzanış. Bir esneme daha, bir daha. Kalın, haykırtılı bir esneme daha. Pesden bir horultu, burun ıslıkları, bir iki ağız şapırtısı... Tek tük lafımsı sadalar... Horlama)

– Bu mösyö mutlaka ahmaktır... Mutlaka benimle eğleniyor. Benim gibi bir kadınla eğlenmek ha!..

(Güm, diye üçüncü bir ses daha. Mösyö karyoladan aşağıya. (Hepsi bir rüyaymış) "Aman" sadaları... Çırpınma. Apartmanda telaş belirtileri. "Ne var?" sadaları. Anahtar şakırtıları. Mösyöde telaş.

Meğer yere düşmüş. Yerde, akşamdan kalma kadeh var imiş. Ayağına çarparak kırılmış, mösyönün ayağını kesmiş. Kan akıyor. Basamayıp sekiyor. Kapıdan "tık tık" sesleri. "Açın" diye bağırtı. "Bu ne rezalettir" sözleri. Meğer sürahi de devrilmiş, içindeki su, aşağı odaya akmış.)

(Cenab-ı Hakk mübarek oruç ayını bütün kadın ve erkek inananlara mübarek eylesin, amin.)

Şu şekilde tebriklerimi sunmaktan maksadımın ne kadar samimi olduğunu elbette hissetmişinizdir. Gerçi pek çok söylenmiştir. Fakat gönüller doğru hissettiğini doğru ifade etmek için başka tabir bulmaya ihtiyaç görmez, değil mi? Gelelim esasa:

Elde işkembe fener, arkada zenbil-i sahur
Gece faslında şikem-harelerindir meydan (*)

Berceste beytinin ünlü şairi olan rahmetli Sabit, şimdiki İstanbul şehrinin aydınlatma şirketini idrak edebilmiş ve zembil modasının geçmiş bulunduğunu görmüş olaydı, baştaki mısrayı ne türlü bir edebi şekle sokardı? Bunu halledene bu naçiz kulunuz tarafından büyücek bir aferin verilecektir. İşte biz, şairleri ve edipleri yine rahmetlinin:

(*) Gece faslında oyun meydanı, elinde işkembe biçimi muşamba fener ve sırtında sahur sepetiyle dolaşan midesine düşkün kişilerindir.

Yevm-i şekk niyetine şire sıkarken yaran
Sıkboğaz etti gelip şahne-i şehr-i ramazan (*)

Seçkin Matla'nın anlattığı "sıkboğaz" etmek birleşik mastarıyla şöyle bir zamanda sıkboğaz ederiz. Er olan meydana çıksın. İkinci mısra'a gelince, orasını Baba Yaver'imiz halletsin.

Oruç hali bu ya! Vakti geçirmek gerek. Elde, yerlere sürünür kuka tesbih, belde açlığı gidermeye yarar fikriyle yün kuşak. Dilde ısınmaya engel olur ümidiyle şapırtı, belki öteberi görürüm hevesiyle gözde gözlük, omuz ileri, sırt geri, yürür oyalanır, gözler süzgün, surat uçuk, dudaklar (sinirli titreyişlerle) titrek, "yılbaşı, şüpheli gün" diye akşamdan ziyadece kaçmış olduğu için vücudun bütün kısımları, oyukları ve adaleleri uçar gibi gezinirken hatırıma yine bizim gazeteler geldi. Aman efendim! Gül bre, gül! Ne latif şeyler! Bunlar da tonton! O ne tuhaf isimler! Neler, ne makaleler! Hele ilan kısmına bakın! Bizim Mösyö Baldo'nun güç vermek için ispirtosuz, halis İngiliz kınakınasını derhal görürsünüz. Bel ağrılarına şifa imiş. Biraz daha ileriye gidin, yine onun balık yağı. İnsanı şişmanlatırmış. Rica ederim, biraz daha göz gezdirin:

Meraklısına özel terzi mağazası, nefes darlığına ve göğüs nezlelerine mahsus ilaç, altı ayda Fransızca öğreten bir şöhretli üstad. Frengi, bel soğukluğu, tuzlu balgam, mayasıla bakan bir hanım. Akşam ezanının on ikide okunurmuş olduğunu gösteren günlük ramazan takvimi. İcmal-i melaib namıyla Suriye'den gelme bir oyuncu. Yine Portakalis'in şurubu. "Hayret" başlıklı bir

(*) Dostlar, belki şüpheli gündür diyerek, üzüm suyu sıkarken (içme hazırlığı yaparken) Ramazan ayı görevlisi gelip onları sıkboğaz etti. (İçki âleminden alıkoydu).

saç boyası. Mihyoti'nin konyağı. "İki fikir üzerine makbuldur", diye Rumcadan Fransızcaya, Fransızcadan Ermeniceye, Ermeniceden yine Rumcaya, Rumcadan bir daha Fransızcaya tercüme edildikten sonra tatlı söyleyişli Osmanlı diline geçirilen bir şey. Yeni cami ayarı ile hareket eden İdare-i Mahsusa vapurları. İki gözüm Osmanlı Bankasının yüzde beş faizli ilanı... Midenin bütün hastalıkların kaynağı olduğunu, insanın gerçeği aramakla meşgul olduğu zamanlarda anladığını bildiren lezzetteki nefislik... Damla tedavisine ait bir oluk bulunduğunu haber veren müjdeler de görürsünüz. Oh! Ey kahkaha! Nerdesin? Bırakın o sahifeyi, geçin günün önemli konularına:

"Servet"de Şehzadebaşı, Fatih, Haliç, Akrasay, Fındıklı muhabirleri gırtlak gırtlağa gelmiş, saracak adam arıyorlar. "İkdam" Birinci Belediye dairesi aleyhine yine yazmış, diye bir makale. Biri "kaldırımlar bozuk", öteki "sağlam", beriki henüz ta'mirden çıkmış", daha öteki "hiç kaldırım yok" diyor. Efendinin bülbülü (La Muse Ottomane) "la Muz Otoman" diye bir mağaza. Edebiyat-ı Cedide hakkında edebî devirlerimizden yapılmış kendiliğinden bir özetleme. Hacı Reşid-i Bi-neva'nın dükkanında asılı olan, bildiğimiz:

Çay-ı ma hoş-güvar ü şirin est

(Çayımız lezzetli ve tatlıdır)

şeklinde (başlayan kıta). Dirayetli yolcu ile ya Rumeli veya Anadolu trenlerinin dirayetli biletçileri arasındaki komik, şık, bir tarafı alafranga, bir tarafı alaturka, rengârenk şapkalı, fesli bir konuşma. Yırtıcı hayvan şeklinde bir kadın. Haliç, Dersaadet vapurlarında yolsuzluk olduğuna dair "İkdam"ın bir şaka yazı-

sı. Şehir Mektupçusu'nun haftada bir "İcmal-i Edebi" yazacağını açıklayan Ayazağa muhabirinin heyecanlı ifadesini görürsünüz.

Ajans Enternasyonal

(Yılbaşı münasebetiyle biraz geç ulaşmıştır.)

Sirkeci 29 Aralık: "Hafta-ı Edebi" yazarı üç senelik düzenli çıkmış Servet-i Fünun koleksiyonunu yanına alarak buradan hareket etti.

Keza: Eskilerin eserlerinin çokluğuna ve İkdam'da Dekadan'lar aleyhine yürüyen kişilerin çabalarıyla çatışma çıkmasını önleyecek çareler aranıyormuş. Her iki koleksiyon da salon köşelerinde sergilenecekmiş.

Ben zaten ümmetin oruç tutanlarından olduğum için Ramazan'dan pek olumsuz etkilenmem. Bildiklerimden pek çok kişi benim gibidirler. Ne olacak? Günde kuruşa işkembe çorbasıyla yarım baş suyuna salınmış söğüş ile beslenen mideler, açlık acısına alışmış demektir. Fakat ne haldesiniz? Burasını anlamak isterim. Acaba evde mama dadıya parça bir şey saklatıp güzelce yedikten ve akşama kadar sürecek dayanma kuvvetinin şiddet derecesini düşürmemek için birkaç bardak su içtikten sonra elde tesbihle mi çıkıyorsunuz?

Dünyada bu iki yüzlü tavrı yutmayanlardan biri de bizim Ayazağa mektupçusudur.

Ha! Göreyim seni deyin. Size, oruçsuz olup da kendisini halka oruçlu gösteren ne kadar beyefendi, ağa, hanım varsa hepsini birer birer seçip ayırır. Bu mahareti nasıl edindiğini sorduğumda dedi ki:

– Bundan kolay bir şey yok. Bir kere çehresine bakarım, eğer yazar çehreli ise oruçlu, direktör simasında ise oruçsuzdur. Çünkü ikisinden biri senenin her gününde mutlaka aç, diğeri muhakkak toktur.

Ramazanda dalgınlık denilen ciddi veya yapmacık halin yol açtığı komediler insanı güldürür. Hele ben çarpışma manzarasına bayılırım. Birinin sağ kolu, ötekinin sol kolu hızlıca değer değmez, birer yarım devir yapılmış olur. Baştaki fes, bir titreşimle yer değiştirerek, püsküller azıcık havalanır. Fakat gözler ters istikamete kayarak aklar belirir. Dudaklar ses yollarını açıp kapatmak için birer manivela gibi titremeğe başlar. Bu ansızın titreme, el ve parmaklara, kalçalardan dizlere kadar inerek "sendeleme" denilen fizyolojik durum meydana gelir. Kalp, vuruşlarını arttırarak, mi'de üstünden hançereye doğru etlerde ve yağlarda ürperme gibi kabarma ile tıknefeslik alametleri hissedilir. İki taraf ağzını açmaya mecbur olur. Meselâ:

– Kör müsün? Diye boğuk veya gürültülü bir ses çıkar. Onu takiben derhal:

– Kör sensin! Diye ikinci bir ses işitilir. Bu boşanma, bütün elektrikli kuvvetleri kaşları çatık bir şekle girmeye zorlar. Hal dilinin ifade diline benzemediği anlaşılır. Çünkü o ses:

– Haydi, haydi! Mübarek günde başımı belaya sokma! Diye bir sözlü sohbette bulunur. Halbuki bu söz çarpmasının karşı tarafta meydana getireceği tepki, cinse yani kalp ve sinir sağlamlığına ve arzuya göre değişir. Belki de:

– Senden gelecek belaya hazırım! Gibi bir ses çıkar. Aman Allah! İşte kızılca kıyamet kopuyor. Hele ordan gelip geçen beş, on, on beş, yirmi tanesi birikir ve içlerinde bir iki kıvırcık bey de bulunursa ateş saçağı sarar.

Bilindiği gibi ilerlemenin olması için mutlaka bir teşvik sesine ihtiyaç vardır. İnsan, bu hissi, bu sesi kal-

binde tutamaz. Araya girenlerden aklı başında olanlar:

– Ayıptır, etmeyin! Dedikleri halde diğer grup:

– Vur! Vay, herife bak! Diye kavgayı kızıştıran sözlerde bulunur. En nihayet polis ayırır. Son perde hepsinden şıktır: Soluya soluya biri bir tarafa, diğeri öte tarafa gittikleri halde o dönük gözler durmaksızın birbirini takib eder.

18. MEKTUP

"Hani ya, demirhindi şerbetim!" diye kulağımda patlayan şiddetli ses beni o derece korkuttu ki hayretimden az kaldı alabildiğine giden ve üzerime doğru gelen arabanın altında kalacaktım. Kendime gelip de bu haykırışın geldiği tarafa dikkat ettiğimde sipsivri, gürbüz, delikanlı, başında keçe külah, sırtında salta, bacağında potur, tulumbacı yemenisi cinsinin sivilize takımından ayağında bir yemeni bulunan ve arkasına semavere benzer sarı bir güğüm almış olan birini gördüm. Kendisine baktığımı anlar anlamaz:

– Bu.. u...z gibi! Diye bir daha haykırdı. Ben hala suratına bakıyorum. O da durmadan bağırıyor.

– Şifalıdırrr! Hararet söndürürrr!

Şaşırdım. Kimbilir ne türlü bir durumda kalmışım ki şerbetçi yanıma gelerek önündeki bardaklıktan bir bardak çekti, başını eğerek "şır, şır!" diye doldurdu. Sıvalı kolunu uzatarak bize bir tane sundu. İster istemez içmeğe başladım. Ben içiyorum, o beni aleme tanık tutuyor:

– Dişlerini dondundu! Hani ya, bu...z! diye bağırıyor.

Meğer bunlar İzmir'den buraya kadar gelmiş ticaret adamlarından biri imiş. Anlar anlamaz, yaralı Osmanlı gazilerine gösterdikleri cömertlikler hatırıma geldi. Adamcağızı hemen sevdim. Hatta kazansın diye bir tane daha içerek ateşimi söndürdüm.

Ben bardağımı teslim ederken yanımda bir ses daha işitildi. Döndüm: Kurban Oseb. Bu komik yadigar da susamış, fakat verdiğim işaret üzerine şerbetçi onun bardağı dolduruncaya kadar, en güzel taklit ettiklerinden biri olan rahmetli Çalgıcı Civan'ın şekline girdi. İçtikten sonra kamburunu çıkararak yürümeye başladı. Şerbetçi de şaşıp kaldı. Bu sefer hayret etmek, benden ona geçmişti.

Geçen gün Köprü üzerinde renkleri incelemiş, gözlemlerimin özünü size yazmış idim. Mektubun üslûbu kalem sahibi hanımlardan birinin hoşuna gitmiş ve beni ziyaret ederek yüzyüze görüşmek üzere bizim eve kadar gelmiş ise de bulamamış. Bunu haber alınca elbette "iade-i ziyaret" ettik. O beni bulamamış, ama ben onu bulabildim. Derhal konu renkler üzerine açıldı. Dolayısıyla lisan konusuna geçildi. Dedi ki:

– Eğer lisanımız için de bir renk yazman icap etseydi, ne diyecektin?

Durdum. Soru garip ama önemliydi. Şaşaladım. Lisana renk yakıştırılabilir mi? Mavi desem olmaz, kırmızı, turuncu yakışmaz. Kırmızı, penbe, siyah hiç uygun olmaz. En sonunda:

– Ben yakışacak şeyi bulamadım. Sizin hatırınıza geliyor mu? diye sordum. Gülerek, dedi ki:

– Ben buldum! Fakat bir renk değil... Renk topluluğu. Renk de değil, birkaç rengin birleşmesinden ortaya çıkan bir "mozaik".

– "Mozaik!" sahiden pek uygun. Öyle ya, Arapça, Farsça, İtalyanca, hele şimdilerde Fransızca, Türkçe kıyamet!

– Evet, lisan büyüdükçe yeni kelimelere ihtiyaç artarmış. Mesela tatlı kelimesi pek eski, kullanılmaz imiş. Onun yerine "nuşin" kelimesi konuşulacakmış. Bundan sonra helva-yı nuşin, nuşin karpuz, nuşin renk, nuşin söz, nuşin dil denilecek.

– Fena değil! Fakat Türkçesi kalkıp yerine Farsçası gelirse lisan yenilenmiş mi olur?

– Onu kalem sahiplerine sor. Hatta geçen gün meşhur Burje'nin (Bourget) İdil Trajik (Idylle Tragique) adlı eserini okurken bir yerinde "kares blö" (caresse bleue) terkibini görünce yeni edebiyatçılarımıza hak verdim. İnsan bunu nasıl olur da mavi renkli okşayış veyahut "nevaziş-i kebud-renk" veya mes'ele bakış üzerine olduğu için, "nigah-ı kebud-fam" diye tercüme etmez.

Sohbetimiz taşlama üzerinde iken Ma'lumat'ın o günkü nüshası da geldi. Garib şey! Renk mes'elesi var. Birgün pembe mendil, bir gün mavi mendil. Birbirimize bakıştık. O da güldü ben de.

.....

Yeni kelimeler gibi yeni deyimler de çoğalıyor. Mesela şu mevsimde birine "Şu adam nasıldır?" derseniz o "soğukluk"un aksi olarak "sıcak!" diye cevab veriyor. Sebebini sordum. Karşılık olarak:

– Bugün bizi bezdiren nedir, sıcaklık değil mi? O

halde ben de bu adamın yanında fena halde sıkıldığım için "pek sıcak" derim, dediler ve hak da kazandılar.

Bu fikir bende epeyce hisler uyandırdı. Gözüm ağrıdığı için salol'lu pamuk kullanıyorum. Görseniz ne kadar yumuşak! Mikroptan da arındırılmış. Kokusu biraz yabancı ama rengi. Ah! O beyaz renk. Pamuk vesselam. Gözüme sürdüm mü bir "beyaz renkli okşayış" gibi tesir ediyor. Ben bu hissin altında yumuşadığım için haniya lisanımızda "sana gül ile dokunmam" tabiri yok mu, onu atmaya karar verdim. Bundan sonra yazdığım, söylediğim zaman "sana salol'lu pamukla dokunmam" diyeceğim. Hem gülden, bülbülden bıktık. Hem salol iltihabı kovar. Ya gül ile dokunulan yerde ufak bir sivilce ağzı olup da oradan mikrop geçerse. İnsan sevdiğini böyle kazalardan esirgerse, sevgisini isbat etmiş olur.

Son deliller ve ciddi şahitler ile de sabit oluyor ki Osmanlı dilinin tam gelişmesi için mutlaka Fransızcadan çeviriye ihtiyaç vardır. Her asır kendi kelimesini düzelterek diğer asra bırakıyor. O da bir kat daha düzeltip diğerine teslim ediyor. Biz de şimdi o ihtiyac içindeyiz ve ihtiyacımızı teslim etmek üzereyiz. Bir zamanlar "Hame-pira-yı tazim ve tekrim olan meveddet-name-i valaları" denilirken sadelik taraftarları bu kelimeleri gereksiz görerek ve samimiyet ve doğallığı çıplak ifadede arayarak:

"Kardeşim, mektubunu aldım" tarzında yazmışlardı. Fakat sadelikçiler de dikiş tutturamadılar. Zira "Kardeşim, mektubunu aldım" sözü de pek bayağı oluyor.

Söylentiye göre, bu cümlenin sadeliği korunmakla beraber kelimeden birinin atılmasıyla şu hale, yani

"Kardeşim o beyaz veya mavi renkli kağıt üzerine yazdığın satırları hâvi olan zarfı kabul ettim" tarzında yazılacakmış.

Özetlersek, renkleri anlamak herkes için lazımdır.

Renklerden anlamak dedim de geçen sabah Şirket-i Hayriyye vapurlarından birinde yaptığım "renk" (oyun) hatırıma geldi. İlk vapur. Daha kimse yok. Varsa da birkaç Frenk. Sigarayı yaptım. Kibriti unutmuşum. Aşağıya büfeye gittim. Kahveci kurulmuş, oturuyor. Alçak gönüllülükle:

– Bir kibrit var mı? Dedim.

– Yok, dedi.

Düşündüm. O masa gibi yerde bir ispirto takımı duruyor. Adama hiç renk vermeksizin dedim ki:

– Ben kahve içecek olursam bunu ne ile yakacaksın? Bu söz elektrik düğmesine basılmış gibi herifi yerinden oynattı. Derhal:

– Buluruz efendim, arayayım.

"Müsaade edin" demeye başladı. Gerçekten buldu. Çaktı, yaktım. Yüzüne şöyle bir bakış attım. Daha sonra:

– Kahve içmeyeceğim dedim. Adam, öyle bozuldu ki yüzünün rengi bile değişti.

Evde eğitime dair...

Çocukların küçük yaştan itibaren eğitim ve öğretime başlaması yönteminin bizde çok eski olduğunu göstermek amacıyla eski kadın öğretmenlerimizden biri aşağıdaki bir perdelik komediyi bana göndermiştir.

Perde I

İki çocuk, Sofada.

İkisi birden:

– Birim birim bir iki, varın sayın kaç iki. (El çırparak) On ikidir, on iki.

– Birim birim bir altı, deniz dibi kum altı, sayalım; On altıdır, on altı. (Ebe hanım giriyor. Kaşı çatık. Torunlarını çağırıyor. Koşuyorlar.)

Ebe Hanım:

– Dünkü öğrettiklerimi ezberlediniz mi?

İkisi birden:

– Uç uç kırlangıç, kırlangıcın saçağı, eskicinin bıçağı, elimi kestim neyleyi, yağlık getir sileyim. Yağlığımı yoğurdum, gelinciği doğurdum. Balcı kızı bıçakta, kahve döven ocakta. Atlara bindireyim. Köylere göndereyim.

Ebe Hanım:

– Geçen gün öğrettiklerimi okuyun bakalım?

İkisi birden:

– Anbarlar hep açıldı, alaca boncuk saçıldı. Alaca has boncuk, ilik düğme kaytancık. Üstad terzi diktiği, yengem hanım giydiği, giyip Şam'a varasın. Şam'dan üzüm alasın, üzümü kızlara veresin, kızlara helal edesin. Ey Kıztaşı Kıztaşı, yüzüğün elmas taşı, senin baban bey ise, benim babam subaşı. Subaşının gelinciği, Ayvalık'ın bürümcüğü. Salınasın göreyim, sırma saçın öreyim. Getir kahve içeyim. Aksaray'a göçeyim. Aksaray'ın kilidi, ilim ilim ilidi. Akşama gelen kim idi? Dayım oğlu Musacık, kolu budu kısacık, yumurtadan büyücek.

Ebe Hanım:

– Aferin! Hani bunun aşağısı!

İkisi birden:

– Kızlar gider Haleb'e, anne ben de gideyim, elli deve güdeyim. Ellisi katar katar. Al gömlek suya batar. Al gömlek benim olsun, içinde tenim olsun. Ali kardeşim olsun, Veli yoldaşım olsun. On parmağım gümüşten. Uzun yol bucak bucak, içinde demir ocak, demir ocak yıkılsın, mallar bize dökülsün.

Ebe Hanım:

– İşte bugünkü dersleri de veriyorum, dinleyin.

– Beyim Urumeli'nde. Urumeli taşlıca. 1 hanım samur kaşlıca. 2 Yengem çocuk doğurmuş, dingala kabak başlıca, 3 Elif pat pat, 4 Mühür çat çat, 5 Eba bülbül, 6 Saçı sünbül. 7 leblebi hanım! Lebbeyk. Bir elmayı nakışladım. 8 Edirne'den gümüşledim. 9 Edirne'nin yiğitleri. 10 Belindedir divitleri. 11 Kalem tutar, yazı yazar, kağıtçısı işler bozar. (Çocuklar büyük bir dikkatle dinledikten sonra birer birer çekilirler. Ebe Hanım yalnız.)

– Ooof! Tatlı belalar! Ne yapalım? Küçükten öğrensinler. Sonra cahil kalırlar.

Perde iner.

Bakın ramazana dair ne türlü telgraf-nameler alıyorum:

Bayazıd – Evvelki gün öğle vakti minimini bir papuç hırsızı yakalanmış ise de inlemelerine, feryadına ve tekrar tekrar gösterdiği pişmanlığına bakılarak serbest bırakılmıştır. (Ayakkabılarınızı göz önünden ayırmayın.)

20. MEKTUP

Osmanlı Musikisi'nin acayip tesirlerinden olmak üzere her akşam Fevziye Kıraathanesinde dinleyicilerden bir kısmının el ve ayaklarıyla düm-tek vurdukları, bir kısmının gözlerine uyku gelince dinlenmek maksadıyla gözlerini kapayıp şekerleme yaptıkları, yüreği yufka olup da dayanamayanların ağlamışa döndükleri, bazılarının çeneleri son derece açılarak etrafa lâf yetiştirmeye çalıştıkları ve bazılarının dahi bıyık, saç taramak suretiyle tuvaletlerine kuvvet verip tam etiketle dışarıya çıktıkları görüldüklerinden, bunların dahi günlük bilinen tartışmalardan uzak tutulmasını samimiyetle tavsiye eylerim.

Kapalı Çarşı'da bir aşağı beş yukarı gezinen aşıklardan birinin briyantin ile parlatılmış bıyığını kıvırıp düzeltirken simitçi sehpasına ilişerek, kelle kulak yerinde kalmak, fakat fes uzaklara fırlamak gibi komik bir manzara içinde yere kapandığı Çörekçi Kapısı'ndan dumanı üstünde alınan kokulu haberlerdendir.

Sular'a gideceğim diye gece erken yattım. Evin sokağa bakan odaları biraz hava aldığından şu insanı terleten bunaltıcı hava çekiliyor. Zaten kendi kendime uyandığımı bilmem. Ya simitçi, ya börekçi, ya zerzevatçı beni erkenden uyandırır. O gece de fena halde dalmışım. Odanın içinde:

– Kuru!... diye bir haykırış çınlayınca sıçradım. Şaşırmışım. Allah'a sığınırız. Ben kuruyu işittim ya. Alt tarafını da uydurdum Kuruçeşme'de yangın var zannettim. Saate baktım beş. Yangına çok üzülüyor, in-şa-Allah çabuk söner diyordum. Bir de o sada biraz öteden tekrar yankılanmasın mı? Kimmiş biliyor musunuz? Dondurmacı. Herif gece yarısı:

– Kuru kaymaklı! Diye bangır bangır bağırıyor. O ne dehşet efendim!

Sabaha kadar uyuyamadım. Zaten maksadım bizim yerinde durmaz Boğaziçi muhabirini bulmak için verdiğim kararı, erkence meydana getirmek, onu evde bulup sıkboğaz ederek bir güveç alemi yaptırmak idi. Güneş çıkar çıkmaz, ilk trene bindim. Soluğu Köprü'de aldım.

Meğer Pazar günü imiş. Benden evvel gelenler var imiş. Yukarı salona çıktım. Kıyamet günü gibi, kadın, madam, matmazel, dam, mis, lady, kokona, dudu hepsi mevcud. Fakat ne garip manzara!

İnsan çiçeklikte oturuyorum sanıyor. Şapkalardaki çiçeğin sınırı, hesabı yok. Bazısı menekşe sepetini ters giymiş gibi, içi çiçekli dışı sade. Bazısı koca ortanca, gül, yasemen vazosunu bizim dolmacı zenciler gibi eşsiz bir süs diye başlarına kondurmuş; kabarık, dallı budaklı görünüyor. Özetle rengarenk bir hoş manzara!

Bir yer bulup oturdum. Hava sıcak. "Kısmetinde olanın kaşığında çıkar" derler. Bize de sürekli kısmet olan hava bu sefer yelpazeden çıktı. Meğer iki şişman madamın arasına oturmuşum. O terliyor, beriki terliyor. O yelpazeyi sallıyor, beriki sallıyor, taraflardan kurtulan kokulu hava yalnız benim yüzüme çarpıyordu.

Karşımda bıyığı sakalı traşlı, kalın gözlüğü, ihtiyarlığıyla uygunsuz derecede şık, vakur bir İngiliz ile inadına hoppa, züppe, kalkık ucu sivri, pomada bıyıklı, yanağı hafif mavi gözlüklü, cingöz, son modaya göre giyinmiş dik bükme yakalı, parmağında üzerine suvönir (souvenir) falan yazılı üç dört yüzük bulunan, yarım firak mı, jaket fransez mi nedir, haniya, insanın ne önüne ardına hayrı olmayan şeyden giymiş, pike yelekli, görülmeyecek derecede ince kordonlu, paçası az bol pantolonlu, kırmızı beneği olan çoraplı bir Büyükdere mösyösü oturuyordu. Paris'ten atlayıp, Viyana'dan geçip, Berlin'e bakıp, İtalya'nın Milan, Roma, Napoli şehirlerini haritada gördükten sonra Londra'ya bir hasret "âh"ı yollayan Amerika'nın Washington, Newyork, Philadelphia (Filadelfia) gibi şehirlerini "exposition" (Eks-

pozisyon) zamanlarında rehberlerde okuyan, seyahati yalnız bizim İzmir'i görerek Kordon'da aşağı, yukarı gezmekten ibaret bulunan bu şık mösyönün, galiba o İngiliz ile tanıdıklığı olmalı ki bana doğru gözlüğünün yanından baktıktan sonra pis bir Fransızca ile dedi ki:

– Karşıdaki mösyö, bu iki et yığını arasında nasıl hava alacak?

Bu cümle ağzından çıkar çıkmaz İngiliz gözlerini gözlüğünün üzerine çıkararak baktı. Renksiz tatlı dudağını büzdü. Fakat sağ tarafındaki madam, yabancı dil bilir takımdan imiş. Birdenbire konuşmaya başladı. Sağlam bir Fransızca ile:

– Yalpazelerimiz emirlerine âmâdedir! Dedi ve bana dönerek:

– Mösyö, şişmanlığımız sizi rahatsız etmiyor değil mi? tarzında alçak gönüllü bir tavır sergiledi.

Ne dersiniz? Mösyö, o sıcak havada bu nazik azar üzerine ne terledi, ne kızardı. Adam, bildiğimiz biracı Bomanti'nin buz takımı gibi. Artık zamanı geldi. Madama iltifatından dolayı orta bir Fransızca ile teşekkürler ettim. "Yanlarında bulunmak şerefine nail olduğum için ne derecede mutlu olduğumu anlatamam. Kadınlar ne şekil ve uyumda bulunurlarsa bulunsunlar saygıya layıktırlar. Bahusus sizin gibi zarif, nazik, terbiyeli, güzel, soylu, güleryüzlü madamların iltifatı, güzel bakışı ile benim gibi muhtaçların bu şekilde kendilerine övünme payı çıkarması doğaldır" gibi cümleler sarf ettim.

Derhal elimdeki sigarayı yere attım. Madam sigara içmekliğimi ısrarla teklif etti. Alçakgönüllülükle bir sigara daha tellendirdim. Mendili yere düştü. Acele eğilerek aldım, kendisine sundum. Bana gülerek, o çiçekli

başını eğerek "Mersi!" dedi. Bir muhabbet, bir sohbet ki anlatamam. İsmimi sordu. Söyledim. Memuriyetimi sordu. "Ma'lumat" gazetesinin gezici yazarıyım, diye cevap verdim. Mes'ele değişti. Gazetecilik üzerine konular açıldı. Fakat ayıpmış! Ben madamın ismini soramadım.

Madam, öyle yabana atılacak madamlardan değil. Şişman ama bilgili. O Frenk taklitçisini bile bozdu. Otuz sekiz, kırk yaşında var. Boyu posu hoş. Sözleri güzel. Ama sürekli terliyor. Ben de terlesin diye dua ediyorum. Arnavutköy'üne gelinceye kadar sohbetinin şerefiyle lezzet buldum. Heyhat ki orada bendenize veda ederek ayrıldılar. Ayrılır ayrılmaz garib bir hava olayı meydana geldi. Solumdaki madam yelpazeyi salladıkça sol tarafım serinliyordu. İngiliz, sırtını güneşe vermiş, madamın kalktığını görünce boş kalan o oturma yerinin önüne geldi, dikildi. Yerin ateşi geçsin, diye bekledi. Vapur Bebek'e doğru gelirken oturdu. Şık mösyö hala İngilize o pis Fransızca ile cinaslar söylüyordu. Ne dersiniz? Mösyö bana da sulanmasın mı?

O bildik lisan ile:

– Mösyö! Ettiğim iyiliği unutamazsınız zannederim, demesin mi? Patlayacağım. Şık Frenkçik karşımda korlu mangal gibi duruyor. Ona da:

– Teşekkür ederim, dedik.

İngiliz Bebek'e çıktı. Kısacası, şık mösyö (Semer Palas) mı diyorlar, ne diyorlar oraya gidecekmiş. O da Tarabya'ya indi. Biz de Büyükdere Gazinosu'nda oturanlara gülücükler saçarak Mesar Burnu'na vardık. Çıkar çıkmaz bizim muhabirin nasılsa uğramaya karar verdiği Hidayet'in Bağı'na düştük. Eteğine sıkı sıkı sarıldım.

Beni görünce güldü.

– İsabet! Ben de güveci hazırladım idi, diyerek cebinden koca bir kağıd çıkardı. Meğer hazırladığı güveç yemeği değil, Sarıyer güveçlerinin ta'rifi imiş! O okudu ben acıktım. Tuzunu, biberini baharatını anlatırken susadım. En sonunda vakit, saat gelmiş olmalı ki Hidayet'in o şakırtılı bağından kalkarak eve gittik. Gerçekten güzel bir güveç yiyerek Çırçır'a yollandık.

Çırçır'da kendi kendime:

– Ah! Direktör, gel de bizim şu sâkinliğimizi gör. Biri gezgin, biri kararsız. Fakat burada şimdi oturuyorlar, derken muhabir:

– Canım sıkıldı. Hünkar Suyu'na gidelim! demesin mi? Yallah! Kalktık. Yokuşun başından eşeklere binerek çıkmaya başladık.

Ben, ne türlü bir tehlike üzerinde olduğumu biliyordum. Ne yapalım ki bir kere uyduk. Tam yolun ortasında bizim mecalsiz binek yuvarlanmasın mı? "Attan düşen ölmez, eşekten düşen ölür" derler, ama bu söz her vakit doğru çıkmıyor. Hayvanı oraya bıraktık.

Hünkar Suyu tıklım tıklım. Zar zor birer iskemle bulduk. Oturur oturmaz, elinde tepsi tutan seyyar garsonlardan biri buz gibi bir kahve verdi. Dumanı üstünde bir şişe su getirip fırladı.

22. MEKTUP

Musikiye olan şiddetli bağlılığımı evvelce bildirmiş idim. Düyekler, dümtekler, hekler, taheklerden tutun da zencir, çenber, darbeyn, firengi fer-leng-fahte, yürük, ağır aksak, özellikle curcuna usulüne aşina olduğumu ve şimdi icra edilmekte olan on makam üzerinde kabiliyetli olduğumu uzun uzadıya anlatmıştım. Fakat bu konunun gittikçe önem kazanması ve işin içine İsmail Bey gibi üstadların karışması dikkat gözümü bir kat daha açarak bende de inceleme fikrini ilerlettiğinden, var kuvveti gırtlağa vererek epeyce bilgi edindim. Fizyoloji bilimi uzmanlarına ve bilhassa anatomi bilginlerine açık ve bizim musiki-şinasların hepsine gizli olduğu üzere, insan midesi:

Kır ata vurdum kınayı

Atladı geçti Tuna'yı

Havasını ta icat edildiği günden beri çala çala kafalar şişiren bildiğimiz gayda şeklindedir. Rica ederim, dikkat buyurun! Midenin iki ağzı olup ağzı üstteki ciğercilerin delip sırığa astıkları ve anatomistlerin hançere dedikleri gırtlaktır. Ve alt ağzı ise doğrudan doğruya bağırsağa açık ve bağlı bulunmaktadır. Bildiğimiz

gırtlak yedi boğum olup her boğum (sol, fa, mi, re, do, si, la) notalarına taksim edilmiştir. Alt ağızdan sonra gelen takım yani bumbar ve küçük mide vesaire dahi tıpkı gayda da olduğu gibi basso hizmetini görür. Etimoloji bilginlerince bağırsağın aslı şart-fiilidir çünkü basso'lar akompanye (accompagner) etmeyince hiçbir sesin tadı tuzu kalmadığı kesindir. Hatta bizde, avazı çıktığı kadar bağıranların karın bölgelerinde inip çıkma belirtileri aynen görülür.

Gelelim, asıl konuya. Bu yedi perdeden (sol)) mideden itibaren birinci, (fa) ikinci, (mi) üçüncü, (re) dördüncü, (do) beşinci (si) altıncı, (la) yedinci boğumun üzerinde kazılmış ve nakşedilmiş olmakla musiki bilen her adamın manevi gözü bu notaları görür. Mesela bir tiz Gerdani'ye basarak onu Udi Selim'in taksimleri kadar uzatmak suretiyle Hüseyni üzerinden Dügah'a aşırmak istedi mi ikinci boğumu bozar ve üçüncü boğumu yavaş yavaş çözerek çeyrek veya yarın perdelerle yani boğum araları titreşimleriyle beşinci boğumdan düğümler. Olur a. Kaba Rast üstünden bir Çiftetelli nağmesiyle Zavil veya Suz-i dil-ara faslına geçilmek arzu edilir. Derhal birinci boğum titreye titreye mideyi sallar ve ince bağırsağın ufak gurultusu yarım basso hizmetini görerek:

Ta ra ri ram taray ra ram... diye ötmeğe başladı mı kaba nağmeler ta mide ağzının sübapı üzerine kadar inip çıkarak adeta piyano ve armonik körüklerine benzeyen ak ve karaciğerden Memduh'un rebab nağmelerini andıran bir tür uğultu ortaya çıkar. Dördüncü ile altıncı boğum biraz sıkışır sıkışmaz başka türlü bir boğuk ses ile yine birinci boğuma inilir. İşte biri tiz perdeden, diğeri pes perdeden olmak üzere gösterdiğim şu iki

misal musikinin asıl unsurlarını meydana getirir. Fakat bilip bilmeden musikiye karışanlar, perdeleri yedi boğumdan fazlaya çıkarırlarsa ünlü matematikçimizin kendilerini sıkboğaz edeceğine şüphe yoktur.

Direklerarası: 8 Ocak

Hacı Reşid-i Bi-neva'nın kendi arzusuyla Dekadan olması üzerine, ünvanı beyliğe çevrilmiştir.

Divanyolu: Keza-Millet Bahçesi'nin arkasında Çöp Dağı adıyla bir dağ keşfedilerek (Badeker)'in (Gezi) Rehberine kaydedildiğini temizlik arabacıları söylüyorlar.

23. MEKTUP

Hoca rahmetli, bir gün ceviz almış. Eve girer girmez, havanelini yakalamış. Cevizleri kabuğu ile döverek yemeğe başlamış. Karısı bu hali görünce:

– Aman efendi ne yapıyorsun? Ceviz kabuğu ile yenmez, demiş.

Hoca karısının tenbihini saflığına vererek:

– Sen hakikaten budala imişsin! Eğer ceviz kabuğu ile yenmeseydi, kabuğu ile beraber tartılıp satılmazdı, diye cevap vermiş. Şimdi benim halim de Hoca'nın haline benzedi. Sokakta gezmek mümkün değil.

Hacı Reşid-i Bi-neva yakalar:

– Seni küçük yaştan beri tanırım. Beni Dekadan olmuş diye yazmışsın. Benim yaşım buna uygun değil. Yapma, günahtır, der. Hayali Katib Salih gücenmiş, gocunur. Hasan, "ilanlarıma bakma, seni de yazarlar" yolunda imalar eder. Küçük İsmail, görünce yan yan bakar. Ses ve saz sanatçıları: "Ne istedin de çalmadık." Bizi ne için sergiledin?" diye şikayet ederler. Bakkal, önlüğünü atmış dükkândan fırlar. "Benim pastırmalarım,

sucuklarım halis inektir. Kayseri'dendir. Mübarek günde alışverişimi durdurdun. Yazıktır oğul! Etme!" diye ter ter tepinir. Belediye memurları peşimde. "Ne zaman temizliğe dikkat ettin? Bizi ekmeğimizden mi edeceksin?" diye darılırlar. Köprü memurları: "Örtülü Müslüman hanımlara ağır laf etmiyoruz, edersek ağzımız kurusun!" diye te'minat veriyorlar. Arabacılar: "Ne yapalım yollar yokuş, araba kendini alıp gidiyor. Para cezası vermekten imanımız gevredi" diye söylenirler. Tramvaycılar: "Atlarımız zayıf, cansız, kabahat idarenindir. Sen yazdıkça bizden kesiyorlar" şeklinde sızlanırlar. Dekadanlar taraf taraf olmuş. Kimisi hezeyan yazıcı olduğumu; otelde, kulüpte, dans salonlarında, resepsiyon salonlarında madamlar yanında, şekerlemeci dükkanlarında, ramazandan evvel birahanelerde, ramazanda suarelerde bulunduğumu "Tarîk" de ilan ederler. Baba Yaver hiddetlenip: "Göz değdi. Bir şey yiyemiyorum. Mübarek günde iftara çağırmıyorlar!" Diye bağırıp durur. Yeni Naili-i Cedid: "Beni dünyaya maskara ettin. Planlarımı mahveyledin. Şairliğimi halka bildirdin, benimle konuşma!" tarzında sitemlerde bulunur.

Kadıköy'üne geçecek olursam Tünel'in kayışı kopar. Eczacılar; şişe, inbik, sargı, pomad, pudra elde:

– Bayat ecza satmıyoruz, yalan söyleme, ucuz reçete yapıyoruz!" avukatlığıyla beni inandırmaya çalışıyor. Artık diğer esnaf ve memurları da siz zihninizde bulun. Zavallı ben, çaresiz ben! Ağzımı bıçak açmıyor. Sakin, sessiz bin lirayı bekliyorum. O şehzade, Haliç, Beyoğlu, Galata, Eski Alipaşa, Okmeydanı, Üsküdar, Toptaşı, ramazan muhabirleri yazıyorlar. Beni elebaşı olmak üzere gösterip azarlamadan kurtuluyorlar. Bakın ben de yazarım. Yazarım, ama haklı yazarım. Mesela:

– Tramvay arabalarına yedekçi, tontonlarıma romorkör, Tünel'e yeni kayış, Haliç vapurlarına selamet, Rumeli treni memurlarına dirayet, eczacılara cömertlik, doktorlara tedavi gücü, gazete yazarlarına iyi niyet, direktörlerine cömertlik, idare memurlarına kuvvet, yazarlarına servet, İkdam'a güç, Tarik'e genişlik, Tercüman'a meramını anlatabilmek için kudret, Sabah'a letafet, tiyatro eleştirmenine bir gece sehere kadar hizmet, belediye memurlarına temizlik, Köprücü'lere dikkat, arabacılara uyanıklık, ezilip vefat edenlere rahmet, yaralanıp bir tarafı kırılanlara afiyet duasıyle işe girişerek... "Tefecilerde insaf, peşin yüzde on faiz alan sarraflarda kuru laf, tramvay ahırlarında arpa, saman, yulaf; edebî hırsızlıklarda taraflar için uzlaşma, Dekadanlar ile Top atanlar arasında anlaşma çaresi, ekmekçi esnafı gibi esnaf, lokantacıların yemeklere türlü türlü yağ ve salça karıştırdıkları davasında yalan yoktur" der ve zaman zaman değiştirerek başında sarık ile dilenciliğe kalkan edepsizleri Zaptiye Nezareti'ne havale, Zincirlikuyu'dan ta Edirnekapı'sına kadar giden caddenin onarımını İkinci Belediye Dairesine ihale, İstanbul Şehrini Aydınlatma Şirketi için çala kalem dolaşıp musiki bahsine dahi gayda ile son vermek hususunda taraflar arasında küllenmiş, ateşsiz kalmış geçimsizliği tutuşturmak için elimden geleni yaparım. Zannederim ki bu yazdıklarım hiçbir vakit suçlanmama sebep olamaz. Özellikle tenhada oruç yiyenleri sergilemek için bütün memurlara gösterdiğim gizli sırları keşfetme saflığım, benim insanları suratlarından anlamakta ne yaman olduğumu bildirdiğinden, yüzüme dik dik bakanların fikrini anlamakta zorluk çekmeyeceğim doğal bir haldir.

24. MEKTUP

Ezeli Nakkaş olan Cenab-ı Hak kudretinin gönül açan boyasıyla bütün yaratılmışları ve eşyayı renk renk boyayarak beyaz, sarı, esmer, buğday, yağız, kara, kırmızı, tunç rengi, turuncu, al, mor, pembe, gül, mavi, gök rengi, ipek rengi, kestane, fıstık rengi, fındık rengi, ceviz rengi, gümüş rengi, altın rengi, koyu kırmızı, billur rengi, kafur rengi, toz penbesi, lal ve bunlar arasındaki bütün nüansları canlılara ve güneş tayfına dahil olan kısım kısım ve belirsiz renkleri de eşyaya ait kıldığından; insanlar dahi, Tanrının bu lütufkar sanatından nasip alarak öte beri boyadıkları gibi, bugünlerde dahi "Nakkaşlar" beyi, katipleri ve hizmetçileri ve yardakçıları ile beraber on günlük yavrular boyamayı arzuladıkları ve bunun için de ilk başta bir ilan kağıdı ile göz boyamaya çıktıkları basın yollarında kulaktan kulağa çarpan renkli haberlerdendir.

(Dekadan ve Dekadanlar) mes'elesi uzadıkça, dikkat ve rağbet kulağı da uzanıp gidiyor. Hatta Arapça (Dekadan) kelimesi hakkında Larousse (Larus) litre (litre) Becherel gibi doğru sözlüklere müracaat ederek

bu bilmeceyi çözmek arzusunu yenemeyen gayretli bir kişi dizgini ve palanı toparlayıp ortaya bir sıpa modası çıkardı.

Keyife keyif verir şu kahvenin kaynaması
Eşeği çileden çıkarır sıpanın oynaması.

Bilmem şu müstesna beyit vezinli mi, değil mi?

Şık, tuhaf, komik fıkra okumak isteyenler Perşembe günlerine kadar nefeslerini tutup ve kalplerini zorlayarak (Servet-i Fünun) un çıkmasını beklemelidirler. Siz ne dersiniz? Servet'in İstanbul postacısı ramazanın başlangıcından 12 Ocak 1314 tarihine kadar gazetelerde iki yüzden fazla fıkra görmüş de içinde, gerçekten güzel olarak ya iki tane görmüş, ya üç! Zevk bu ya! Ben de Servet'in İstanbul Postası'na bayılıyorum. Hele bu haftanın Çekmece Gölü'ndeki av gezisini tasvir eden parçaları hakikaten şairane. Bir kere göz gezdirin. Yahud (Bir tek bulut bile yok... Esen hafif lodos yaz meltemi gibi...) den aşağısına doğru bir süzülerek inin. Gölün gümüşten bir ayna gibi parladığını görüp kenarına koşarak bir kere kıyafetinize bakın. Çekmece kasabasının büyük köprüsü kenarında sandala binin. Yelkenleri fora edin. Bir kere de Servet-i Fünun'un 411 numaralı ve 333 rakamlı sahifesindeki resme bakın. Beşir Fuad Bey merhum ile bıyıkları yeni terlemiş bir şair dümende oturmuş, "Manakyan"ın yelken ardından elde tüfek bilinmeyen bir yönü gösterdiğini aynen görür ve yelkenin sancak tarafından bum! diye patlayan tüfek sesini işitirsiniz. Bu görüntü, bulunmaz ve tasvire sığmaz manzaralardandır. (Servet-i Fünun) postacısı (su ve balkabakları) konusuna önem vermiş olmalı ki mizahi yazmaya çalıştığı bir makalesinin sonuna bu kabak-

lardan birini bağlamış, fakat ağlamamış.

(Ferdi ve Şurekası) adlı (Halid Ziya'nın bu) çok güzel eserini ticari ilan başlığı sanarak İstanbul'da sokak sokak gezen kişiye hatırlatırız ki bu unvan bir roman adıdır, lütfen hata etmesinler!

Arkadaşlarımızdan birinin Dekadanlık konusunda göze çarpan hâli, ünlü dalkavuk hikayesini andırıyor. Bir gün lehte, ertesi gün fena halde aleyhte bulunuyor.

Haniya kibarın biri kahyasına:

– Bana bir dalkavuk bul, demiş. Kahya, birini bulmuş getirmiş.

Efendi demiş ki:

– Sen dalkavuk musun?

– Evet, efendim.

– Fakat benzemiyorsun?

– Nasıl efendim? En birinci sınıf dalkavuğum.

– Hayır, hayır değilsin.

– Efendim, niye inanmıyorsun? Dalkavuğum!

Efendi bakmış ki olacak gibi değil. Adamı çıkartmış. Bir ikinci daha gelmiş... O da bu şekilde söylenmiş... Onu da kovmuş. Söz sırası üçüncüye gelince... Efendi yine başlamış:

– Sen dalkavuk musun?

– Evet, efendim.

– Fakat benzemiyorsun.

– Evet, efendim, benzemem.

– Yok... yok... yeteneğin var.

– Vardır, efendim.

– Fakat pek iyi dalkavuk olmayacaksın.

– Bendeniz kusurumu kabul ederim.

Deyince efendi bir geniş nefes almış. "Ooh! Ötekiler dalkavuk değil, adeta kavga ediyorlardı" diyerek adamı yanında alıkoymuş. İşte bizim Sabah da böyle! Dekadanlara sıpa dedirinceye kadar onlarla uğraştı. Artık seve seve büyütsün...

(Servet-i Fünun) da yayınlanan (tenkid hakkında) adlı makalenin tekrar yayınlanmış eski yazı olduğu yazıların iç yüzünü bilenler tarafından söyleniyor.

Figaro'dan alınma bir tuhaflık:

Bir mösyö, bir kadın hakkında söyleniyor:

– O kadar çirkin, o kadar çirkin ki suratını astıkça güzelleşiyor.

25. MEKTUP

Her zaman gevezelik olmaz a. Biraz da ciddi konulardan bahsedelim. Mesela tabiat aleminden söz edelim. Zor şeylerin çözümüne uğraşıp derinliğine ermeye çalışarak Avrupalı bilimcilerin en ustalarına taş çıkaralım. Güya Dekadanlara ve dil uzmanlarına kül yutturmak için (Müdafaa) adlı içi boş eserler yetiştirerek beynimizin dünbelek, karnımızın sesi çıkmaz bir davul ve zamanımızın ihtiyaçlarını anlamakta, dinlemekte idrakımızın ne kadar az olduğunu bildirelim.

Ey muhterem okuyucular!

Şu sohbet yazımı ma'zur görün. Çünkü edebiyat ve dille ilgili şeylere karışmamak konusunda yemin derecesinde bir tövbe etmiş idim. Fakat dünyanın boş söz satan yazarları insanı kendi haline bırakıyorlar mı? Fransızlar ismin (-i halini) Araplardan almış, diye bangır bangır bağırarak Batı medeniyeti ile alay edenler meydanda bulundukça, çileden çıkmamak mümkün olur mu?

Her ne ise. Gelelim Tabii Bilimlere: Yahu! Bir kere olsun Sahne-i Alem Tiyatrosu'na gittiniz mi? Orada ka-

fes içinde bir maymun var. Zıplıyor, sıçrıyor, kızıyor, tahta kafesi bir vuruşta dağıtıyor. İpe sarılıyor, locaların kenarında pire gibi sekiyor, sırığa çıkıyor, mandalinayı ayağına sıkıştırıp soyuyor. Türlü maskaralıklar ediyor, gözünü süzüyor, dişlerini gösteriyor. Ufacık kuyruğunu sallıyor. Birdenbire şaşırdım. Kendi kendime: "Acaba maymun mu, insan mı?" dedim. Dedim ama dona kaldım. Haniya, meşhur filozof (Darwin)'i okurken:

Mütegaşşi rübûde menhiyyat
Düşünürdüm cihân-ı keşmekeşi
Mütehassir gunûde hissiyat
Olup da sorduğum anda, o keşi
Düşüverdi zemîne pat pat pat. (*)

diyen Dekadan Şairi nerde? Gelsin de şu mes'eleyi halletsin. İnsanlar mı maymundan azmadır, maymunlar mı insandan azma. Derler ki Darwin, o koca İngiliz, insanları maymunlardan azdırmış. Yine derler ki bu hüküm, etrafındakilerin bıyıksız sakalsız olduğunu görüp de çirkin olduklarına işaret ettiğine imadır. Bir daha derler ki Darwin insanları maymunlardan ve hatta yırtıcı canavarlardan daha çok câni gördüğü halde, sırf nezaket sonucu böyle demiş. Fakat yine Acemin dediği gibi,

Cihan bi-gerded ve lîkin ne gerdedeş ahval. (**)

Hayır, insanlar maymunlardan azma değildir. Maymunlar insanlardan azmadır. İşte, Sahne-i Alem! Gidin bakın. Adamın üzerindeki postu çıkarın. İçinden size sakallı bir insan çıksın.

(*) Günahlara kapılmış ve kendimden geçmiş olarak, altüst olmuş dünyayı düşünürdüm. Hasret içinde, hislerim uykuya dalmış olup da o aptalı sorduğum anda, pat diye yere düşüverdi.

(**) "Dünya döner, ancak onun (dünyanın) ahvâli değişmez."

Sahne-i Alem, hakikaten eğlenceli. Hele Peruz Hanım ile Vir... Vir... Virjini Minyon Hanımın karşılıklı okudukları şarkılar, bilhassa (Kimsenin hatırı kalmasın. Benim bir ilişkim yok ha!) Matmazel Viyolet'in naz ve işve ve cilve ve eda ve lelafeti, Büyük Amelya Hanım'ın top top gerdanı uzaktan öyle göz alıyor ki bazılarına göre insanın derhal sahneye atlayarak onlarla görüşüp konuşacağı geliyor. Ben bile öyle imrendim ki ağzımın suyu aktığını görmesinler diye küçük mandalinalardan alarak çiğneye çiğneye çekerek bütün öğütme ve tükürme gücünü yokettim. İn-şa-Allah (Sahte tabldot) oyununa davet ediliriz de yemeklerden, tatlılardan yiyerek, içilecek şeylerden içerek ağzımızı tatlandırırız.

Piyasa şık kaçıyor, dedim a. Siz yalnız bu sözüme dikkat edin. Acaba hatırınızda kalmış mıdır? Bir zamanlar:

Üstü açık faytonda

Gezerim piyasada

Harf atarım kızlara

Bırakırım merakta

Yar için tereli hah hah hay

Yar için tereli hah hah hay

şeklinde bir kanto var idi. İşte bu kantonun zengin anlamını, böyle akşamlarda görmek pek çok hoşuma gidiyor. Dokuz numara fes, ufak, minyon kulak, çekik kaş, serpme ben, ela göz, dökme burun, ter bıyık, gonca ağız, dik ve önü yarım parmak açık yaka, mavi ipek üzerine beyaz kıravat, Alman tarzı yarım kıvrılmış siyah eldiven, alçı döktürmesi baston, çizgili siyah pantolon, düz, lostrin (cilalı) potinlerle faytonun bir köşesine kurulmak yok mu? İnsanda seyretmek için güç bırakmıyor. "Kalben beni sevmeyen kadında acaba his var

mıdır?" dediğini gösteren bakışları "Gönlüm hiç birini sevmeyecek!" Diye üzüldüğünü bildiren yan duruşları,

O nev-civanım ki nigahım vücuh-ı nisvana
Tenezzülüm sayılan i'tilalarımdandır. (*)

beytini dile getirir gibi görülen dudakları, yakalığın çene sinirlerine ve damarlarına olan takıntısını önlemek için kırdığı boyunları görmek kadar vicdana zevk veren bir şey var mıdır? Hele kendi kendisine ettiği konuşmaları dinlemek kadar hoş bir sohbet olamaz. Bakınız, süzülüp süzülüp neler diyor:

– Aman! O siyah carlı (şallı kadın) ne kadar dikkatli bakıyor! Adeta yiyecek, Ööf! O laciverd çubuklu çarşafın içindeki ne çirkin! O nedir o? O yayvan kupaya kimler binmiş? Hah hah hay! Gözlüklü ihtiyara bak! Ah! İki gözüm!... Hanımefendi geçiyor. Ne kadar nazıktır! Fakat biraz geçkin!

Bu kadın da her zaman bana gülümser, haline bakmaz da..! Aman Allah, al bir tanesini daha! Ne de şişman! İnsan yanına varmaya korkar.

Ay! Düşüp ölecek. Zavallı, arabada duramıyor. Zayıf mı zayıf! Çiroz mu çiroz! Çarşafı deri gibi kemiklere yapışmış!

Oo!!... Madam... nın burada ne işi var? Kocası da yanında! Bizim şu adi piyasayı görmeğe gelmişler...

Ah! O alemler! Salzburg'da, Viyana'da geçirdiğim akşamları hatırlıyorum! Bu sarışın güzelce hanım kim? Fakat, pek kibirli! Kirpikleri seyrek olmasa gerçekten pek güzel olacakmış!

Elaman bu siyahilerden! Her arabada bir tane var!

(*) Öyle (güzel) delikanlıyım ki kadınların çehrelerine bakışım, tenezzülüm sayılacak yükselişlerimdendir.

Tanıdım eski hafif kadınlardan! Şimdi kocaya varmış! Acaba rahat duruyor mu? Ne mümkün! (Bu esnada sağ bacak sol bacak üzerinden inip sol bacak, sağ bacak üstüne konacak, bıyıklar hafifçe muayene edilip eldeki kamçı baston bir iki sallanacak. "Arabacı! Osman baba türbesini geç, Şehzade Cami kapısı önünden dön!" denilecek. Denilecek ama kır atlı araba görünür görünmez: "Dönme, dönme!" diye emir verilecek) Yine o!... Birbirimizi görmezsek olmuyor. Sevmiyorum, fakat çok hoşlanıyorum. İki üç senedir böyleyiz. Adam sen de! Ömür oyalanmakla geçer... Gönlüm bomboş! Bana "mağrur" diyorlar. Bilmiyorlar ki kendileri de sevilecek varlık değillerdir... Ah! Pati... O senin küçücük, mini mini pençelerini öptüğüm zaman neler duyuyorum!...

"Arabacı! Öndeki kır atlıyı bırakma! Yanından geç... Habire yanından geç!" Evet, bu kadının gülümseyişinde başka hoşluk var... Ah! Ne kadar dekolte giyinmiş! İşte hep böyle olmalı. Yalnız çehre seyretmekten ne çıkar?... Fakat o uçuk al pelüş (Peluche) ü biraz eski moda! Oof! Yine canım sıkılıyor!... Hiçbir şeyin tadı yok.

Ajans Enternasyonal

Sirkeci: keza - (ve) bağlacının çok kullanılmasından ve kulakları zorla meşgul etmesinden dolayı edebiyatçıların her gördüklerine "selam" yerine (ve aleykümüsselam) demeye karar verdikleri haber alınmıştır.

Çocukluk Anılarına Dair...

Yer altında babam bıyığı! Nedir o bil? Diye küçük iken dadınız veya komşu Habibe Molla'nın söylediği bilmeceyi halletmek için ne kadar sıkıntı çektiğinizi hatırlıyor musunuz? Eski kadınlar çocukların zihinlerini geliştirmek için bu gibi bilmecelere müracaat ederlerdi. Ah! Şimdi o kadınlar nerde? Hele o zeki çocuklar ne oldular? O çocuklar ki bilmece söylenir söylenmez kaşını çatarak parmaklarına bakarak birdenbire:

– Pırasa! derler ve oradakileri olağanüstü dehalarına hayran bırakırlardı. Şimdi onların hepsi büyüdüler, bıyıklı, sakallı oldular, başka bilmecelerle uğraşıyorlar. Ah! Ah! İnsan nasıl üzülmez. O zekalar söndü de fitili kalmamış lambaya döndü. Hele (yer altında kınalı)nın havuç, (yer üstünde babam başı)nın Lahana, (kapısını vurdum güm dedi, içeriye girdim bum dedi)nin hamam, (Masal masal matı tas, kaynanamın başı taz, çukura düştü çıkamaz, pır pır eder uçamaz)ın pire, (Gidi gidiver, şu gidiyi tutuver, ne tatlıca eti var, tutulmaya niyeti var)ın balık, (Ben giderim o gider, önümde tın tın

eden)in sakal, (Yer altında kazan kaynar)ın karınca, (Çat burada, çat kapı arasında)nın süpürge, (Ne yerdedir ne gökte cümle alem içinde)nin ayna, (Sürdüm kustu, çektim küstü)nün kahve, (Bir küçük fıçıcık, içindedir turşucuk)un limon olduğunu bilenler yaşça hayli ilerlediler.

Haniya yolda bir kadın ile bir erkek giderken şehrin güvenlik görevlisi çevirmiş de kadına sormuş ki: Bu yanındaki erkek kim? Kadın almış:

– Canımın canı, canımın can-paresi, yiğitin anası, kocamın kaynanası! Demiş. Acaba o erkek kim imiş? türündeki sorulara hemen:

– Kardeşidir! diyenler; Keloğlan, Dev anası, (Fesleğenci kızı fesleğenci kızı, fesleğen ekersin, fesleğen biçersin, fesleğenin yaprağı kaçtır?) (Bey oğlu, bey oğlu yazı yazarsın, kitap okursun, bizde Dekadan kaçtır?) (Anne bulgur sıktı beni), (Kızdım anne geleyim mi?) (Ayşe kız balıkları n'ettin?) masallarını dinleyenler bile ihtiyarladılar.

Şimdiler Karagöz'de Bekri Mustafa'dan korkanlar, Büyük (Müslim)de nara atıp Yalova Safası'ndan memnun olanlar, piyasada laf atanlar, Kanlı Kavak'da ağlayanlar romancı; Hamam Oyunu'nda terleyenler nezleli; Ferhad ile Şirin'i dinleyenler dağ deviren; Karagöz'ün Beyliğin'de tuvalet yapanlar şık; Bahçe Daveti'ne gidenler Dekadan; Tavuk Pazarı'nda şair seyredenler top atan olup Zuhuri Kolu'nda tekerleme, Balık Pazarı'nda gözleme bekler oldular.

– Hey gidi zaman hey! Ne de çabuk geçti. Daha dün ceviz oynuyorduk.

Var bir zaman ki naza peşiman eder seni
Ben şimdi söylemem o zaman söylerim sana

Ajans Enternasyonal

Tavuk Pazarı: 13 Ocak - Meşhur Askılı Kahve'ye aşağıdaki muamma (bilmece) asılmış:

Bu havadis neredendir acaba?

Dekadanlar top atmışlar mı?

Pembe rüyaları seyr etmek için

Kırmızı uykuya yatmışlar mı?

28. MEKTUP

Size ufak ve fakat önemli bir iftar listesi arz edeceğim. Bunun için öncelikle yemek salonunun süslenmesini anlatayım. Ne bulunur? Derler ki "Aynalı Dolap" olmaz. Fakat gelincik taklidi bir buket ile köşelere serpilme kuru kantoron, tülbent içinde sarılı lavanta, ayna önünde yazdan kalma sarı katırtırnağı hoşunuza gider mi?

Gelelim yemeklere:

Kaplumbağa çorbası

Kaz filetosu

Sucuklu yumurta

Ördek dolması

Hindiba bastısı

Labada ezmesi

Erkek parmağı

Ciğer büryani

Ağzı aşağı

Horoz ibiği

Tel kadayıf (pekmezli)

İç pilavı

Kocayemiş kompostosu

Midesine düşkün Baba Yaver'in "çorba"ya olan hırsı ve düşkünlüğü şu günlerde coşmuş ve midesini perişan edecek amansız iştahı gece gündüz iyice arttığından, sahan sahan imkan hanesine yazılmak ve ayrıca nükteler ve mazmunlar aynasında uzun bir yansıma bırakmak üzere doğaçlama söylediği aşağıdaki şiiri, meşhur aşçı Dede Efendi'ye hediye etmiştir.

(ÇORBA)

Kana kuvvet, göze fer, batına ciladır çorba
İllet-i cu'a deva, mahz-ı gıdadır çorba
Sağlara, hastalara ayn-ı şifadır çorba
Ağniya dostu muhibb-i fukaradır çorba
Hasılı hahiş ile ekle sezadır çorba

(Sahne-i lüp)de ağız lübbü'nün ilk perdesidir
Her zaman önde yürür, et'ime ser-kerdesidir

Bence hep batın-ı beşer çorba cila-kerdesidir
Bütün efrad-ı ecânib "supa" perverdesidir
Alemin sevgilisi dense sezâdır çorba

Ramazanda hele bin can herkes gözler
Daha gündüzden onu mide-i hâlî özler

Çorbaya dair olur sofrada yağlı sözler
O ise baklavanın rahını durmaz düzler

Öyle bir râhber-i bâd-hevâdır çorba
Ekşili, terbiyeli başlar ise ahenge

Girişir tab'-ı şikem nağme-i çengâçenge
Boyanır kîseye, efkâra göre her renge

Dar boğazlarda girer girse kaşıkla cenge
O zaman sıdk ile muhtac-ı duadır çorba (*)

Ajans Enternasyonal

Küçük Langa: 15 Ocak - Geçenlerde Sultan Ahmet civarında keşfedilen Çöp Dağı'nın gayritabii süt kardeşi olmak üzere son olarak Samatya tramvay caddesinde "Azap Denizi" namıyla çamur deryası görülmüştür.

(*) Çorba, kana kuvvet, göze fer, karna ciladır. Açlık derdine devâdır. Gıdaların ta kendisidir. Sağlara, hastalara şifâ olan çorba, zenginlerin dostu ve fakirlerin sevgilisidir. Kısacası istekle yenilmeye lâyıktır. "Lüp Sahnesi"nde, Ağız Oyunu'nun ilk perdesidir. Her zaman önde yürür, yemeklerin baş-çekenidir. Bence bütün insanlığın karnı çorbayla parlatılmıştır. Bütün yabancılar supa (çorba) ile yetişmiştir. Çorbaya, âlemin sevgilisi denilse yeridir. Hele ramazanda onu herkes bin canla gözler, daha gündüzden, boş mideler onu özler, sofrada çorbaya dair yağlı sözler olur. Çorba ise durmadan baklavanın yolunu düzler, öyle bedava bir kılavuzdur çorba. Ekşili, terbiyeli çorba ahenge başlayınca, midenin tabiatı şıkır şıkır türküye girişir. Keseye ve düşünceye göre, her renge boyanır. Dar boğazlarda kaşıkla cenge girer. O zaman çorba samimiyetle duaya muhtaçtır.

Aşçıbaşı memleketten yeni gelmiş olan amcasının oğlunu alarak civardaki kırda güneşlenmeye çıkmış. Şöyle böyle gezinirken çocuk, tepeli birkaç kuş görmüş. Sevinmiş, şaşırmış, sormuş:

– Bunlar nedir?

Aşçı dikkat etmiş. Fakat dikkatten ne çıkar? O da ömründe böyle bir kuş görmemiş. Düşünmüş düşünmüş, sonra demiş ki:

– Bunlar onlardır!

Çocuk, aldığı cevaptan hoşlanarak, işi uzatmış. Yine sormuş:

– Ya başlarındaki ibibikler ne olacak?

Aşçıbaşı hazırcevaplığa alıştığı için birdenbire demiş ki:

– Bunlar onsuz olmaz!

İşte ortada dönen dil meselesinin bugünkü hâli. Osmanlı dili Arapça, Farsça bilinmeyince yazılamazmış. Dahası varmiş:

Yazı âlemi geniştir. At oynatabilmek için, ortak medeniyet dili olan Fransızca da öğrenilmeli imiş. Oldu dört. İki üç seneden beri bağıra bağıra sesi kısılanlarda artık konuşacak güç kalmadı. Bir kere, anlamayanlar ortadan çekilseler uzlaşmak mümkün. Bizim için örnek gösterilecek olan formül şundan ibarettir.

(İnsanlığın engin bilgilerini kaydetmek için zihin ve ömür dardır, kısadır. İnsanları kendi lisanından başka lisana ihtiyaç olmaksızın bilgi edinmeye sevkedecek bir yol bulalım) Görüyorsun a, musiki bahsi dinlenecek hale giriyor. Ama taraflar her nedense yazdıklarıma değer vermediler. Gayda mes'elesini anlayamadılar, ise o başka. Fizik bilginlerinin de kabul ettiği üzere herhangi bir ses çıkaran düdükler iki türlüdür: Bunların bir türlüsü dilli, diğer türlüsü dilsizdir. Dilli düdüklerin esası buğday sapından, çocukların söğüt dalından yaptıkları zırıltıdan, tabaka tabaka yükselerek kılarnetten zurnaya kadar erişip kalır. Dilsiz düdükler Uzun Çarşı oymalarından, oyuncakçı şişirmelerinden başlayarak "Çığırtma, kaval, nisfiyye, müstahsen, girift"ten tutturarak "ney"e kadar varır. Fakat bunlarda boğuma itibar edilmez. Parmak hesabıyla ahenk tutulur. Tabiat bu ya! Dilli düdüklerden klarnette "Mandıra havası"na, Zurnada "Yandan Gel"i, dilsiz düdüklerden de çağırtmada "Semai koşması"nı, kavalda "Bahçelerde kızılcık"ı, nisfiyyede tam perde üzerinden "nar ağacı narsız olmaz, gül ağacı gülsüz olmaz, benim yarim sensiz olmaz, şalı şalvarı giy"i, müstahsen'de "nazlı nazlı seker, seker of!"u, girift'te "Sendedir biçare gönlüm sendedir"i, ney'de "kaba rast"ı severim. Bin kere yazıklar olsun! Çaycı Hacı Reşid ile Büyük İsmail'in Dekadan olduklarına yanıp yakılarak yüreğim ah ü vah ile dolup boşal-

makta iken, bir de şirin edalı şair Kebabcı-zade Nida Bey'in bu ünlü mesleğe girdiğini duydum.

Bakın (Terci-i Hayal-ı Zümrüdîn-fam) ünvanıyla yazmış olduğu şiir bu söylentiyi tasdik etmiyor mu?

Elimde pembe kalem zümrüdîn hayal ederim
Gözümde mai siyah bir lünet ve arjante
Yanımda bir küme evrak fikri ogmante
Eder ve tab-ı şegaf-dara imtisal ederim

Yeşil hayal ederim pembe iktidarımla
Zemini, bahrı, semayı, mükevvenatı bütün
Ve diz növiyem epokta teferrüd etmek için
Nikat-ı bukalemûn-reng-i iştiharımla
Elimde pembe pülüm zümrüdîn hayal ederim

Gözümde ince yeşil tek lünetle ser-ta-ser
Yanımda bir yığın evrak-ı intihalatı
Karıştırır dururum... Pembe iştigalatı
Niçin, neden edelim terk söyle ey Yaver
Devam ederse bu hal Üsküdar'a dek giderim. (*)

(*) Elimde pembe kalem zümrüdümsü hayaller kurarım. Gözümde mavi, siyah bir gözlük ve gümüş kaplama sapı. Yanımda bir küme kâğıt fikri geliştirir ve ben çılgınca âşık tabiatıma uyarak, karayı, denizi, gökyüzünü, bütün kâinatı pembe iktidarımla yeşil hayal ederim.

Ve bukalemun renkli nüktelerimin kazandırdığı şöhretle on dokuzuncu (Dix neuvième) asırda (Epoque) kimseye benzemeden sivrilmek için, elimde pembe kalem (kuştüyü, plume) zümrüdümsü hayaller kurarım.

Gözümde ince, yeşil, tek gözlükle baştan başa, yanımdaki bir yığın intihal evrakını karıştırır, dururum... Pembe uğraşmaları niçin, neden edelim terk, söyle ey yâver (Baba Yâver)? Devam ederse bu hal, Üsküdar'a kadar giderim.

Sahne-i Alem'de Bir gece

Bakışlarım o kadar telaşla çırpınıyor ki üst kat locaların birinden çıkıp diğerine sokulur sokulmaz, o muhabbet yuvasından pırrr! Diye uçarak yanındakine, daha ötekine giriyor; daima sevdalı bir bakış, süzgün gözlerle ağlamış bir surat, kımıl kımıl oynayan soluk bir dudak, yutkuna yutkuna yörüngesinden ayrılmış bir gırtlak, düşüne düşüne hasır çöpüne dönmüş bir gerdan, üzüle üzüle göğüs ile hançere arasında çökmüş bir oyuk, ayıla bayıla damarları çıkık, parmakları kuru bir el, sallana sallana omurga kemiği eğilmiş bir sırt, tepine tepine yassılanmış iki ayak, ağlaya ağlaya ıslanmış bir mendil, koklaya koklaya yıpranmış bir çiçek, yazıla yazıla hırpalanmış bir aşk mektubu, saklana saklana çürümüş bir mandalina, bin kilogramlık sevda yükünün altında ezile ezile belirsiz olmuş hisler, şakşaktan pancara dönmüş bir iki avuç, laklakadan kurumuş bir dil, öksürükten kırılmış bir ciğer, heyecandan perişan bir kalb, iştahsızlıktan güçsüz kalmış bir mide, çiftetellide hoplamakdan baygın bir göbek, Arif'in komikliğine gülmeden boş kalmamış bir adam... Maddi kuvvete esir olmuş bir kaşınma, dediğim numarada kalıblı bir fes,

bildiğim gustoda bir yakalık, sevdiğim tarzda bir kıravat, istediğim gibi bir palto, giydiğime benzer bir ceket, bir tek düğmesi kopuk bir yelek, yandan cepli bir pantolon, potini eski, lastiği yeni bir pabuç, üzeri ipekli baş parmak tarafı yırtık bir çorap, triko bir don, al tavanlı "yandım Allah" bir fanila, biri yüksek, bir alçak iki omuz, ayrılık ızdırabıyla çürük içinde kalmış bir göğüs, şıkır şıkır oynar bir çift kol, fıkır fıkır kaynar bir gövde; kara, sarı ter, pala, pos, bükme, kırma, kıvırma, biri aşağı, biri yukarı, maşalı, fırçalı, kozmatikli, sivri, uçları küt, yatık, dik, yumuşak, kıranta, kırçıl, kır, ak, hiç yok bıyık; favori, çatal matal kaç çatal, top kaba, tahta, seyrek, kösemsi bir sakal; çatık, az açık, enli, düz, ince elif gibi, öne düşük, kalkık, gür bir kaş; yanak döven, uzun, kıvırcık, dökük, arpacık felaketine yakalanmış kirpik; alabros, yandan nadaslı, kıvır kıvır, perişan, kâküllü, zülüflü, arkadan bombeli bir takım saç; iri, ufak, memeli, yapışık, sayvani, dikili, birbirine eş iki kulak; gül, karanfil, güdük tırnak arıyor.

Perde henüz inik. Beş musiki aletinden meydana gelmiş bir orkestra. Beş kişiden oluşmuş bir incesaz takımı, arada sırada şarkı söylüyorlar. Her locaya bir havagazı memesi asılmış yanıyor, sigara dumanları top top olarak, tavandaki borudan büküle büküle dışarıya akıyor. Sahnenin ön tarafı fırdolayı memeli, banklar tıklım tıklım, yukarıdan bakılınca gelincik tarlasında beş on dal papatya bitmişe benziyor. Çeşit çeşit sesler.

– Haniya, sucu!

– Simit!

– Ne ala portakallar!

– Onluğa mandalina!

– 18 inci piyango numaraları!

– Şehir Mektubu, altıncı.

– Sucu be!

– Geliyor!

– İki tane! Yok...yok... portakal.

Dikkatli kulak ne işitmez? Gönüllerden geçen sesleri bile duyar.

– Bu gece (Minyon Virjini) de var.

– Sahi mi?

– Ma parole! (Yemin ederim) Sabahtan ilanı var idi... Bak, bak! 6 numaraya yazarlar da gelmiş...

Çın! Çın! Perde açılacak.

Tararam tararam tat tiri tit tit tam.

Tam tam, tit tam, tit tit titi tam...

Ne güldürücü oyun! Karı-koca mırnav! Erkeğin fendi kadını yendi. Ne!... Allah esirgesin. Kadınlık bu! Budala kunduracı! Bu yazıyı niye asarsın? Asacak şey bulamadın mı? Git, hattatın birine:

Her seherde besmeleyle açılır ki dükkanımız
Okçular-başı'ndadır pirimiz, üstadımız

diye bir şey yazdır... Bu zamanda şair mi yok... Hamdolsun eskisi, yenisi, heveslisi çok. Komediyi kim dinler? Ladese kim önem verir?

Ah, kantolar! İşte Viyolet! Üç karış gövde, bir topak saç, avuç kadar yüz, kara kaş, kara göz, kuzu gerdanlı, ince belli, ufak elli, tarak ayak. Kısıla kısıla çıkan sesiyle haykırmak istiyor. Oynuyor, adeta zıplıyor. El şakırtılarından zevk alıyor. Soldaki locadan birine sık sık bakı-

yor. Diyorlar ki bu "surpet", büyüdükçe bir afet olacak!

Ah, kantolar! İşte, Virjini Minyon.... Aman ne minyon! Uykulu, saçları buruşuk, ufak bir saçbağına esir, fikri hep nazlanarak fırıl fırıl dönüyor, yanakları pudralı, bütün alnı kireç odaklarının beyaz zeminini andırıyor. Bu da hafif gerdanlı. O kollar kah kalbe kah göğse dokunuyor.

Ah, kantolar! Matmazel Flora. Ah bu Balkan kızı! Sağlam bünyeli. Lepiska saçlarını toplamış, mavi-yeşil gözleriyle henüz acemi bakışıyla bir şeyler arıyor. Kolları daima kavisli. Hay, hay hay! Dey dey dey!

"Sarhoşum arkadaş dilim dolaşır" diye iki tarafa yıkılıyor. Ne kadar komik! Gülmekten katılacağım. Fakat, bu da çiçek! Viva! Çak Flora!

Bakın kimler çıkıyor! Matmazel Amelya! Hala ötüyor. Alın düz, göz kenarları buram buram. Bakış, yeni çıkmış soba ateşi gibi sönmeğe meyilli, yanakları feleğin uzak tebessümleri ile buruşmuş, dudakları geceleri gülücükler dolu, zevkinden pürüzlü.

Bu çatık kaşlı, gözü sürmeli, kim? Bu kavuniçi fistolu. Peruz Hanım mı? Şimdi Minyon ile beraber düet yapacak. İnce saz kıpırdıyor.

Ben halimi arz eyledim a güzel sana
Ey aşıklar himmet edin ram olsun bana

diyorlar. Fakat Minyon'dan vakit mi var? Hepimizin elinden alıyor:

Kendi halimde gezerken divanen oldum
A benim tombul çobanım sana kul oldum

diye omuz omuza sevdiğine kavuşuyor.

Kurtarma

Önceki gün Edirnekapısı'ndan Zincirlikuyu semtine doğru funda yüklü, pupa kulak, kısık kuyruk yola çıkan bir eşek, her nasılsa orta çamurlarına kapılmış ve boğulmasına bir an kalmış iken, çaresizin yardım isteyen anırtılarına ve komşuların feryadına yetişenler tarafından güçlükle kurtarılmıştır. Bir söylentiye göre, köşedeki bakkal, dizlerine kadar çamura batmıştır.

Denizde İftar

Akşamüstü saat onbiri çeyrek geçe Köprü'den hareket eden "tonton" müşterilerinin, Selimiye Kışlası önlerinde iftara yetiştiklerini Kadıköy muhabirimiz yazıyor.

İhtar

Sırma gibi süpürgemin ince teli: bum
Hiç toz koymaz süpürür her yeri: bum
Süpürgeleri satarsam şimdi: bum
Döner gider evime rahat ederim: bum

Hasır süpürgesi
Hasır süpürgesi
Hasır süpürgem var
Hasır süpürgem var

Kantosundaki (bum), ların "Topatanlar" tarafından "Dekadanlar"a birer ölüm çukuru olmak üzere bulunup icad edildiği duyulmakla birlikte yalanlamakta acele ederiz.

Güneş

Sokak ve çarşılarda yer yer gözümüze çarpan çamur ve su birikintileriyle başka çöplerin birleşmelerinden dolayı araba tekerleklerinden, beygir ayaklarından, iri kunduralardan ve sürçme ve türlü türlü düzensiz hareketler sebebiyle fırlayan zifoslardan (çamurlardan) bıkmış ve lekelenmiş olan insanların;

Ver Allahım ver bir kızgın güneş

Mısrasıyla türkü söyledikleri işitilmiştir.

Çocuklar! Hem ağlayacak, hem de sevinecek zaman geldi. Göreyim sizi! Geçen sene verdiğim öğütleri unutmayın. Fakat akla uygun olan nedir? Henüz burasını bilemediğiniz için size bazı bilgileri vereyim.

Geceden, erken yatın. Sabaha karşı uyanın. Babanız, anneniz oruçlu oldukları için henüz uykudadırlar. Asla aldırmayın. Sofaya çıkıp evvela sol kolunuzu dirsekten duvara yanaştırıp başınızı üzerine dayayın. Bel ve kalça tarafları ile duvarın düzlüğü arasında kırk, kırk beş derecelik bir açı olsun. Bu durumda 9/8 veya 8/9 oranlarını (rebemol) çeşnisiyle tutturarak 27/24 veya 24/27 ile çarparak ufaktan "diez"lemeye başlayın. Bildiğiniz gibi "re bemol"ü "do diez"e nakletmek için öncelikle burundan sık sık nefes almaya çalışarak göz kapakları kirpiklerle beraber seri hareket etmelidir. Baktınız ki gözyaşı gelmiyor. Bayram davulunu, bekçinin yemeni, mendil, çorap, krep, kese, astar, basma, kumaş asılı olan muhteşem topluluğu göz önüne getirin. Artık düşünün! Bütün mahalle çocukları giyinmiş, siz giyinmemişsiniz. Elde horoz şekeri, dilde kaymak ma'cunu, cepte sarılı koz helvası olduğu halde beraberce gezine-

miyorsunuz. Hayalinizi genişletin: Fatih salıncaklarını, dönme dolapları, Felek'in kara kaçanını Salkım-kuyruk'un tek gözlü midillisini. Topal Kevork'un bakla kırı beygirini, Cündi Meydanı'ndaki atlıkarıncayı, Üçbıyık Haralambo'nun müzik kutusunu, sarısoluk paltolu Lehli'nin panoramasını, kuş lokumcuyu, servili revaniciyi, köşedeki lokmacıyı, şekerli fırıldak çeviren Hacı'yı, kırmızı örtülü arabayı, mor elbiseli mama dadıyı hatırlayın... Şeytanın izniyle nefesler sıklaşır. Ağzınızda ağır ağır sular coşar. Bu coşku ve taşkınlıkla kirpikleriniz de sulanır. Aman gayret! Biraz daha! Hele bir damla yaş gelsin. Geldi mi? Boğazınız da bir sıkışma oldu mu? Kendinizi verin. Dudaklarınız kımıldasın. Gözünüzden inen tuzlu suyu dilinizin ucuyla yalayın. Ağlamanın bundan büyük çaresi olamaz. Bakın ikinci damla da iniyor. Eğer bir parça da hafiften inlerseniz, bütün bütün ağlarsanız. Ha çocuğum ha! İçini çek, koyuver. Ha, bir daha! Oh ne ala! İnsan garibsemeyince ağlayamaz. Herkesin çocuğu çiçek gibi giyinsin de sen böyle kalasın... Bu olamaz. Zavallı yavru! Bayram günü eski elbise ile gezinecek, ötekiler gıcır gıcır potinli, hışır hışır urbalı, sırmalı mendiller... Halası yüz para, dayısı bir ikilik, yengesi ipekli mendil, babası çil kuruş, anası kıkırdak poğaçası vermiş. Komşunun hanımı içeriye alınış da reçel yedirmiş. Dayanılacak şey değil, ağla! Ey gözlerim, ağla! Ne gelen var, ne giden! Vay sen iyi ağlayamıyorsun. Eğer böyle devam edecek olursan akşama kadar iş göremezsin. Sözümü dinlersen sol bacağını biraz kımıldat. Sesini çıkar. Sen hiç dikiş makinesi görmedin mi? Bir taraftan ayakların işlesin, bir taraftan ağzın, burnun kaneva yapsın! Tepin! Biraz daha gürle! Gözlerini oğuştur. Ooh! Ne başarı! Sakın durma,

daima ağla, sızla! Aman tepin!... Biraz daha!... Bak içeriden bir ses geliyor.

– Oğlan yine ne ağlıyorsun?

Sesini yay! Sadalar çatlak çıksın! Biraz burun nağmesini, göğüs nağmesini fırlat. Öksüre öksüre ağla. Aksıra aksıra zıpla. Bak! Baban kalktı. Oruç hali. Belki döver, dayan. Vurursa sesin çıktığı kadar bağır.

– İsterim!

Diye kendini yerden yere vur. "Ne istiyorsun?" derlerse, bir şey söyleme, yalnız:

– İsterim! Diye hüngürde. Babandan kaçar gibi yaparken kahve çömleğini devir. Merdivenlerden bir, iki adım hızlı atlayıp düş. Burnun kanasın. Kanasın ki annen de babana karşı çıksın. Ağzına geleni söylesin. Kırk yılda bir bayram diye, seni savunsun. Aman... rica ederim. Şangırtıyı unutma.

Vah! Yamansın. Gaz tenekesini öyle yuvarladın ki Kel Hasan bile böyle gürültü yapamaz.

Hah! Hah! Haay! Bahçedeki tavuklara bak! Şerrinden duvara uçmuşlar! Aferin! Gözüne tabak mabak işliyor mu? O köşede duran nedir? Lamba mı? Ufacık dokun! Haydi! Gazlar da döküldü. Pat! Vay! "Aman babacığım!" diye yalvar, bağır! "Anneciğim, Anneciğim!" diye var kuvvetinle haykır. Oh! Bu manzara olur mu? Baban yanlışlıkla paça tenceresine girmiş. Ortalık allak bullak. Durma, yukarıya sıvış! Yok... İşte bu olmadı! Ne korkuyorsun? Geliyor, diye camlı odaya kaç! Kapıyı sürmele. İkisini dışarıda bırak. Şimdi tepinme sırası onlarındır. İşte, bugünlük dersiniz bu kadar. Yarın çarşıda yapacağınızı yazarım.

Abdürrezzak Efendi'ye

Geçmiş olsun. Her ne kadar dargın isem de yine seni sevmekten vazgeçmem. Komik anıların henüz gönlümde duruyor. Sen şu fani hayata veda etsen bile adın milletin hafızasında hayır ile kalacaktır. Ne olurdu, matbaaya gelip fakirhanemi ziyaretle hepimizi sıhhat ve afiyetini görmemizle memnun etseydin?

Seni "vefat etmiş" diye gazeteleri aldatan şahıs pek hayırsız, adeta kaba, şakası acı, kıskanç biri imiş. İnşaallah bu uydurma haber ömrünü uzatır. Ümmetin yaşama ve kurtuluşuna vesile olan buyruk sahibi eşsiz Efendimiz Hazretlerinin, iyilik saçan bakışlarının nurları senin ve bizim için en büyük canlılıktır.

Haberiniz var mı? Avrupa'da yeni bir hastalık daha keşfedilmiş. Bu hastalık ilk hücumunda Pol Varlen (Paul Verlaine)i alıp götürdüğü gibi sonradan diğer arkadaşlarına da bulaşmış. Adı (Mavromatı) yani her şeyi siyah görmek merakıdır. Fizyoloji bilginlerinin de bildiği üzere kafatasının içi beyin, beyincik ve soğancıktan ibarettir. Bunlar, birbiri üstüne gerilen sert zar, örüm-

cek zar ve ince zar adlarında üç astarla korunmaktadır. Beyaz madde denen ak cevher ile ve boz madde denen sinir hücrelerinden meydana gelir. Dürtücü ve uyarıcı denilen sinirler kafatasının altındaki deliklerden geçer. İşte mavromatiyi meydana getiren mikrop kafatasının deliklerinden hücum ediyor ve orada şekere karınca üşüşür gibi toplanarak dolayısıyla, dışarıdaki cisimlerin şekil aldığı ağtabakaya toplanıyor imiş. Bir kere de toplandılar mı artık her şey siyah görünüyor ve hastanın eserlerine de bir ters etki bırakıyor.

"La richesse des sciences contemporaines" yani "Servet-i Fünun" adlı dergide verilen ayrıntıya göre bu derde yakalananlar, ıztırab, acılık hissederek kendilerini karanlık içinde ve matem halinde zannederek devamlı inliyorlar, ağlıyorlar ve bazen de gülüyorlar. Göğüslerinin içlerinde buz gibi soğuk, acı, demir gibi sert bir elin, bir helak edici bir pençenin kalplerini sıktığını hissederek:

– Tıkanıyorum, boğuluyorum! diye feryad ediyorlar. Beyinlerinin ortasında bir ürperme ortaya çıkarak, üşüyüp titriyorlar. Başları ateş gibi yanıyor. Damarları geriliyor. Şakakları sanki ayrılacak, açılacak gibi olarak gözleri bulutlanıyor. Yanlarından tren vagonları geçiyor imişçesine kulaklarında bir uğultu peyda oluyor, bir inilti çöküyor. Çehrelerinde kan hücumu, cildlerinde pembe bir hararet, nabızlarında hızlanma oluyor. Kalpleri tekrar tekrar çarpıyor. Çeneleri kilitleniyor, dişlerinin gıcır! gıcır! ettiğini işitiyorlar. Hatta genellikle "Ruhlarımız parmaklarımızın ucunda, kirpiklerimizin ucunda, cildlerimizin üzerinde kıvıra kıvıra, (Akkirmanlı değilmiş) çırpına çırpına dolaşıyor, amanın yetişin... Kaçacak! Tutun, uçacak" diye şiddetli bir siyah

korku içinde kalıyorlarmış. Baktıkları yerde bütün eşya kara bir örtü ile kapalı olduğundan kendi karanlıklarından, kendi nefislerinden kaçmak istiyorlarmış. Dahası varmış. Mesela bir salon köşesinde oturup da ele bir kitab ve siyah yapraklar başlıklı bir makale alsalar kelimeler, satırlar bir sonsuz bir karmaşa ile dalgalanarak, karıncalanarak sürekli ve karmakarışık bir dans yapıyorlarmış gibi bakışları kararıyor, siyah sayfalar üzerinde dalgalanıp duran siyah kurdelalar gibi her şeyi sarıyor sanıyorlar. Kendilerine eziyet eden bu siyah dalgalı kucaktan, eşyanın siyahlığından, kısacası hayalden perişan, görmek için birkaç kere gözlerini yumup açıyorlar ve sonra gözlerinin önünde mini mini güneşçikler meydana çıkarak kıs kıs gülmeye başlıyorlar. Fakat netice tatlı! Bir kız köşede duran bir kırmızı çiçek, yeşil gözlü bir zanbak gibi boynunu büküp bunlara tebessüm ediyor. Acaba bu hastalık bizim edebiyatçılara geçerse ne türlü siyahlık gösterir?

Cenab-ı Hakk bütün Dekadan ve Topatan kalemleri bunun şerrinden korusun.

34. MEKTUP

Yaz geceleri sıcaklığın hücumundan bıkıp da Beyoğlu'nun geniş caddelerinde süzülerek Şişli taraflarında ufak ufak esen poyraza göğüs vermekte de bir lezzet varmış. Evvelki gece çokça yemekten meydana gelen şişkinliği gidermek, oturup terlemekten ortaya çıkan yorgunluk ve uyuşukluğu üstünden atmak maksadıyla böyle bir gezintiye gerek görmüştüm. Bizim Tokatlayan'da dostlardan birine ikisine cam arkasından selam verdikten sonra yürürken ortalığı çıngırak sesi kapladı. Bu ses, çoktan beri işitilmemiş olduğu için beni hayret içinde bıraktı. Dikkat ettim. Tramvay beygirlerinin boynunda bir dizi çıngırak var. Hayvanlar bu türlü musikiye alışmadıklarından hem arabayı çekiyorlar, hem de korku içinde olarak bir çeşit huylanma tarzında hareketler yapıyorlardı.

Gece yolculuğu gerçekten hoştur. Özellikle kırda pek güzeldir. Şişli'nin Kağıthane üzerine bakan tepelerinin öyle saatlerde aldığı görüntü, korku verici olmakla beraber; hisse, vicdana ayrı bir seyir arzusu getiriyor. Burada karanlık, uzak tepelerin üzerinde otlayan koyunların dikkatli kulaklara kadar gelip sönen melemeleri, kösemenin (koçların) bildik çıngırak sesi, bir

garibin kavalı, Kağıthane Köyü'ne inen gecikmiş bir köylünün türküsü gibi sedalar var.

Tuhaftır! Dilimizde bazı kelimeler vardır ki sırf Türkçe'ye tercüme edilecek olursa tadı kaçıyor. Mesela "leb-i davet". Bu tamlama şu haliyle gayet anlamlı. Hatta hayali canlandırmak için de pek iyi. Ama bunu sırf Türkçe yapın: "buyurun dudağı, gelsenize haydi gidelim dudağı" şekline giriyor.

Şişli'de bu hatıra ile hayli uğraştım. Eve döndüğümde uykum kaçmış olduğundan bu konuyu derinleştirdim. Mesela Fransızlar "Quatre fois heureux" derler. Dört defa mes'ud demektir. Bu terkibi Arapça ve Farsça'nın yardımıyla tercüme edecek olursak "mes'ud-ı murabba" "mes'ud-ı çürümin" demek gerekiyor. Zaten "mes'ud-ı muzaaf" tamlamasını önceden kabul etmiştik. Böyle tamlamalara, böyle yeni kelimelere "dilin gariplikleri" diye bakanların kendisi garibtirler. Lisan gökten mi inmiştir ki daima gördüğümüz, bildiğimiz tamlamaları ve kelimeleri kullanalım.

Bilindiği gibi her dil, kendine özgü birtakım tamlama ve ibareler oluşturarak tarihi, milli bazı kinayeler ile ifadeyi güzelleştirmektedir. Bizde de bu çeşit, tamlamalara ait şekil ve biçimlerin oluşturulması lazımdır. Mesela "leb-i davet, leb-i istiskal, leb-i ziyaret, leb-i mevecat, şuh dehan, bi-vefa kulak, oynak el, kahraman pazu, tayyar bacak, ser-i seyyar, çeşm-i hünriz, sirişk-i siyah, lu'b-ı asfer, dendan-ı istihkar, şikem-i muzaaf, leb-i infiâl gibi tamlamaların her birine birer kullanılacağı yer bulmak kolaydır.

Rüzgarlı bir havada Sirkeci istasyonundaki birahanede oturursanız sirişk-i siyahı (siyah gözyaşını) görür-

sünüz. Rüzgar maden kömürlerine vurup da havaya kalkan ince tozlar bir kere gözlerinizi doldurdu mu sizde elinizde olmadan bir ağlama ortaya çıkıyor. Bu akan yaşlar o bitip tükenmek bilmeyen maden zerreleri ile karışarak akıyor. Birahaneciye söyleseniz size leb-i infial (öfkeli bir dudak) gösteriyor. Herifin kulakları bivefa (vefasız). Biraz ileriye gidecek olursanız dendan-ı istihkarını (hor görücü dişlerini) göstererek oynak el ve kahraman pazusuna başvuracak gibi görünüyor. İnsan böyle yerlere alafrangada adet olduğu üzere dehan-ı şuh ve şen (neşeli, şakrak ağız) ile şikem-i muzaaf (katmerli karın) sahibini azarlayacak olursa dört ayaklı bir kelime gibi çekilip gidiyor. Gördünüz mü? Şu ibarenin nereşinde şiveye aykırılık var.

Bazen dikkat ederim. Hiç ufak param bulunmaz. Rumeli şimendiferi halkın rahatlığının tam olmasını arzu ettiğinden bilet parasının tamamı tamamına hazırlanmasını ve gişelerde para bozulmamasını adet edinmiştir. Ne yapayım? Suratı asar, biletçiye bir "bonjur" der, ondan sonrasını da Fransızca söylerim. Biletçi derhal mecidiyeyi bozar, şapkasını çıkarır, selamlar. Trende de öyle. Fransızca, Almanca bilirseniz kondüktörler sizi sıkışık yere götürmezler. Ayrı bir yer bulurlar.

Göksu hele o latif derecik bir iki sene sonra en düzenli, en güzel bir giriş ile süslenmiş olacaktır. Zaten dere Boğaziçi'nin Sadabad'ı olduğu için bahar mevsimi gelir gelmez yaz ve sonbahar günlerini orada geçirmek isteyenler hemen hergün için orada bir neşe sermayesi bulmaktadırlar. Mesela Çarşamba, Cuma, Pazar tiyatro var. Pazartesi, Perşembe Zuhuri Kolu oynuyor. Arada bir cumartesi ile Sah mı? Ona da dinlenmek, evde

oturmak gibi lezzet yeterlidir. Fakat Göksu'ya bir başka tatlılık vereceğini söylediğim madde pek mühimdir. Daha şimdiden Anadolu kıyısına bir bayındırlık kapısı hazırlanıyor. Dereye girerken sağ tarafındaki beyaz duvarları gördünüz mü? Bunlar dört bina için hazırlanmıştır.

Bu dört binadan biri en muntazam bir gazino, ikincisi olağanüstü tiyatro-hane, üçüncüsü son derecede zarif bir belediye dairesi, dördücü de en rahat, en sakin bir kayıkhane olacaktır.

Bu yerlerin sahibi olan zat, özel bir sözleşme yapılmak şartıyla binaları inşa etmek için müracaat edeceklerle de, anlaşmaya hazır; belli bir süre için kira hakkından vazgeçerek ihaleye de razı olacakmış. Ne kadar ala! Ne kadar güzel! Göksu'muz bu binalarla da süslenirse Boğaz'ımız için gönül alıcı bir gezinti yeri haline girer. Nasıl, müjdem! Daha ziyade değdi mi?

Ekmek fiyatları sadece şehrimizde yükselmemiştir. Paris'te ve başka yerlerde de artış olmuştur. Fakat epeyce düşünülecek olursa insan kanaat ile zamanın şartlarına göre geçinecektir. Bence et pahalanınca ekmeği çok yiyip etten kesmeli, ekmek pahalanınca bol sebze ile işi idare etmelidir. Bu sözü Fransa'da devletin fiyatları kontrol etmesi taraftarı olan biri söylemiştir.

Matbaada okumuşlar. Fiyat artışından en çok zarar görenler kimlerdir diye inceleme ve araştırmaya girişenlerden biri, araştırmasının sonucunda lokantacılar olduğuna hüküm veriyor. Bilindiği üzere lokantalarımızda bir okkalık ekmek eskiden beri yüz paraya, üç kuruşa kadar satılmaktadır. On paralıktan biraz ufak bir parça için herkesten eşit olarak yirmi para alınır. Yirmilik, küçük, biraz uzun francalanın yarısı yine yirmi paraya verilir. Bu halde otuz, otuz beş paraya aldığı ekmeği yüz paraya satan bir dükkana şimdi elli beş para üzerinden yürütecek olursa hayli zarar etmiş olur. Lokantacılardan sonra bakkallar geliyormuş. Ekmeğin ucuz vaktinde verdiği on paralık parçanın kenarından

kesim hakkı çıkaran bu bahsettiğimiz esnaf, herkesin ekmek alırken çok dikkatli bakmaya başlaması sebebiyle kesilecek parçayı biraz daha ufaltıyorlarmış.

"Ekmeğin pişkini hamurun iyisinden olur" derler. Hakikât de bunu kanıtlıyor. Başkentin muhtelif mahallelerinde bulunan halk kısım kısım olduğu gibi, Galata ve Beyoğlu'nda çıkarılan ekmekler de İstanbul'un birkaç fırını hariç hepsi pişkin ve lezzetlidir. Yalnız ekmek değil, Reji bile tütünün en iyisini ora tütüncülerine vermektedir. Bundaki sebep bir türlü anlaşılamıyor.

Bakırköy'ün gittikçe şöhret kazanan Belediye Bahçesi yavaş yavaş boşaltılmaya başlamış. Kiracı ile kiralayan arasında ortaya çıkan anlaşmazlık bu sene de bahçenin düzenlenmesinin gecikmesine sebep olmuş.

Köydeki (Bakırköy) av hazırlığına bakılacak olursa bu sene bıldırcınlar pek çabuk dönecekler. Daha şimdiden av kostümleri ısmarlanıyor. Bıldırcınlar için fişekler doluyor, tüfenkler siliniyor. Galatarya gibi köylerde yatılacak yerler hazırlanıyor. "Bıldırcın ile şöyle türlü olur, böyle kebap yapılır" sözleri ortada dolaşıyor. Bir manzara ki tarif edilemez. Avcılık ve av aleminin komikliklerinin haddi hesabı olamayacağından birkaç güne kadar işiteceğim olayları yazarım.

Sivrisinekten, tahtakurusundan, bildiğimiz pireden, tatarcıktan, trenin düdüklerinden, dondurmacı bağırtısından, hayli zamandan beridir devam eden taş mes'elesinden bıkmış bulunan Bakırköy ve ahalisi, sekizinci bir patırtı yüzünden sabah uykusunu kestirememektedir. Bu patırtı av mevsimin gelmesi sebebiyle silah omuzda ava çıkan meraklıların, köyün sınırını aşar aşmaz horozu, namluyu, nişan-gahı, tetiği, dipçiği, şaşalayıp önüne gelen, havada uçan, ağaca konan, yerde gezinen, bağ duvarları üzerine serilen, kütükler arasından kaçan, kümeslerden çıkan, yuvalarından uçan horoz, tavuk, piliç, kaz, ördek, hindi, (tavşan zannıyla) kedi, üveyik, bıldırcın, sarı asma, serçe, filurya, saka, iskete, ispinoz, kara karga, tahtalı, arı kuşu, tarla kuşu, kuyruk sallayan, yaban güvercini, kumru, alaca karga, sığırcık, yusufçuk ve benzeri av hayvanları ile evcil olanlara saçma atmalarından ileri gelmektedir.

Dan! Veya bum! der demez ileriye doğru uzanan mavimsi, dumanımsı, zayıf, hafif bir maddeden sonra, avcısına göre, iri, şişman, zayıf, şapkalı, fesli, keçe külahlı, siperli, çantalı, torbalı, poturlu, çarıklı, yemenili,

eski potinli, kayışlı, hamailli bir vücut koşuyor, vurabilmişse alıyor.

Avcı deyip de geçmeyelim. Moda bunları dağda, kırda, bayırda, dere arasında, bağlıklarda, sahilde, denizde, çiftliklerde bile yakalamış, boyunduruğu altına almıştır. Alafranga giyinenleri: Başlarına iki parmak yüksekliğinde, Karadağ kalpaklarının son şeklinde bir boneta (başlık), tenlerine saten veya başka kumaştan yapılma kıravatlı bir gömlek, etekleri hem önden hem arkadan cepli bir çeşit ceket, pantolonumsu bir şey, ayaklarına alafranga bir terlik giyiyorlar. Beller kemerli, kemerin yanında nikel bir zincir sarkar. Ucunda bıçağa benzer bir çakı bulunuyor. Taşıdığı köpeğin boğazında yalnız bir tasma var. Gözlük de olursa var ya! değme bey avcının keyfine.

Sabah tuvaleti: Yalnız kolonya suyu serpilip saçlara birkaç tarak, fırça vurulacak. Yüz sade su ile yıkandıktan sonra bıyıklar az kozmetiklenip uçları yanaklara doğru bükülecek. Eldivenlik, baston, şemsiye alınacak, Yalnız bonetanın önüne kolalı bir siper konulacak. Gözlük kalın bir kaytan ile sol tarafa bağlanacak. Tüfek sağ omuzda, fişeklik belde bulunacak.

Sabah yemeği: Bir parça ekmek, süt, kahve, biraz çikolata.

Köyde, istasyon civarında durup da avcıların dönüşünü seyretmek kadar hoş bir manzara düşünmüyorum. Ter içinde kalan o kirli alınlar, zahmet ve yorgunluktan göçmüş çehreler, yürüyemeyen bacaklar, tüfengi taşıyamayan kollar, bir de eli boş bulunmak oldukça gülünçtür.

Fakat bu avcıların sözlerindeki zıtlık neden kay-

naklanıyor? Bilemiyorum. Dün sabah ilk rastladığım avcıya sordum:

– Av var mı?

– Lakayt bir cevap vererek:

– Tek tük! dedi.

İkinciye sordum:

– Tüy uçmuyor, dedi. Geçti, gitti.

Üçüncüsü:

– Fişeklere barut koymasını unutmuşum. Boşuna yoruldum.

Dördüncüsü:

– Av var ama... Bu hınzır köpek kaldıramıyor.

Beşincisi:

– On, on beş tane vurdum, dedi. Ama meydanda bir şey görünmüyordu.

Altıncısı:

– Nafile... Yorgunluk! Bu sene kuş yok.

Yedincisi (gözü bağlı):

– Nasıl oldu barut birdenbire parladı. Az kaldı gözümü çıkarıyordu.

Sekizincisi (topallayarak):

– Siyavuş Paşa Çiftliği kenarında yardan yuvarlandım.

Dokuzuncusu:

– Bu av değil, bela... Az kaldı iş çıkarıyorduk.

Onuncusu gülerek ve bir düzine kadar bıldırcın göstererek:

– Bugün az gezdim, biraz daha gezeydim yirmi

kadar yapardım, dediler. Bu önemli farklar oldukça dikkat edilecek noktalar, değil mi?

Avcılıkta çoğunlukla komik belalar başa gelir. Bir kere göz kızdı mı insan dünyayı görmez. Geçen gün arkadaşlardan biri böyle göz kızgınlığı ile oldukça gülünç bir kalp çarpıntısı geçirmiş. Bilmem, ne kuşu? Kısacası, bir av gözüne ilişmiş. Derhal tüfeği düzeltmiş, tetiği kaldırmış, gözlerini o tarafa dikmiş, yavaş yavaş yürümeye, ava yaklaşmaya başlamış. Kuş bir ceviz ağacının üzerindeymiş. Kendi kendine:

– Ah bir kere ağacın dibine varsam! diye yürüyormuş. Dalmış. Meğer bağın kenarında hendek varmış. Zavallı arkadaşım görmemiş. Bir de ayağı boşa gidince paldır küldür yuvarlanmaz mı, tüfek ateş almaz mı? Saçmalardan biri köpeğin kıçına isabet eder. Hayvan hem bağırır, hem kaçarmış. Bizimki darmadağın, yüzsurat yırtılmış. Kuş bari yerinde dursa, ne mümkün? Kanatlanıp uçmuş.

Bu arkadaşım geçen sene de bir heyecan geçirmişti. Nasılsa, Veli Efendi tarafındaki bostanlardan birine girmiş. Ağacın birine bir üveyik konmuş. Onu gözetlemeye başlar. Fakat, yaklaşmak için tetiği çeker. Tüfek koltuğunda yürür. O aralık:

– Hey bana bak, çık bostandan, diye bir ses kulağına gelir. Ses kuvvetli olduğundan hızlı dönünce tetik iner: Koltuğunda patlar, ama dehşetli bakışları önünde bir kere derin bir "eyvah!" der. Yürek çarpıntıları, heyecanlar üşüşür. O feci kazanın sebep olacağı acıyı düşünür. Oraları kendine zindan olur. Yaralanmış olanın yarasının tehlikeli olup olmadığını anlamak için o tarafa seğirtir. Bir de ne baksın? Düşen bostan korkuluğu değil mi imiş?

Avcıların av hakkındaki fikirleri de çeşitlidir. Bunların fakir olanlarından birine fikrini sordum:

– Beş, on para çıkarırım, dedi.

Zenginine sordum:

– Eğlencedir, diye cevap verdi,.

Diğeri:

– En iyi jimnastik sayılır.

Yine bir diğeri:

– Bostan patlıcanı ile iyi kaçıyor.

Öbürü:

– İşim yok, gücüm yok. İşte bir merak.

Daha öbürü:

– Doktor, çok gezmelisin, dedi de, işi bu yola döktük.

Önemli bir kişi:

– Vücuduma o kadar iyi geliyor ki tarif edemem. Gezindikçe karnım iniyor.

Beyitlerle çok meşgul olan bir genç:

– Avcılık ve av, güzel kafiye aramaktan başka bir şey değildir.

Bir doktor:

– Av, zihni bir noktaya sevkettiği için bir çeşit manevi dinlemeye davettir.

Hoca:

– Mübahtır. Onun için herkesin hakkı vardır.

Esnaftan biri:

– Kasaba olan minnet azalıyor.

Bir yazar:

– Gazeteye sermaye çıkıyor, dediler.

37. MEKTUP

Sonbahar... Şairleri ağlatan, verem düşkünlerine serilmiş ince dünyanın peri yüzlü güzellerinin çehrelerine benzeyen, ağaçlıklar arasında gezinirken ayaklar altında çıtırdayan yaprakların mânâsız ifadesiyle hükümet adamlarını düşündüren bu üzüntülü mevsim yine geldi. Sabahlara akşamlara hükmeden ıslak tazelik gittikçe artıyor. Boğaziçi'nde civar köylerden göç belirtileri görünmeye başladı. Acaba kışa pek yakın mıyız? Macaristan taraflarından, Fransa'nın bazı mahallerinden kar düştü, dolu yağdı gibi hava durumunun önemli haberleri alınıyorsa da bizde bu gibi değişmeler daha görünmedi. Sonbahar yaz ile kış arasında bir ara mevsim olduğu için doğaldır ki, sonlarına doğru biraz serpintilere uğramak ihtimali vardır. Fakat yazın yağan yağmurlar acaba bu kışın kara dönüşüp bir hava tenasühü (değişimi) oluşacak mı? Buralarını bilemeyiz.

Lüferi unutur gibi olduk. "Koruk lüferi, çinakop, lüfer" falan diye her sene Boğaziçi'nde ortaya çıkan balık avı çekişmesinden bu sene iz yok. Bazıları bu yıl yağmurların bağlara fazlasıyla dokunduğu için "koruk lüferi" ortaya çıkmadığı fikrinde birleşmektedirler.

Kara avcıları hakkında yazdığım övgü dolu yazıların beklenenin üstünde olarak beğeniyle karşılandığı, dünkü gün bir kafes içinde ben kulunuzun evine bırakılan iki diri bıldırcından anlaşıldı. Meğer bu çeşit yazılar epeyce fayda vermeye yarıyor imiş. Bu halde, üçüncü bir mektup hazırlamakla uğraşmaya başladım.

Hazan (sonbahar), bize ikinci müjdeyi veriyor. Bu müjde okuma günlerinin geri dönüşüdür. Kışın uzun gecelerinde yazdan biriktirilen eserlerin tedkik edilmesi gerçekten çekilir. Fakat Bakırköy'deki taş meselesi bitmezse benim bu fırsattan yararlanabileceğim oldukça şüpheli görünüyor. Gerçi avcıların "dan danı" kesilir, ama bu taşların sürüp gitmesi ve kalkışanların kıştan faydalanarak daha çok tahribata kalkışması dayanılacak korkulardan değildir. "Ma'lumat"ın bu konuda oranın memurlarına yüklediği sorumluluk pek haklıdır. (Taş atmakta eşsiz olanların oranın hükümetini hafife aldıkları anlaşılıyor. Kaymakamlığın dikkatini bu konuya çekeriz.

38. MEKTUP

Bayram münasebetiyle kara anneme gittim. Siz benim kara annemi bilirsiniz değil mi? Hani ya geçen sene Kağıthaneye gittiği zaman birbirine karışmış amber kokulu saçlarının süslediği başına koyduğu hotozu yazmıştım da ne kadar moda meraklısı hanım var ise, cümlesi kendisini taklit etmiş idi. Törede olduğu üzere, dışı siyah, için bakır renginde beyazlanmaya yüz tutmuş olan elini öptüm. Yanına oturdum. Hal ve hatırını sordum. İyi imiş. Yalnız birkaç gündür sol gözü sık sık seğirdiğinden, uykusundan birden bire uyanıyormuş "laf lafı açar" dedikleri gibi dereden tepeden konuşuyorduk. "Piyango numaraları!" diye bir haykırış duyuldu. Derhal bir tane aldık Kara annemin numarasını aramaya başladık. Talih bu! Kara anneme ne çıksa beğenirsiniz? Laden! Dünyanın renklerine aşina olanlar, bundaki tesadüfün hikmetini takdir ederler. Bunun üzerine beni bir düşünme aldı. Kendi kendime:

– Acaba, meşhurlara ne çıksa değerli sayarlar? Diye derin derin düşünceye daldım. Yalnızca dalmadım, kalemi elime alıp bir kağıdın üzerine şöylece yazdım:

– Bizim Kel Hasan'a: Peruka

– Kambur Mehmed'e: Korse

– Küçük İsmail'e: Büyük İsmail

– Hacı Reşid'e: Yeni tarz şiirler

– Hayali Şair Ömer'e: Aşık Garib Divanı

– Katip Salih'e: Ayarlı Direktör

– Gazete muharrirlerine: Binbir Gece masalları

– Gazete direktörlerine: Kırk beygir kuvvetinde yazı makinesi.

– İdare me'murlarına: "Param yoktur" der demez dönüp giden muharrir.

– Baba Yaver'e: Zamane çocuğu

– Tontonlara: Kazan üstüpüsü

– Udi Afet'e: Nohudi nağme.

– Top atanlara: Dekadanlar

– Dekadanlara: Top atanlar (Bunda bilinmeyecek ne var?)

– Tokatlıyan'a: Takyeci kalıbı ense

– Andelib'e: Gülistan Haşiyesi

– Okmeydanı Mektupçusu'na: Buhurdan

– Direklerarası Muhabirine: Yüzler karası bir peçe.

– "Müdafaa" adlı eserin sahibine: ciltsiz olarak (Fasl'ül-İz'an fi Ta'rifi'l irfan) risalesi.

– Belediye memurlarına: En-nezafetü mine'l-iman levhası.

– Musiki konusunda tartışma yapanlara: Yuf borusu.

– Tramvay beygirlerine: Otlakçılar'da ahır.

– Haliç vapurlarına: Meşhur ve bilindiği üzere (Elaceletü min'eş şeytan)

– Komik Hakkı Bey'e: Yanar döner çarşaf.

– Komik Arif'e: Döner yanar şalvar.

– Servet-i Fünun'a: Karnaval kokozları

– Sabah gazetesine: Nağme-i seher

– İkdam gazetesine: Koltuk değneği

– Tarik adlı tek yapraklı haber gazetesine: Çöp arabası.

– Tercüman-ı Hakikat arkadaşımıza: (Duruğ-ı maslahat-âmiz bih ez rast-ı fitne-engiz) tercümesi.

– Şehir Mektupçusuna: Bin lira (1000)

39. MEKTUP

Lüfer hakkında duyduğum acıyı size naklettiğim gün arkadaşlardan ve acemice balık avcılığı yapanların biri eli sarılı olduğu halde ziyaretime geldi. Çaresiz adam, sararmış, morarmış, pek çok acı çekmiş olmalı ki merdiveni zorla çıkarak odama gelebildi.

– Geçmiş olsun kardeş, ne oldun? Diye sorunca:

– Senin lüferin derdine uğradım, dedi.

Aramazda şu yolda bir konuşma başladı:

– Nasıl bir dert?

– Canım! Bu sene Boğaziçi'ne gitmedik mi?

– Evet.

– Herkes balığa çıkalım, çıkalım diye teşvik etti. Ben de bir meşguliyet, bir eğlence olsun diye işe giriştim. Üç yüz kuruşa bir sandal aldım. Oltaları tedarik ettim. Zokaları yaptırdım. Araç-gereç, dediler: Kanca, kakıç, sünger, çamçak, süzgeç falan bulduk. Bize bin kuruş masraf ettirdiler. Arada sırada izmarite falan çıktım. İşin özeti, lüfer söktü. Geçenlerde, Umur yeri önünde oltaları indirdik. Yirmi üç kulaçta duruyoruz.

Lüfer de oltayı ısırır ısırmaz. Akşam balığını tamamlayalım derken bir tanesi takıldı. Acele ile çektim. Şöyle bir lüfer. Ortalık da karardı kararacak. Hemen sarıldım. Birdenbire canım çekiliyor zannettim. Meğer tuttuğum trakonya imiş. Sarılır sarılmaz vurdu. Az kaldı ölüyordum.

– Vah! Vah! Sonra?

– Sonrası hala çekiyoruz.

– Demek avdan vazgeçtin.

– Ertesi gün âletlerin hepsini sattım.

Trakonya denilen o küçültülmüş ejderha korkunçtur. Onun "Barsam" adında bir başka korkunç türü daha vardır ki sahillerimizde deniz afetlerinden kabul edilir. Dikkat gerekir. Lüfer de bir kere dişlerse o da acıtır. Fakat köftehor ne kadar ısırırsa ısırsın sonra biz de onu dişleyip ısırır, ezip yutarız a.

Meşhur olduğu üzere bizim aşçıbaşı gibi balıktan anlayan uşaklardan birine, yine benim gibi gönlü saf bir zat lüfer ısmarlar. Adam gider, iki palamut alıp getirir. Efendi bunu görünce sorar:

– Ayol, bu nedir?

– Balık!

– Balık ama bu palamut, lüfer değil.

der. Fakat uşak bizim aşçıbaşı gibi değil. Biraz söz anlar olduğundan derhal tam bir şaşkınlıkla efendisinin yüzüne bakarak:

– Amma yaptın efendi ha! Sanki biri denizin dibine inmiş de balıklara isim koymuş gibi söylüyorsun! Ne farkeder? Diye bir aptalca bir cevap verir.

Merak bu ya! Balık Pazarı'ndaki balıkçıya giderek bizim lüferin hikayesini anlatmak ve balıkçının ne karşılık vereceğini öğrenmek istedim. Gittim. O maydanoz perçemli orada duruyor. Beni görünce gülümsedikten sonra fiyakacıya dedi ki:

– Beyefendi balığı tanıyor ama, parayı az veriyor.

Maksad şaka değil mi? Ben de çeneleri açtım:

– O balıkta zaten senin gözün kaldı.

– Estağfirullah, beyim! Ne oldu? Köpek mi kaptı?

– Hayır, aşçı kaptı.

– Bazıları öyledir. Bizim bir efendi var. O iyi bir balık gönderdi mi akşam aşçısı pişirir, yer, sonra "kedi kaptı!" dermiş. Sakın o aşçı size gelmesin?

– Öyle değil. Bizim aşçı o lüferi ne yapsa beğenirsin?

– Kokutmuş mu?

– Hayır, palamut...

– Anladım, anladım. O adama sen armut da versen yine tava eder.

Bizim balıkçıdaki hızlı anlayış nasıl? Fakat biz bir yirmi beş daha sulayarak yine bir miktar lüfer almak zorunda kaldık.

Balıkçı "köpek mi kaptı?" diye sorunca, hatırıma Cerrah Paşa'daki kurnaz bir sokak köpeği geldi. Bu hayvan kendine özgü zekasını sarhoşların ellerindeki balıkları kapmakta oldukça güzel kullanırdı. Akşam saat yarım sıralarında cami-i şerifin önlerinde uyumak tavrıyla büzülür. Gözü, içki içen dünyalıları ta uzaktan tanıdığı için, eğer o neşeden başı hoş kişi, yarım okka

ile kafayı tütsüledikten sonra eline bir okka da uskumru, iki üç palamut almış ise, ta yanından veya hizasından geçinceye kadar yerinden kımıldamaz. İki üç adım ilerler ilerlemez, kalkar, yavaş yavaş balığın kuyruğuna dişlerini geçirir. Beraberce yürür.

Sarhoşumuz farkına varıp da:

– Hoşt! Diye hızla çekince o da aşağıdan asılır. Bir halde ki saplar kopunca balık yere düşer. Artık, kapışan kapışana! Fakat bu balık avcısı, dayağa dahi sırt verdiğinden balığı bitirinceye kadar baston, taş, sopa gürültüsüne aldırmaz.

Kış geldi, fakat yağmurların ardı gelmedi. Hem esiyor, hem serpeliyor. Köprü'de, Yeni Cami kemeri altında, Tünel'e girerken, travmvaya binerken, Kadıköy vapurlarından çıkarken, (Bon Marşe)ye giderken, yaya kaldırımlarında yürürken şemsiye karanbolundan çektiğim sıkıntının sınırı ve sayısı belli değil. Şemsiyem başkasınınkine çarpmasın diye dikkat edenler, ötekinin berikinin ayağına basıyorlar. Hafif bir inilti duyuluyor. Özellikle nasırlı olanlar bir de tek ayak üstünde garib bir dans yapıyorlar. Şemsiyeler birbirine çarpınca uç demirleri sivri olan, diğerine takılarak insan bağrına basılmış gibi bir cayırtı duyuluyor. Çehreler azgın, dargın, kızgın; şemsiyesi yırtılan güya kendisi dikkat ediyormuş gibi söyleniyor. Yırtan, arkasına bakmadan ve bu mücadelede tam bir üstünlük sağladığından dolayı yürüyüp gidiyor. Bu patırtı arasında kukuletalı olanlar gözleri yere bakarak yağmurlukların takışmasından korka korka yürüyorlar. Bir hal ki tarif edilemez.

Şemsiyenin ok gibi etkili olduğunu daha geçen gün nefsimde tecrübe eyledim. Köprü'de Galata Kulesi'nin

açtığı vadiden doğru gelen rüzgarı bilmeyen yoktur. İşte o rüzgarın sürekli estiği bir sırada nasılsa oradan geçiyordum. Birdenbire göğsüme bir şemsiye saplandı. Korkunun en büyüğü ile çekildim. Yere düştü. Fakat karşımda biri, elinde bir kiraz sap olduğu halde hayran hayran bana bakıyordı. O zaman anladım ki şemsiye natürel sap imiş. Geçtiği demirden, rüzgarın itiş gücü ile ayrılıp uçuvermiş. Fakat şemsiyenin gövdesi, benim gövdemden kurtulunca, gösterdiği dönme hareketi seyretmeye doyulacak manzaralardan değil idi.

Şemsiye komedisi gittikçe artıyor. Tesadüf bu komediyi o derecede komikliklere mazhar ediyor ki ta'rif edemem. Yeni Cami kemerine doğru yaklaşan bir araba tünelden hızla geçmeyi kararlaştırmış olmalı ki, hayvanlara vuracağı kamçıyı havada şaklatırken, kamçının ipi geçenlerden birinin şemsiyesine sarılarak elinden çekip alır. Şaklama hayvanları hızlandırır, arabacı kamçıdan şemsiyeyi kurtaramaz. Araba yıldırım gibi gidiyor. Şemsiye sahibi telaş içinde arkasından koşuyor. Koştukça ard tekerleklerin fırlattığı çamura bulanıyor. Küfür, sövme, öfke topuklardan aşıyor. Bir de şemsiye kurtulup da çamura düşmez mi? Eh artık! Buna artık dayanılamaz. Bu arabacılara bir söz anlatmalı, değil mi?

Lügatta "şemsiye, şemsiyeye gelmek" kadınların mücadelesini belirtmekte kullanılır. Fakat yeni lügât bu deyimi genişleterek erkeklerin de şemsiye şemsiyeye gelmesini uygun görüyor. Görüyor, ama değiştererek diyor ki:

Şemsiye şemsiyeye gelmek, Şirket-i Hayriye vapurlarında (erkek hakkında) yeni şemsiyesi bulunan bir kişinin yanına oturulup eski şemsiyeyi de ötekinin yanı-

na koymak ve bir hinlikle işi yanlışlığa getirerek yeni şemsiyeyi "eline alıp" savuşmak demektir. Fakat sapların uygunluğu gözetilirse kullanılmasında asla sakınca yoktur. Örnek: (Ma'lumat'ın Şehir Mektubçusu yirmi beş kuruşa aldığı yeni şemsiyesini daha ilk kullanışında, kullanımında müsamaha gösterdiği için Şirket-i Hayriye vapurlarından birinde bilmediği ve sonradan ismini öğrendiği bir kişi kendisiyle şemsiye şemsiyeye gelmiştir. "Ma'lumat, Şehir Mektubu"

Şemsiye dönmesi tatlı bir eğlenceye meydan veriyor. Bu manzara ne kadar komik! Rüzgar çok sütunlu içi boş kubbeye girip de karşı koyan güçlü bir bileği büker gibi geriye kıvırdımı bedende bütün o doğrultuyu muhafaza ederek püskül, palto etekleri, boyun bağı uçları, gözler, kollar, ayaklar ileriye doğru yönelirler. Öyle bir durum ortaya çıkar ki onu aniden görenin yeni bir çekme aleti yapıldığına hükmederek insanların tabiat kuvvetlerinin en tesirlilerinden biri olan rüzgarı yalnız yeldeğirmenlerinde, elektrik üretiminde kullanmayıp yük hayvanları gibi kendine çekmekte dahi kullanmaya karar verdiğine inanacak oluyor.

İnsanlığın tarihi iyiden iyiye araştırılacak olursa görülür ki, insanlar şemsiyeyi çadır devrini geçirdikten sonra kullanmaya başlamışlardır. Bu durumda bu aletin çıkış yerinin, yine sıcak ülkeler olacağından şüphe yoktur. Bu tarihi gerçeğin işaretiyle dahi anlaşılır ki, kadın şemsiyeleri, erkek şemsiyelerinden sonra bulunmuştur. Çünkü kadınlarınki şemsiye ve yağmurlukların gördüğü hizmeti yerine getirmekle kalmayıp süse de yöneliktir. İpekli mendil, adi mendil, çuval, şal, kukuleta, başlık; şemsiyenin elde taşınmasından kaynaklanan yorgunluğu atmak için bulunmuş ise, çok akıllı-

ca düşünülmüş demektir.

Kukuleta, başlık diye yazdığım esnada bir başlık hikayesi hatırıma geldi. Efendi bir zat kapıdan çıkacağı esnada yağmur başlar. Adamcağız, uşağına dönerek paltosunun kukuletasını istemek maksadıyla:

– Başlığı getir! Deyiverir. Uşak gider. Aradan bir hayli vakit geçer. Efendi bağırır. Nihayet uşak gelir. Aralarında öyle bir konuşma geçer ki, Allah'a sığınırız:

– Nerede idin be herif?

– Efendim, arabayı hazırlamışlardı da.

– Arabaya binmeyeceğim.

– Evet efendim. Hayvan durmadı. Uğraştım. İspir de yok.

– Be adam, ne ile uğraştın?

– Hayvanın başlığını çıkarmak ile.

Uşağın kavrayış yeteneğini nasıl buldunuz?

Kukuleta giymek sağlık açısından zararlı imiş, diyorlar. Fakat şemsiyeden ucuz çıktığı için ekonomik. Yalnız dikkati çeken şey, şu ucundaki püskülüdür. Bu püskülün oraya süs için takıldığı belli ise de her şeyi istismar edenler bu basit şeyi de hayra yormayıp şerde kullanmaktadırlar.

Geçen gün kukuletası başında, ihtiyarca bir adam sokakları dolaştığı sırada, aleme gülünç olmuştur. Biçarenin kukuletasına o püskül yerine kırmızılı, yeşilli birbirine girift kağıttan bir oyma ile, bir de "Maşallah" takmışlar. Adamcağızın haberi yok bundan. Sokak sokak gezinirken Bahçekapısı'nda beygirci serserilerin gözüne ilişti. Aman Yarabbi, rezalet diz boyu. İhtiyarın

ardına düşmüşler, eğleniyorlar. Birisi önüne geçmiş göbek atıyor. Bir şamata ki sormayın. Yaşlı ihtiyar, âciz kalmış; azarlıyor, bağırıyor. Fakat kim dinler? Nihayet memurlardan biri işi fark ederek o kahkahalara yol açan asılmış şeyi çıkardı. Zavallıyı da kurtardı.

41. MEKTUP

Kredi veya itibar denilen şeye çok fazla güvenmemeli. İnsan bir kere böyle alıştı mı çoğunlukla içine düştüğü zararı hissedemiyor. "Veresiye içen iki defa sarhoş olur" atasözü boş yere söylenmemiştir. Geçen gün yanımda bir Osmanlı lirası olduğu halde Tokatlıyan'dan içeriye girdim. Bir akşam evveli orada yeyip içmiş, borcumu ödemeyi ertelemiştim. O akşam hem yeyip içmek, hem de eski borcu ödemek niyetiyle yine yemeye başladım. Çorba, file, keklik, balık, biraz çerez, bir iki biradan sonra hesabı sordum. On dokuz, dediler. Lirayı bastırdık. Garson paranın üst tarafını getirdiği esnada idi ki diğer garson elinde bir akşam evvelki borç pusulası olduğu halde, ortaya çıkarak:

– Evvelki borcunuzu verecek misiniz? Diye sordu. Derhal kırk bir kuruşu ödedik. Bir sigara tellendirmek üzere iken, diğer bir garson daha gözükerek o da kırk bir kuruş borcum olduğunu müjdeledi. Şaşırdım. Böyle bir borcum var idi ise de vermiş olduğumu söyledim. Fakat ikna etmek mümkün mü? Biz bu konuşmalar üzerinde iken bir üçüncü daha çıkarak kırk biri isteme-

sin mi? Kendi kendime Allah dördüncüsünden esirgesin demeye başladım. Fakat üç garsonun bir yerde toplanması bereket versin ki aralarında şüphe doğurdu. Düşündüler, taşındılar, birbirlerini kontrol için o gece yani veresiye yemek yediğim gece üçünün de benim veresiyemi kaydettiklerini anladılar da yakamı bıraktılar. Yoksa liradan bir para bana kalmadıktan başka, üste de kırk elli kuruş borçlu çıkacaktım.

Veresiye konusu açıldı mı bizim bakkalın (Borçlar Defteri) ile saka ve kahvecinin (tebeşir)ini, gazete dağıtıcısının zihin hesabını, sütçü ve ekmekçinin çetelesini, zerzevatçının ay hesabını, kasabın pusulasını, tütüncünün kurşun kalemini, idare memurunun derin derin düşünmesini unutmak bence mümkün olamaz.

Bizim eski mahalledeki bakkalın elinden kurtuluncaya kadar ne çektiğimi ben bilirim. Mahalleden taşınırken yüz üç kuruş borcumuzu verdik. Eski bakkal nasılsa borçları defterinden silmeyi unutur. Memlekete gidince yeni bakkal defteri koltuğuna alarak matbaa matbaa beni aramaya başlar. Nihayet yakaladı. Ben işi anlattım, fakat o anlar mı? Hergün matbaada. Değişik değişik adamlar:

– Usta selam söyledi. Parayı vermezse dava edeceğim, diyor. Ben, derdimi kime anlatayım. Nihayet eski borcun yazılı olduğu defteri getirttim. O yaprağı yırtıp parayı verdim.

"Saka, tebeşiri gibi çift yazar" derler. Doğrudur. Her sabah evden çıkarken kapının arka tarafında duran beyaz hatlar güya zamana tabi imiş gibi ben para verdikçe bir parça azalır, vermedikçe çoğalır. Terkos suyu alınsa, o da saat gibi işliyor. Makinelerin çekme gücü

hususunda gösterdikleri ustalık, Terkos Kumpanyası'nın saatlerinde en üst dereceye vardığından, insan su gibi para harcamış olsa, yine bunlarla rekabet mümkün olamayacak zannındayım.

Kahveci insafsız olursa herifin kıyaklığına son olmaz. Hele bir kere:

– Kaç kahve oldu? Diye sorun. Derhal kırkbeş, elli üç, otuz yedi, rakamları hırslı ve stokçu ağzından fırlar. Bereket versin ki bir çeyrek ile baştan savmak her zaman mümkün oluyor.

Gazete dağıtıcısının zihin hesabı geometrik orantı ile falan değildir. Ay başı hesabıyladır. İsterseniz ayın ortasında para verin. Ayın sonunda yine ay başından hesab görür. Biraz sızlandınız mı:

– Efendi, biz iki para kazanıyoruz. Buraya kadar da taban tepiyoruz, yazıktır. Çoluk çocuk sahibiyim, diye insanı haksız çıkarıyor. Eğer her gün onluğu verirseniz hafta arasında üç dört gün getirmiyor. Devamlı veresiye sürmek istiyor. Bundaki hikmet de bellidir.

Sütçü ve ekmekçi çetelesi, kapı önünde daima dikkatli bulunmakla, ödenmesi mümkün bir hale gelir. Yalnız bir yön var ki o da bu iki cins nimet piyasaya bağlı olduğundan süt iki kuruştan yüz paraya, ekmek kırk paradan kırkbeşe çıktığı tarihleri unutmamak ve çetele üzerine işaret ettirmek lazımdır. Yoksa...

Zerzevatçının ay hesabı lahana, pırasa, kereviz, şalgam vesairede pek fazla önemli olmasa da enginar, fasulye, patlıcan, domates, salata meselesinde haylice fırlar. Mesela domates kuruşa satıldığı esnada, sabahleyin zerzevatçıya:

– Üç okka domates! Deyip de fiatı sormadan giderseniz, o üç okka altmışar paradan yazılır.

Kasabın pusulası, iki bakımdan dehşetlidir. Biri: Fazla yazılacak; bir okkada mutlaka beş, altı, yedi kuruş zarar kaçınılmazdır. Diğeri; eve giden etin tam okka olup olmadığıdır. Kasap birini arttırıp diğerini azalttıkça bütçenin dengelenmesi o derecede alt üst olur. Adeta imkan dışına çıkar. Özellikle kıvırcığa karşılık karaman, dağlıç gönderilmesi hatırı daha ziyade kırar.

Tütüncününki de oldukça dikkat çekicidir. Ayda adam başına altmışlıktan dört, ikilikten üç, yüzlükten beş, üç on paralıktan altı yuttursa dükkan kirası ile işçi parasını havadan çıkarmış olur.

İdare memurunun derin derin düşünmesi bunların hepsinden korkunçtur. Para alınacağı zamanlar saygıdeğer bey, bir kere kaşlarını çatıp da düşündü mü bir titreme alır. Özellikle bu düşüncenin sonucu olarak:

– Geçen size bir Fransız verdim mi idi? Verdim, verdim, öyle ya! Hatta baş dizgici yanımdaydı, dedi mi red ve inkar için teminat defterini ve yemin ağzını açıp bangır bangır bağırmak, ter ter tepinmek işten değildir. Evet, parayı tamamen alırım ama, bende de ne hal kalır ne mecal! Hele çeyreğe hiç diyecek yoktur. Mecidiyeyi geri almak için de haylice uğraşırım.

Şu satırları yazmaktan maksadım değerli okuyucuları, veresiye işlemlerden uzaklaştırmaktır. Fakat veresiye taraftarlarından bir kısmının, para ödemeyi sallamak hususunda usta oldukları öteden beri işitilmekte olduğundan, bunlar için öğütlerimizin bir etkisi olmayacağı açıktır.

42. MEKTUP

Sabahleyin Beyoğlu Caddesi'nden hiç geçtiniz mi? Olur a. Sabaha karşı kafa dönük, gözler şaşı, kapakları şiş, eller titrek, paltonun etekleri uçuyor, boyunbağı kopuk, yakalık kirli, (cep delik, cüzdan perişan) dönersiniz. Bre medet! Bacaklar zaten güçten kuvvetten kesilmiş, tir tir titrer, biri dokunsa yere düşeceksiniz. Araba yok veyahud olsa da kese boş. Yani açık söyleyeyim, binemeyeceksiniz.

İnsan bu hal ile bir kere kendini Galatasaray önünden Tünel'e doğru yola verdi mi şaşalıyor. Sokağın ne kadar iri boy kayış bacağı varsa bir süprüntü kümesine üşüşmüşler. Ortalık birbirine karışan hır hır sesleriyle ahenk içinde. Bir aralık cümlesi kelle kelleye gelmiş iken içlerinden ikisi bir "hır"ın arkasından kafa tutmaya başlıyor. Fakat ne kafa tutuş! Kesici dişler fırlak, gözler kan saçıyor; ince, kalın "hav hav"ın ardı yok.

Derken gündüz doğmuş, gece büyümüş bir bakkal çırağı, elinde süpürge fırlıyor. Bir iki süpürür süpürmez, "kıskıs"a başlıyor. Ha bre, ha! İkişer ikişer diziliyorlar. Ön ayak eşici, arka ayak deşici, lafa söze sebep

olan bel ise kabarık. Ortalık kıyamet! "Altta kalanın canı çıksın!" Birinin kulağı yırtılmış, kan aka aka kaçacak yer yok mu? diyor. Birinin bacağı büzük, "vay, anam!" narasıyla duvar dibine sokuluyor. Diğeri kurt kündesine gelmiş, aşağıdan yukarıya atılmak istiyor. Öteki gırtlaklamış, koltuk altlarını karıştırıyor, beriki hırpalanmış, durup durup silkiniyor. Kopilin biri, gürültüye gelmiş, cıyak cıyak bağırıyor. Fakat kümede karışık ne kadar lahana, pırasa, patates, enginar, turp yaprağı, fasulye, nohut tanesi, işkembe kırıntısı, pastırma dibi, peynir rendesi, ekmek ufağı, soğan kabuğu, karnabahar koçanı, ayva göbeği, kamelya sapı, testi kulpu, şişe kırığı, pantolon düğmesi, ucu kırık yorgan iğnesi, kirli hesab pusulası, oryanın rigası, karamaçanın fantisi, kupanın asosu, ispatinin bacağı, tavla zarı, hep yek gelir dolunun kıymetli teki, sade dibi kalmış potiri, zıvanasız üçüncü nev'i paketin kenarı, yoğurtlu kebap artığı, kumaş parçası, sarı havyar döküntüsü, onluk kiraz ağızlık, Volto'nun kapağı, meşhur sigara izmariti, sardalya kılçığı, potin ökçesi, çorab koncu, lastik eskisi, sahleb tabağı, börek içi, çavdar ekmeği, düz kokulu paçavra, mastikalı pudra kutusu, bisküvi çiğnenmişi, madra kolluk, lavta mızrabı, takvimden koparılmış da 6 Mart tarihli ve altında (Asrın büyük intihalleri) diye parmak baskısıyla işaret edilmiş haşiyeli, bükük, yırtık kağıtlar, çaycının yakamayıp atdığı marsık, bira kadehi kulpu, yüzdirhemlik, terlik fiyangası, fatura nümunesi, Kebapcı Hacı Halil'in çırağının yolda gelirken düşürdüğü şiş, karşısındaki bakkalın çuvalından düşme bö[illegible]lce, aşçı bonetası, fıçı çenberi, şemsiye demiri, fes ibiği, şapka kurdelası, tönbeki lülesi, puro külü, haşlanmış hindiba salatası, marpuç teli, tahta

kürdan, eldiven parmağı, beygir kılı, dört dişi kalmış bıyık tarağı, pencereden uçmuş kirli lepiska saç, tek yapma diş, kordon halkası, tesbih imamesi, nalın tasması, kemer tokası, teneke çatal, madeni bükük kaşık, yanmış onluk. Bonmarşe eskizi, kararmış sakız, bakla içi, yumurta samanı, geçmiş balo bileti, mektub zarfı, lades kemiği, yedi sekiz damgalı ilaç reçetesi, (pisboğaz mı aradınız?) Dut kurusu, Tokatlıyan'ın protestosu, mühürü yırtılmış borç senedi (darısı başımıza) karfiçe çivisi, kuru nane... Kısacası, söylenip söylenmeyecek neler varsa cümlesi de perişan, dağınık, garip, kafa alt üst olmuş bir halde kalıyor. Haydi geçin bakayım! Bu sefer de arabacı süpürgeyi çevirmiş, kavga arayan köpeklere vurmaya çalışıyor. Anladınız a. İş dehşetli! Ya köpekler can havli ile ısırırsa! Ya süpürge kazayla size inerse! Doğrusu cesaret ister. Buna çare? Ya temizlik arabalarını kaldırmalı, (ki işimize gelmez) ya köpekleri kovmalı (ki hiç olmaz).

Bilindiği üzere, Karaköy'den Beyoğlu'na dört vasıta ile çıkılır. Bu bahsettiğimiz vasıtalardan birincisi doğal yürüyüş ve hareket vasıtası olan tabandır. (Genellikle kulunuz böyle yapar.) İkincisi yirmilik vererek Tünel, üçüncüsü bir altmışlığa tramvay, (fakat akşam yetişmek isteyenler ikindi vakti binmelidirler) dördüncüsü de en aşağı yedi buçuğa arabadır.

Eğer taban ile çıkacak olursanız bilinen Merdivenli Yokuş'un ilk kademesini geçer geçmez sol taraf dükkanlarına bakmaya çalışmalıdır. Çünkü yokuşa katlanmak zordur. Baka baka, temaşa ede ede, fotoğraflı kopyalarını, eski tablo bozuntularını, Yunan mitolojisini, resimci dükkanlarını, otel kapılarını, çanak çömlek sergilerini, fala bakan kuşu, santur çalarak dilenen amayı, deniz canavarını, avurduna yemiş dolduran maskara maymunu, muhallebiciyi, gözlükçü dükkanını, bir sıra kunduracıları, bizim poğaçacıyı, ilahi-meşrep şair Şeyh Galib'i, Esrar Dede'yi hatırlayarak Mevlevihane içini, Mayer'in elbise mağazasını, Terkos Kumanyası'nın şehrimizi süslemek için bin zahmet ve bin zorlukla meyda-

na getirip harab bir halde bıraktığı çeşmeliği, ihtiyar Fransız kitapçısını, Burgövi'yi, göz aletleri satıcısı Jan Vercu'nun dükkanını, Vayis'i, antikacı çiçekçiyi, Kitapçı Kail'i, Löbon'u, Strazburg (Istiraz burg) Birahanesini görerek; Bazar Alman'a, Bonmarşe'ye, şekerlemeciye, Kondordiya'ya, Kristal'i geceye bırakıp Papi'ye, Gamberinoz'a, Santrale, Komers'e, Karamano'ya, kimse var mıdır? Diye uğrayarak Galatasaray önüne düşülürse, gerçi yorgunluk yaşanır, ama o derecede hissedilmez. Hele üste başa çeki düzen verilip de Kuron'un inadına Ruayal'e girilerek bir de sade kahve içildi mi Tokatlıyan'ın büyük pencerelerinden içeriye bakıldı mı Lüksemburg'da oturanlar bir gözden geçirildi mi Şişli tramvayına binmekten gayri çare yoktur.

Gülistan bahçesi işret edilmemek şartıyla bizim için saat ikiye kadar pek güzel bir dinlenme yeri olabilir. Biri alaturka, diğeri cırcırlı dedikleri alafranga iki çalgı var. Fakat yanılıp da içecek bir şey ısmarlayacak olursanız, meze bahsi kabarıyor. Mesela iki elma ikişer kuruştan dört, bir portakal üç, palamut eskisi kılıç dört, barbunya'nın (bizim Hayati kadar olan) tekir cinsi beş, peynir (bir dilim kaşar) iki, suda pişmişi üç kuruş, hangi birinden, ısmarlarsanız yarı şişede mezesiz kalınıyor. Çünkü, büfedeki meze tabağı dağıtımı bu yol düşünülerek yapılıyormuş.

Gülistan Bahçesi'nden dönüşte tramvay, gezici sarhoş arabası haline döndüğünden türkü, mani, şarkı, sızma, tükürme gibi neşeden ileri gelen hallerin hepsini birer birer görürsünüz. Galatasaray'da inip de Kuron'a girmek niyetinde iseniz son derece tedbirli davranmanız lazımdır. Buradaki meze mes'elesi öyle Gülistan bahçesininki gibi değil. Garsonlar ellerinden gelse

altmışlık tütünü üçlüğe satacaklar (Rejinin dikkatini çekeriz.)

Yine bu sene Vasil, Kuron'un bülbülü olmuş. Uğramamak da mümkün değil. Uğrayınca boğulmamak da imkansız. O dar, o kötü havalı gazino durmadan dolup boşalıyor. Fakat iki şişe düz ile üç tabak mezeye yarım İngiliz verilince insan sarhoşluğunu da unutuyor da adeta ayılıyor. Sabahçı kahvelerinde sızanlara bir kere de Kuron'da keyif çatmalarını, insanlık adına hatırlatırım.

Karamona'ya kumarcılar bitirim yeri diyorlar. Bu gibi kahveler hakkında yaptığımız araştırmaya göre, burası adeta zavallıların sığınağı olup saat dörtten sonra yeri olmadığı için sokak sokak gezinecekler, bir kerede bu sobalı yere başvurarak otururlarmış. Garsonlarda "ne içersiniz" diye sorma falan yok. Su isterseniz getiriyor. Ta sabaha kadar otursanız kimse aldırmıyor. Fakat tavla şakırtısını, bezik patırtısını, piket gürültüsünü, barbut alayını, pasata dalaveresini dinlemeye kulak ister.

Kafe dö Komers, isminden dahi anlaşılacağı üzere ticarethane olduğu için orada bir müddet dinlenmek için cepte en az bir mecidiyenin bulunması, oranın şartlarındandır. Burada alafranga çalgı ahenk veriyor. Rakı ve meze bahsi Kuron'un aynıdır. Yalnız Kuron'da bilardo olmayıp burda ayrı bir bilardo salonu var ki bamkota, karambol, İtalyan, İspanyol vesaire oynanmaktadır.

Kıristal, Konkordiya bir bakışta tedkik edilecek binalardan olmadığından ikinci mektubumu bunlara ayıracağım.

SÖZLÜK

Abraş : Alaca tenli, Alaca benekli.

Accompagner etmek : Kalın basso çalgıları ile katılmak. "basso tutmak", eşlik etmek.

Ahmet İhsan (Tokgöz) : Servet-i Fünûn gazetesinin yazarı ve sahibi.

Ajans Enternasyonal : Milletlerarası Ajans, Ahmet Rasim, bu uydurma ajansı, kendi verdiği dedikodu tarzındaki haberlerin kaynağı gibi göstermektedir.

Akustik : Ses tertibatı, işitme düzeni.

Alagrek : Yunanlı biçimi.

Alâjapone : Japon tarzı, biçimi.

Andelib : Şair Faik Esad'ın mahlası.

Armonik (armonika) : Üflemeli küçük ağız çalgısı.

Aside : Pekmeze un ve yağ katılarak yapılan bir tatlı türü.

Ayvaz : Mutfak ve yemek hizmeti gören uşak.

Baba Yaver : Ahmet Râsim'in, Şehir Mektupları'nda, mizahlı şiirlerinde ve yazılarında "Baba Yaver-i şikem-perver" diye takıldığı, midesine düşkün ve obur olarak tanıttığı bir arkadaşı.

Bacak : İskambil kağıtlarında "Vale".

Bädeker (Badeker) : Reiseführer adlı bütün dünyayı tanıtan seyahat rehberi vardır.

Bamkota : Ters istikamete giden iki bilardo topunun atılan üçüncü top tarafından vurulması.

Basso (İtalyanca basso, bas) : En kalın erkek sesi. Orkestrada en kalın sesli çalgı.

Basso tutmak : Orkestrada ince sesli çalgılara, basso çalgıları ile tek perdeden kesik kesik katılmak.

Bekri Mustafa : Karagöz tiplerinden biri olan Bekri Mustafa, tarihi İstanbul'un hayatına karışmış bir halk tiplemesidir. İçki ve ayyaşlık üstüne sözleri ve kendisini daima sarhoş bir halk filozofu olarak gösteren fıkralar içinde yaşatılmıştır.

Bentler : İstanbul'da Belgrad Ormanı yakınlarına düşen barajlar.

Berceste : Bir gazel veya kasidenin en güzel, en seçkin mısra veya beyti.

Bergamudi : Turunçgillerden bir meyve olan "bergamot"un renginde, sarımsı pembe renk.

Beşir Fuad : Servet-i Fünun'un ünlü eleştirmeni olan Beşir Fuad genç yaşında inanç bunalımlarına düşüp intihar etmiştir. Servet-i Fünun'da, natüralist ve realist görüşleri ve maddeci fikirleri savunmuştur.

Bîkarar : Kararsız, yerinde durmaz.

Bismark rengi : Koyu kahverengiye çalan bir renk.

Boneta (İtalyanca) : Külâh, başlık, takke.

Bonmarşe (bon marche) : Beyoğlu'nda, içinde her şey satılan, büyük mağaza.

Brik : Tek atlı, iki tekerlekli, oturulacak yerleri yanlarda olan araba.

Büyük Amelya : Kanto ve düetleri ile tanınmış, Sahne-i Âlem'den başka, Kel Hasan'ın ve Abdürrezzak'ın tiyatrolarında da çalışmıştır. Aynı isimdeki (Küçük) Amelya'dan ayırt edilmek için "Büyük" sıfatı ile anılan bir Rum kadın sanatçıdır.

Büyükdere : Boğaz'ın Rumeli yakasındaki uzak semtlerden biri. Bugün Sarıyer İlçesi'ndedir.

Camgöbeği : Yeşile yakın mavi.

Car : Hindistan'dan gelme, çarşaf gibi bürünülen bir şal çeşididir. Saray ve konaklarda hanımlar, yabancı erkek yanına çıkarken giyerlerdi.

Caresse bleue : Mavi okşayış.

Charles-Robert Darwin (1809-1882) : İngiliz tabiat ve fizyoloji bilgini. "Türlerin Kökeni" adlı ünlü eserinde, canlıların türlü gelişmelerden sonra maymun ve oradan da insan merhalesine geçtiğini iddia etmiştir.

Cinas : Şekilce benzer, anlamca ayrı birden fazla kelimenin aynı beyit veya cümlede tekrar edilmesi.

Çekçek : Dört tekerlekli el arabası.

Çeşm-i hünrîz: Kan döken göz.

Çeyrek : Beş kuruşluk gümüş para.

Çırçır : Büyükdere yakınında bir kaynak suyu. Bu kaynağın yakınındaki gazino, yazlık bahçe.

Çifte-nâra : Birbirine bağlı iki küçük dümbelekten meydana gelen bir çalgı âleti.

Çilav : Haşlama pirinç.

Damla (Goutte) : Ayakların eklem yerlerinde ve en çok da parmaklarında ağrı yapan bir hastalık.

Dekadan : Düşkün, son bulan anlamlarına gelen bu söz, 19. yüzyıl sonu Fransız Sembolist şairlerine alaycı, küçültücü bir sıfat olarak verilmiştir. Aynı "dekadan" sıfatını, Tanzimat yazarlarından Ahmet Midhat Efendi, Servet-i Fünun şair ve yazarlarını kınamak için kullanmıştır. Servet-i Fünuncu çağdaşlarının, işitilmemiş kelime ve terkip uydurmalarına karşı olan Ahmet Rasim de, bu "dekadan" sözünü, "top atan, tek atan" gibi kafiyelerle

birlikte, onları yermek maksadıyla Şehir Mektuplarında ve başka yazılarında sık sık kullanmıştır.

Dendân-ı istihkar : Hor görücü diş.

Dersaadet : İstanbul.

Dil-altı hastalığı : Fazla içki içmekten, dil altında bulunan iki bezenin şişmesiyle ortaya çıkan hastalık.

Direklerarası: Beyazıt'la Saraçhane arasındaki Şehzadebaşı Caddesinin eski adıdır. 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında, burası İstanbul'un en canlı eğlence yeriydi. Sıra sıra tiyatrolar, çayhaneler, karagözcülerle doluydu. Ramazan gecelerinde, Direklerarası şenlikleri, sahura kadar sürerdi.

Dirhem : Eski gümüş para birimi.

Dizgal : (argoda) sakal.

Dolmacı zenciler : Çoğu, büyük konaklarda ahçılık ettikten sonra ayrılıp başlarında taşıdıkları tencerelerde dolma satan zenciler.

Dudu : Ermeni kadınlarına İstanbul'da verilen sıfat.

Durug-ı maslahat-âmiz bih ez rast-ı fitne engîz
İşe yarayan yalan, fesat koparan doğrudan daha iyidir.

Düetto : Sahnede, ikili söylenen şarkılı raks.

Düz : içinde anason, sakız gibi kokulu maddeler olmayan üzüm rakısı.

Ebrulu : Dalga dalga renkli.

Edebiyât-ı Cedide : Yeni Edebiyat anlamına olan bu tamlama, sonradan Servet-i Fünuncuların sıfatı olmuştur.

El uhdetü ale'r-râvî : Doğrusu veya yanlışı, söyleyenin üzerine olsun! "Vebali söyleyenin boynuna" anlamında Arapça deyim.

El-aceletü'l min'eş şeytân : Acele işe şeytan karışır.

Emile Faguet (1847-1916) : Fransız profesörü ve tenkitçisi.

En-nezâfetü min'el îmân : Temizlik imandan gelir.

Esrar dede (1748-1796) : Divan şairi ve hal tercümesi yazarıdır. O da Şeyh Galip gibi, Mevleviliğe intisap etmiş ve "Dede" olmuştur. Şeyh Galip, Esrar Dede'nin genç denecek yaşta ölümüne çok üzülmüş ve meşhur mersiyesini yazmıştır. Mezarı, Galata Mevlevihanesi mezarlığındadır.

Exposition : (Fr.) Sergi.

Familya : "Aile" anlamına Fransızca kelime.

Fanti : İskambil kağıtlarında "Vale".

Faslü'l-iz'an fî târifi'l irfan : İrfanın tarifi için iz'ân faslı.

Ferdi ve Şürekâsı : Halid Ziyâ'nın meşhur romanıdır.

Fevziye Kıraathanesi : Şehzadebaşı'nda Direklerarası'nın meşhur çalgılı kahvelerindendir.

Fileto : Hayvanların sırt kemiklerinden alınma et.

Fisto : Eteklerin kenarlarında dilimli süs işlemesi.

Frize (Fr. Frisee) : Kıvırcık, kıvrılmış.

Fukarâ-yı sâbirin : İhtiyaç halini gizli tutarak herkese göstermeyen yoksullar. Sabırlı fakirler.

Full speed! (tam yol!) : Denizcilik terimi. Devam etmek anlamında.

Galibarda (Garibaldi) : Mora yakın kırmızı.

Gayda : Altı tutumlu, üstü zurnalı bir çalgı çeşidi.

Göksu : Boğaziçi'nin Anadolu kıyısındaki Küçüksu'nun arkasında, deresi, çayırlığı ve buralarda yapılan eğlenceleri ile ünlü bir gezinti yeri.

Gusto (İtalyanca) : Zevk.

Gülistan Hâşiyesi : Büyük İranlı şair ve filozof Şeyh Sadi'nin Gülistan kitabının açıklamalı metni.

Güvem : Siyaha çalar koyu yeşil.

Güvezimsi Ferâce : Morumsu renkte üstlük.

Hacı Reşid : Devrin meşhurlarındandır. Kahvehanesi, edebiyatçıların toplantı yeri olan Hacı Reşid, Şehir Mektuplarında hep "Bi-neva"; (çâresiz, yoksul) sıfatıyla geçmektedir.

Halayık : Cariye.

Haremlik, selâmlık : Büyük konaklarda kadınlara ve erkeklere hazırlanan ayrı yerler.

Hasan : Ünlü komedyen Kel Hasan.

Hayalî Kâtip Salih : Devrin en tanınmış karagözcüsü. Vezneciler'deki büyük kıraathanelerde Karagöz oynatırdı.

Helecan : Yürek çarpıntısı, ürperme, titreme.

Hepyek : İkisi de bir gelen ağır zar, dolu zar.

Hıfz-ı Sıhhat-ı istihmâm fi'l-bahr : Ahmet Rasim'in uydurduğu arapça bir cümle : "Denizde yıkanırken sağlığı koruma."

Hisarlar : Boğaziçinde birbirlerine karşı kıyılardan bakan Rumeli ve Anadolu hisarları.

İbrikdâr : Eskiden misafirlere ibrikle su döken kimse.

İcmâl-i Edebi : Haftanın edebiyat olaylarını ve haberlerini derleyip özetleyen sütunun başlığı.

İdâre-i kelâm : Duruma uygun laf etmek.

İdâre-i Mahsûsa : İstanbul Şehir Hatlarının bir kısmı ile bazı memleket sularında vapur işleten başka bir şirket.

İdyille Tragique : Acıklı kır türkülerine verilen ad.

İkdâm : 5 Temmuz 1894'te Ahmed Cevdet'in çıkar-

maya başladığı bir gazete. Abdülhamid devrinin ilk önemli gazetesinden biridir.

İnşâd : Bir şiiri yüksek sesle okumak.

İntihal : Edebi hırsızlık, birinin yazı veya hikayesini kendisininmiş gibi göstermek.

İrticalen : Önceden tasarlamadan, yazmadan söz söylemek.

İsmail Bey (1865-1927) : Muallim İsmail Hakkı Bey, Türk musikisi alanında geniş bilgisi ile tanınmış, besteci ve öğretmen.

İspir : At uşağı.

İştayn, Mayer, Viktor, Tiring : Zamanın çok meşhur hazır elbise mağazalarının isimleri.

Jüpon : İç eteklik.

K. Hasan (Kel Hasan Efendi) : Meşhur komedyen. Şehzadebaşı'nda "Handehâne-i Osmani" adıyla bir tiyatrosu ve kumpanyası vardı. Tuluat oyunları oynardı.

Kambur Mehmet : Kel Hasan'dan sonra gelen ikinci komiktir.

Kantaron : Aynı zamanda ilaç niyetine kullanılan sarı renklerde açan çiçek cinsi.

Kanto (İtalyanca şarkı) : Türkçede, sahnede oyuncu kızların söyledikleri hafif şarkı.

Kanuni Şemsi (1850-1922) : Dönemin en tanınmış kanun icracısı.

Karakaş Avram : 1920'de ölen, Yahudi asıllı, meşhur fasıl solisti.

Karambol : Çarpışma, çarpma, Üç topun çarpışması.

Karşı : İstanbul'un karşısına düştüğü için, Beyoğlu hakkında kullanılır.

Kaside : Dilencinin makamla okuduğu övücü veya hikmetli şiir.

Kerpiçe (karpiçe) : Ayakkabı çivisi, kabara.

Keşmirî : Koyu esmer.

Kırba : Sakaların su taşıdıkları dar ağızlı, geniş karınlı, deriden kap, tulum.

Kirye : Bey (Rumca)

Kokana : (Rumca) Hanım, yaşlı kadın.

Kopil : Rumcada "küçük çocuk", Türkçede "mahalle çocuğu, velet" manasına.

Kordon : İzmir'de, Alsancak semtinin kıyısındaki sahil yolu.

Köprücü : Galata Köprüsünden geçmek, uzun bir müddet için ücretli olmuştu. Bu parayı kesen memurlara Köprücü deniyordu.

Kösemen : Sürünün önünde giderek ona kılavuzluk eden, aynı zamanda dövüşken olan iri koç veya teke.

Kremis : Avusturya altını.

Kuka : Tespih ve ağızlık yapımında kullanılan, açık kahverengi, sert bir ağaç cinsi.

Kupa : Her tarafı kapalı, dört tekerlekli ve iki yanda pencereleri olan araba.

Kurban Oseb : Dakikada birkaç kılığa giren komik bir vantrilok.

Kuzgunî : Simsiyah.

Küçük İsmail : Pîşekâr rolünde tanınmış büyük bir orta oyunu sanatçısı.

Küpeşte : Gemilerin güvertesini çepeçevre çeviren parmaklık.

Lâden : Beyaz-pembe-sarımtırak bir süs bitkisi. Taşlık yerlerde yetişen bir çam çeşidinin kara renkli reçinesi. Eskiden, bazı ilaçlarda da kullanılırdı.

Lando : Çift körüklü, dört tekerlekli, büyük araba.

Larousse : Fransız dilinin en tanınmış sözlükleri.

Lâterna : Kolu çevrilmek suretiyle çalınan müzik sandığı.

Laubali : Senli benli, samimi olmak.

Lavmana (lavman) : Lastik sıkaçlı yıkama aleti.

Le Figaro : Bugün de çıkmakta olan, büyük sürümlü bir Fransız gazetesidir.

Leb-i infiâl : Öfkeli dudak.

Leb-i istiskal : Misafire kovarcasına, kötü yüz gösterme.

Leb-i mevecât: Dalgaların dudağı.

Leydi : (İngilizce) Hanımefendi.

Littre Becherel : Fransız dilinin en tanınmış sözlükleri.

Lostrin : Parlak, cilalı.

Lû'b-ı asfer : Sapsarı oyun.

Ma parole (Fransızca) : Yemin ederim.

Madam, dam : (Fransızca) Hanım, hanımefendi.

Madra kolluk: İpek-pamuk karışığı kumaştan kolluk.

Makam : Türk musikisinde, belirli seslerin belirli aralıklar aldıkları ses dizisine makam adı verilir. Türk musikisinde, 13 basit makam ve birçok mürekkep makam vardır.

Mâlûmat : 1895'te çıkmaya başlayan bir gazete. Uzun bir süre haftalık, bir aralık da günlük olarak çıkmıştır. A. Rasim, "Şehir Mektupları" kitabındaki yazılarının çoğunu, önce bu gazetede yayımladı.

Manakyan : (Mınakyan, Mardiros, 1839-1920) oyuncu, yazar, rejisör ve direktör olarak Türk tiyatrosuna hizmet eden Manakyan, 1888'de Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu binasında "Osmanlı Dram Kumpanyası"nı kurmuştu. Bu tiyatro-

da ağır ve ciddi oyunlar, dramlar, korkunç ve trajik melodramlar oynatırdı.

Maslak : İstanbul'da Şişli kazasından Boğaziçi'ne inen yol üzerinde bir gezinti ve dinlenme yeri.

Mastika (Rumca) : Sakız.

Matla' : Bir gazel veya kasidenin ilk beyti.

Matmazel : (Fransızca) Evlenmemiş, kız.

Maun : Kızıla yakın kahverengi.

Mayasıl : Deride kaşınma, sulanma, kabuklanma; basur.

Mazmun : Cümlede veya şiirde, sözde gizlenen mânâ, çağrışımlar yaptıran sanatlı söz.

Mecidiye : Yirmi kuruşluk gümüş para.

Mes'ûd-ı muzaaf : Kat kat (katmerli) mutlu.

Mesâr Burnu : Sarıyer'de bir kıyı semti, iskele.

Mihran : Sabah gazetesinin o zamanki sahibi olan Mihran, aynı zamanda matbaa ve yayınevi işletmecisi idi.

Minyon Virjini : Direklerarası tiyatrosunun kadın oyuncularından.

Mis : (İngilizce) Genç kız.

Moruğa hampir : (argo) Yuh olsun moruğa!

Mostura : Göstermelik, nümune.

Mozaik : Türlü renklerde küçük taşların yan yana getirilmesi ile oluşturulan tablo veya süslemeler.

Muallim Naci (1850-1893) : Tanzimat devrinin tanınmış şair ve yazarlarındandır.

Mukayyed kafiye : Birden fazla sessiz harfin benzeşmesiyle yapılan zengin (tunç) kafiye.

Musandıra : Cilâlı, aynalı dolap. "Musandıra olmaz" sözünün tamamı: "Çingene evinde musandıra olmaz."

Müştemilat : Büyük bir binaya ilave edilen ek yapılar.

Nağme-i Seher : Recaizade M. Ekrem'in şiir kitabı.

Neşîde-fürûş : Manzumecilik satan, şairlik taslayan.

Nigah-ı kebûd-fâm : Mavi renkli bakış.

Nûşîn : "Tatlı" (Farsça).

Nüvaziş-i sefid-fâm : Beyaz renkli okşayış.

On iki : Akşam ezanı saatidir. Bu saat ölçümüne göre, güneşin batışında, saat 12'yi yani akşam ezanı vaktini gösterir.

Oriste : Buyurun (Rumca)

Orya : İskambil kağıtlarında "Karo".

Panorama : Genel görünüş.

Paraşol (paraçol) : Tek atlı, üstü kapalı, dört tekerlekli, yanları açık araba.

Paul Bourget (1852-1935) : Psikolojik tahlilleri ile tanınmış ünlü Fransız romancısı, Servet-i Fünun'un çok benimsediği yazarlardan biridir.

Paul Verlaine (1844-1896) : Fransız sembolist şairlerindendir.

Pehlivan Yakısı : Çok sert bir yakı türü. Ancak pehlivanların dayanabileceği bir yakıcılıkta olduğu için bu adı almıştır.

Peluche (Pelüş) : Uzun kadife havlu.

Perûz Hanım : Şehzadebaşı, Direklerarası tiyatrolarının, elli yıl önceki kadın yıldızı.

Pomada : Bıyıkları dikleştirip bükmek için kullanılan bir çeşit sabun.

Potiri : Bardak, kadeh.

Potur : Bir şalvar cinsi.

Redingot : Uzun etekli, ardı yırtmaçlı, çift sıra düğmeli tören giysisi. Ceket.

Reji : Türk tütünlerini işleme, paketleme ve satma hakkı (Tekel) idaresine geçmeden önce, aynı haklara sahip olan yabancı şirket.

Riga : İskambil kağıtlarında "As".

Sa'd-âbâd : Haliç'in ucundan kıyının kuzeydoğusunu kaplayan Kağıthane semtine, Lale Devrinde verilen ad.

Sâbit : 17. yüzyılın ünlü Divan şairlerinden biridir.

Sâdâbad : III. Ahmed zamanında (Lâle Devri) Kağıthane mesiresine ve İbrahim Paşa tarafından padişah için yaptırılan meşhur bir köşke verilen ad.

Sahne-i Âlem Tiyatrosu : Sadece gündüzleri hizmet veren, ünlü kantocuları ile tanınmış bir topluluk.

Salol : Antiseptik (mikrop öldürücü) kokulu bir toz.

Salta : Yakasız, iliksiz, kısa ceket.

Samır Palas : İngilizce "Summer Palace". İngiliz elçiliğinin Tarabya'daki yazlık binası.

Santur : Kanun gibi telli bir çalgı.

Sayvani kulak : Geniş, kenar kıvrımları kabarık kulak.

Sebilci : Sebilde hayır için su dağıtan kimse.

Ser-i seyyâr : Dolaşıcı, gezici baş.

Servet : 1890 yılında çıkan bir akşam gazetesi. Servet-i Fünun, bu gazetenin haftalık sayısı olarak 1891'de yayımlanmaya başlamıştır.

Sirişk-i siyâh : Siyah gözyaşı.

Souvenir : (Fr.) Hatıra.

Surpet (Ermenice) : Azize, temiz küçük kız.

Şair-i Şirin-eda Kebapçı-zâde Nidâ : Ahmet Rasim'in mizahlı şiirlerinde kullandığı takma isimlerden biri.

Şehir Mektupçusu : Ahmet Rasim'in kendisidir.

Şeyh Galip (1757-1799) : Büyük Türk Divan şairidir. 1791'de Galata Mevlevihanesi şeyhi oldu. Türbesi yine aynı yerdedir.

Şikem-i muzâaf : Katmerli karın, mide.

Şirket-i Hayriye : 1850-1944 yılları arasında, İstanbul Şehir Hatları'nın bazı kesimlerinde çalışan vapur işletmesi.

Şûh dehân : Şûh (neşeli, şakrak) ağız.

Şükran secdesi : Allah'a şükür için, alnını yere koymak.

Tâ : Müzik ritimlerinde iki el dizde iken birlikte havaya kalkması, "hek" : havada iken dizlere inmesi.

Tambûrî Yuvakim : Rum asıllı tambur icracısı. (XIX. yüzyıl sonlarında)

Tarik : İlk sayısı 1884'te çıkmış, devrin önemli günlük gazetelerinden biri.

Tatyos (1855-1913) : Ermeni asıllı Türk Besteci.

Tavuk Pazarı : Çemberlitaş yakınında bir yer. İstanbul'un birçok yerlerinde, fakat en çok Tavuk Pazarı'nda önceleri Yeniçeri-esnaf, daha sonra tulumbacı-külhanbeyi zümrelerinin toplandığı, saz şairlerinin de bir nevi temaşa sanatçısı olarak devam ettikleri Semâî Kahveleri bulunurdu.

Tayyâr bacak : Uçan bacak.

Tenasüh : Ruhun bir vücuttan ötekine, insandan hayvana geçmesi inancı.

Terci : Divan Edebiyatı şekillerinden olan Terci-i Bend'de, birçok bendler bulunur ve her bendin sonunda, (mısraları birbiriyle kafiyeli) bir beyit tekrar edilir.

Tirşe : Yeşile çalar gök rengi karması.

Tokatlayan : Beyoğlu'nun uzun müddet en ünlü ve en lüks otellerinden biri.

Turn right! (sağa kır!) ; Stopper (durdurun!) anlamlarına, İngilizce denizcilik terimleri.

Turnusol : Bir sıvının asit veya alkali olduğunu anlamakta kullanılan bir boya.

Turra : Alına dökülmüş saç, kâkül.

Tuzlu-balgam: İltihaplı bir cins egzama.

Tünel : İstanbul'da Karaköy'le Beyoğlu'nu birbirine bağlayan yer altı yolu.

Usûl : Belirli düzüm kalıplarına Türk musikisinde usul (mezür) denir.

Usûl-i himâye: Devletçilik, fiyatların kontrol edilmesi. İthâlata gümrük koyarak yerli üretimi korumak.

Uşşak : Türk musikisinde bir makam.

Varaka : Tek yaprak kağıt.

Velosipet (velocipede) : Bisiklet.

Verdu : Beyoğlu semtinde Tünel'in yukarısında bir gözlükçü ve saatçı mağazası idi.

Viko (Jean Baptiste Vico, 1668-1744) : İtalyan filozofu.

Viva! (İtalyanca) : Yaşa!

Yadigâr : Yazar "Baş belâsı" anlamında kullanmaktadır. Argoda ise hafif kadınlar için kullanılmıştır.

Yaşmak : Eskiden kadınların başlarına örttükleri tül.

Yeldirme : Eskiden, kadınların yazlık mantolarına verilen isim.

Yeni Cami Ayarı : Eskiden, vakti halka doğru olarak bildirmek amacı ile, bilhassa büyük camilere bitişik küçük binalara iyi işleyen saatler konulur ve bu saatler de devamlı kontrol altında tutulurdu. Halk, "muvakkit-hane" denilen bu binalardaki saatlere bakarak, saatini ayar ederdi. Yeni Camii'nin bitişiğindeki muvakkit-hane, o zamanların en tamnmış olan binasıydı.

Yeni Nâilî-i Cedid : Ahmet Rasim'in mizahlı şiirlerinde kullandığı takma adlardandır.

Yenibahçe : İstanbul'da bugünkü Vatan Caddesi ile Surlar ve Malta arasına düşen bir semt. Eskiden orada bir koru vardı. Yanından dere geçerdi, çayırlıkta koç güreşleri ve başka şenlikler yapılırdı.

Yevm-i şek : Eskiden ayların, özellikle ramazan ayının başlangıcı, Hilâle bakılarak belirlenirdi. Hilalin görülemeyişi dolayısıyla ramazan başlangıcı ispat edilemeyen güne yevm-i şek (şüphe günü) denirdi.

Zemherî zürefâsı : Zenginken sonradan fakirleşenler, yokluktan, karakış ortasında yazlık elbise giyenler.

Zincirlikuyu : Şişli'ye bağlı semtlerden biri.

Zuhuri Kolu : Çok eskiden beri bilinen orta oyunu kollarından biridir. 1850 yıllarından sonra, doğrudan orta oyunu anlamında kullanılmıştır.

KARANFİL YAYINLARI

Babalar ve Oğullar / Turgenyev
Beyaz Diş / Jack London
Bize Göre / Ahmet Haşim
Dede Korkut Hikayeleri / İrfan Tatlı
Devlet / Eflatun
Divan Şiirlerinden Seçmeler
Don Kişot / Cervantes
Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler
Faust / Goethe
Gülistan / Sadi-i Şirazi
Halk Şiirlerinden Seçmeler
İki Şehrin Hikayesi / Charles Dickens
Kelile ve Dimne / Beydeba
Kerem ile Aslı / Orhan Güzel
Kutadgu Bilig'den Seçmeler
Madam Bovary / Gustav Flaubert
Mesneviden Seçmeler
Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler
Nutuk / Mustafa Kemal Atatürk
Ölü Canlar / Gogol
Ömer Seyfettin'den Seçme Hikayeler
Robenson Crusoe / Daniel Defeo
Savaş ve Barış / Tolstoy
Savunma / Sokrates
Sefiller / Victor Hugo
Sergüzeşt / Samipaşazade Sezai
Suç ve Ceza / Dostoyevski
Şehir Mektupları / Ahmet Rasim
Vadideki Zambak / Balzac
Yunus Emre Divanından Seçmeler

Şehir Mektupları

AHMET RASİM

Ahmet Rasim "Şehir Mektupları"nda İstanbul'un artık kaybolmaya yüz tutan tarihi dokusunu, geleneklerini, göreneklerini bazen hikaye ederek, bazen bir mahalle kadını veya bir vapur yolcusu ağzından anlatarak okuyucuyu 19. yüzyıl İstanbul'unda tadına doyulmaz mizahî anlatımıyla zevkli bir yolculuğa çıkarır.

ISBN 975-6195-29-0
9 789756 195291

"Bandrol Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir"